

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ
EXECUTIVE MBA

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Ο ρόλος και η σημαντικότητα των κριτηρίων ESG στην
επίτευξη στρατηγικών στόχων, μελέτη περίπτωσης
ΟΤΕ Α.Ε.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΡΑΝΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΟΧΩΡΗΣ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΜΠΗΣ,
ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΟΥΣΤΕΡΗΣ

Πειραιάς, Νοέμβριος 2023

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ**

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για Στελέχη : E-MBA» με τίτλο:

"Ο ρόλος και η σημαντικότητα των κριτηρίων ESG στην επίτευξη στρατηγικών στόχων, μελέτη περίπτωσης ΟΤΕ Α.Ε."

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας

Ονοματεπώνυμο Παναγιώτα Τρανού

Ημερομηνία 29/11/2023

Στην μητέρα μου Γεωργία,
το φωτεινό μου αστέρι στο
άπειρο διάστημα του ουράνιου θόλου,
που με μεγάλωσε με αξίες και
αφοσίωση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή φιλοδοξεί να αποτυπώσει με πληρότητα, σαφήνεια και εγκυρότητα την σημαντικότητα των εργαλείων ESG, στην διαμόρφωση και ενίσχυση της αξίας των επιχειρήσεων. Η σημαντικότητα της βιωσιμότητας και των ESG κριτηρίων αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου και αποδεικνύεται από την οδηγία που έχει εκδόσει η Ε.Ε σύμφωνα με την οποία από το 2024 και μετά θα απαιτείται από όλες τις μεγάλες εταιρείες και τις εισηγμένες ΜΜΕ, να υποβάλλουν ετήσιους Απολογισμούς Βιώσιμης Ανάπτυξης με βάση συγκεκριμένους δείκτες. Με τη βοήθεια της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας και επίσημων ιστοσελίδων οργανισμών, εξετάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της βιωσιμότητας, από την παράθεση ιστορικών στοιχείων και των πιο σημαντικών παγκόσμιων συμφωνιών για την βιώσιμη ανάπτυξη έως την συμβολή της στην υπεύθυνη επιχειρηματικότητα και την ανάλυση των ESG κριτηρίων με το κανονιστικό πλαίσιο και τα προτύπα που τα πλαισιώνουν. Στην συνέχεια γίνεται αναφορά σε τέσσερις βασικούς τομείς μιας επιχείρησης που μπορεί να εφαρμοστεί η βιώσιμη ανάπτυξη, το marketing, η διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, η εφοδιαστική αλυσίδα και η λογιστική. Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι οι επιχειρήσεις που υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και να προσαρμόζονται αποκτώντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενώ παράλληλα επιστρέφουν αξία στην κοινωνία. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις αυτές μεριμνούν για τους εργαζομένους τους λαμβάνοντας υπόψη την ευελιξία, την δικαιοσύνη και την ισότητα τόσο στην επιλογή όσο και στη διακράτηση τους. Επιπρόσθετα, οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τη βιωσιμότητα μπορούν να διαχειρίζονται τους κινδύνους, να αξιοποιούν τις ευκαιρίες με αποτέλεσμα να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις ενισχύοντας τις σχέσεις με τους επενδυτές, τους πελάτες και την κοινωνία. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για τις αγορές των πράσινων, κοινωνικών και των ομολόγων αειφορίας που συμβάλλουν στην χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την μελέτη περίπτωσης όπου γίνεται αναφορά και ανάλυση των νέων τεχνολογιών που προκύπτουν από την 4η βιομηχανική επανάσταση (Industry 4.0) και στον τρόπο που συμβάλλουν στην εξαγωγή αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων για τις ESG αναφορές.

ABSTRACT

This thesis aims to capture with completeness, clarity and validity the importance of ESG tools in shaping and enhancing business value. The importance of sustainability and ESG criteria is increasing over time and is evidenced by the directive issued by the EU according to which from 2024 all large companies and listed SMEs will be obliged to submit annual Sustainability Reports based on specific indicators. With the help of academic literature and official websites, the theoretical background of sustainability is examined, from a discussion of historical data and the most important global agreements on sustainable development to its contribution to responsible business and an analysis of ESG criteria with the regulatory framework and the standards that frame them. This is followed by a discussion of four key areas of a business where sustainable development can be applied, marketing, human resource management, supply chain and accounting. It is therefore shown that companies that adopt sustainable practices are able to address the economic, social and environmental challenges of the business environment and adapt by gaining a competitive advantage while returning value to society. Moreover, these companies take care of their employees, taking into account flexibility, fairness and equity in both their selection and retention processes. In addition, companies that apply sustainability are able to manage risks and seize opportunities, resulting in informed decisions that strengthen relationships with investors, customers and society. Particular mention is made for the green, social and sustainability bond markets that contribute to business financing. Finally, the thesis concludes with a case study which examines how the new technologies emerging from the 4th industrial revolution (Industry 4.0) can contribute to the extraction of reliable and comparable data for ESG reporting.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου για την πολύτιμη βοήθειά του στην συγγραφή της παρούσας διπλωματικής καθώς και την προθυμία του να αναλάβει την επίβλεψή της.

Όπως, επίσης, και όλους του καθηγητές του τμήματος που ο καθένας μου προσέφερε μία «ψηφίδα» ώστε να «φιλοτεχνήσω» το «ψηφιδωτό» της διοίκησης επιχειρήσεων.

Δεν θα μπορούσα να παραλείψω την οικογένειά μου που πάντα στέκεται δίπλα μου αρωγός, στα δύσκολα και στα εύκολα, στις αποφάσεις και τα έργα μου.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
Κατάλογος Πινάκων	xi
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	xii
Κατάσταση Ακρωνυμίων	xiii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
Η σημαντικότητα των ESG κριτηρίων στην επιχειρηματική δράση	1
1.1 Εισαγωγή.....	1
1.2 Η Έννοια της Βιωσιμότητας στις Επιχειρήσεις (ΣΕΒ / WBCSD)	2
1.2.1 Εμφάνιση και Εδραίωση της Έννοιας	3
1.2.2 Τριπλή Γραμμή (Άνθρωπος- Πλανήτης- Κέρδος / 3P's).....	3
1.3 Παγκόσμιες και Ευρωπαϊκές Συμφωνίες Προώθησης της Βιώσιμης Ανάπτυξης... 6	
1.3.1 Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ	6
1.3.2 Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ.....	8
1.3.3 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία	9
1.4 Η Συμβολή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's) και των ESG Εργαλείων Αξιολόγησης στην Υγιή Επιχειρηματικότητα.....	10
1.4.1 SDG's, ESG και η Σύμπραξή τους.....	11
1.4.2 ESG στον Ελληνικό Χώρο.....	13
1.4.3 Συμβολή στην Υπεύθυνη Επιχειρηματικότητα	14
1.5 Η μη Χρηματοοικονομικές Αναφορές (ESG) ως Πήγη Σταθερότητας στις Επιχειρήσεις.....	15
1.5.1 Έρευνες από Ακαδημαϊκούς, Διεθνείς Οργανισμούς και Συμβουλευτικές Εταιρείες.....	16
1.5.2 Πλεονεκτήματα και Προκλήσεις.....	22
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	27
Οι Πυλώνες του ESG Πλαισίου	27
2.1.Εισαγωγή	27
2.2 Επισκόπηση των πλαισίων δημοσιοποίησης πληροφοριών ESG.....	29
2.2.1 Global Reporting Initiative (GRI)	30
2.2.2 Sustainability Accounting Standards Board (SASB)	31
2.2.3 International Integrated Reporting Council (IIRC)	32
2.2.4 Πρώην Carbon Disclosure Project (GDP)	33
2.2.5 Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)	34
2.2.6 Climate Disclosure Standards Board (CDSB).....	35

2.3 Περιβαλλοντική διάσταση, κίνδυνοι και ευκαιρίες	36
2.3.1 Πρότυπα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης	38
2.3.2 Πρότυπα Συστήματα Υπολογισμού Ανθρακικού Αποτυπώματος.....	41
2.4 Κοινωνική Διάσταση, Κίνδυνοι και Ευκαιρίες	48
2.4.1 Πρότυπα Συστήματα Κοινωνικής και Ολοκληρωμένης Διαχείρισης.....	53
2.5 Η Διάσταση της Εταιρικής Διακυβέρνησης, Κίνδυνοι και Ευκαιρίες	57
2.5.1. Πρότυπα και Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης	60
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	69
Εργαλεία διαχείρισης για την εφαρμογή στρατηγικών ESG	69
3.1 Βιώσιμο Marketing.....	69
3.1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του βιώσιμου μάρκετινγκ.....	69
3.1.2 Σημασία του βιώσιμου μάρκετινγκ και καταναλωτικές προσδοκίες	70
3.1.3 Αρχές του βιώσιμου μάρκετινγκ.....	72
3.2 Βιώσιμη Διοίκηση Ανθρωπίνων Πόρων	73
3.2.1 Εννοιολογική προσέγγιση της βιώσιμης Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού	73
3.2.2 Τύποι της βιώσιμης Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού.....	74
3.2.3 Χαρακτηριστικά της βιώσιμης Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού	75
3.3 Βιώσιμη Διαχείριση Εφοδιαστικής Αλυσίδας.....	78
3.3.1 Εννοιολογική προσέγγιση της βιώσιμης διαχείρισης Εφοδιαστικής Αλυσίδας	78
3.3.2 Πρακτικές της βιώσιμης διαχείρισης Εφοδιαστικής Αλυσίδας.....	79
3.4 Βιώσιμη Λογιστική.....	81
3.4.1 Εννοιολογική προσέγγιση της βιώσιμης Λογιστικής.....	81
3.4.2 Πλαίσιο και οφέλη της βιώσιμης Λογιστικής	82
3.5 Πράσινα Ομόλογα και άλλα Χρεόγραφα στην Χρηματοδότηση.....	85
3.5.1 Πράσινα Ομόλογα	85
3.5.2 Κοινωνικά Ομόλογα.....	87
3.5.3 Ομόλογα Αειφορίας	88
3.5.4 Συνδεδεμένα με Ρήτρα Αειφορίας Ομόλογα.....	88
3.5.5 Αρχές έκδοσης GSSS Ομολόγων	89
3.5.6 Τα Πράσινα Ομόλογα στην Ελληνική Πραγματικότητα	91
3.5.7 Πρότυπο Κλιματικών Ομολόγων και Ευρωπαϊκό Πρότυπο για τα Πράσινα	93
Ομόλογα.....	93
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	100

Μελέτη περίπτωσης, οι νέες τεχνολογίες στην υποστήριξη των ESG κριτηρίων	100
4.1 Εισαγωγή	100
4.2 Όμιλος εταιριών ΟΤΕ	100
4.2.1 Παρουσίαση Ομίλου	100
4.2.2 Επιχειρηματικό μοντέλο	101
4.2.3 Απολογισμοί βιώσιμης ανάπτυξης, αναγνώριση και επίδοση	103
4.2.4 Στρατηγική και δεσμεύσεις για το μέλλον	105
4.3 Οι νέες τεχνολογίες στην υποστήριξη των ESG κριτηρίων	107
4.3.1 Σύντομη παρουσίαση νέων τεχνολογιών	107
4.3.2 Σχεδιασμός εφαρμογής στις ESG αναφορές του Ομίλου ΟΤΕ	109
4.3.3 Μεθοδολογία εφαρμογής στις ESG αναφορές του Ομίλου ΟΤΕ	111
4.3.4 Συμπεράσματα και Προτάσεις	115
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	118

Κατάλογος Πινάκων

- Πίνακας 1.1** Σχέση μεταξύ Κοινωνικής, Περιβαλλοντικής και Οικονομικής Βιωσιμότητας
- Πίνακας 1.2** Οι 14 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης
- Πίνακας 1.3** Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία
- Πίνακας 1.4** Βιώσιμες Επενδύσεις παγκοσμίως για τα έτη 2016-2018-2020
- Πίνακας 2.1** ATHEX- Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG 2022
- Πίνακας 2.2** Τα 5 βήματα της διαδικασίας EMAS
- Πίνακας 2.3** Συνοπτική εικόνα των τριών πεδίων εφαρμογής του GHGP και των αντίστοιχων εκπομπών
- Πίνακας 2.4** Σύνδεση ISO 26000 με διεθνείς κανόνες και οργανισμούς
- Πίνακας 3.1** Προς μία νέα έννοια του βιώσιμου μάρκετινγκ
- Πίνακας 3.2** Η Αγοραστική Δύναμη των Καταναλωτών
- Πίνακας 3.3** Τα πέντε κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ βιώσιμης λογιστικής και χρηματοοικονομικής λογιστικής
- Πίνακας 3.4** Ορόσημα της πορείας των πράσινων ομολόγων από το 2007 έως το 2020
- Πίνακας 3.5** Σύνδεση στρατηγικής βιωσιμότητας και καλύτερου οικονομικού αποτελέσματος
- Πίνακας 4.1** Ανάλυση Διπλής Ουσιαστικότητας
- Πίνακας 4.2** Εφαρμογή του IoT στο ESG Reporting
- Πίνακας 4.3** Εφαρμογή του Blockchain στο ESG Reporting
- Πίνακας 4.4** Εφαρμογή των Big Data στο ESG Reporting

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.1 Κυβερνητικές δεσμεύσεις και αποτελέσματα για τη βαθμολογία ESG έναντι της βαθμολογίας SDG

Διάγραμμα 1.2 Αναλογία βιώσιμων επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων σε σχέση με το σύνολο των υπό διαχείριση περιουσιακών στοιχείων 2014-2022

Διάγραμμα 1.3 Αναλογία βιώσιμων επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων ανά περιοχή το 2020

Διάγραμμα 1.4 Οι βιώσιμες επενδύσεις στις Η.Π.Α την περίοδο 1995-2022

Διάγραμμα 1.5 Συστατικά της αξίας του δείκτη S&P 500

Διάγραμμα 1.6 Ποσοστά παγκόσμιου ρυθμού Αναφοράς Βιωσιμότητας από το 1993 έως το 2022

Διάγραμμα 2.1 Συχνότητα αναφοράς των Πλαισίων στους οδηγούς των Χρηματιστηρίων

Διάγραμμα 3.1 Απεικόνιση της αξίας των GSS+ Ομολόγων σε USD από το 2015 έως το 2022

Κατάσταση Ακρωνυμίων

CBI:	Climate Bonds Initiative
CDP:	Carbon Disclosure Project
CDSB:	Climate Disclosure Standards Board
GSC:	Green Sustainability Consultants
CSR:	Corporate Social Responsibility
CSRD:	Corporate Sustainability Reporting Directive
EUROSIF:	European Sustainable Investment Fund
EMAS:	Eco Management & Audit Scheme
ESG:	Environmental, Social, and Corporate Governance
GEI:	Bloomberg Gender Equality Index
GHG:	Greenhouse gas
GRI:	Global Reporting Initiative
GSSB:	Global Sustainability Standards Board
GSSS Bonds:	Green, Social, Sustainability, Sustainability- Linked Bonds
GSIA:	Global Sustainable Investment Alliance
IASB:	International Accounting Standards Board
ICGN:	International Corporate Governance Network
ICMA:	International Capital Market Association
IIRC:	International Integrated Reporting Council
ILO:	International Labour Organization
IUCN:	International Union for the Conservation of Natural Resources
ISSB:	International Sustainability Standards Board
NOAA:	National Oceanic and Atmospheric Administration
NFRD:	Non-Financial Reporting Directive
OECD:	Organization for Economic Co-operation and Development
SASB:	Sustainability Accounting Standards Board
SDGs:	Sustainable Development Goals
SEC:	Securities and Exchange Commission
SFDR:	Sustainable Finance Disclosure Regulation
SRI:	Social Responsible Investing
SSE:	Sustainable Stock Exchange Initiative
TCFD:	Task Force on Climate Related Financial Disclosures

TBL:	Triple Bottom Line
UNGC:	United Nations Global Compact
VRF:	Value Reporting Foundation
WBCSD:	World Business Council for Sustainable Development
WCS:	World Conservation Strategy
WCED :	World Commission on Environment and Development Definition
ΑΠΕ:	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΑΔ:	Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού
ΔΠΧΑ:	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς
ΕΚΕ :	Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη
ΕΚΕΔ:	Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης
ΕΚΤ:	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΟΗΕ:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΤΠΕ:	Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών
ΥΑΕ:	Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η σημαντικότητα των ESG κριτηρίων στην επιχειρηματική δράση

«Οι επιχειρήσεις δεν επιτυγχάνουν μέσα σε κοινωνίες που αποτυγχάνουν»

Björn Stigson, former President of the World Business Council for Sustainable Development

1.1 Εισαγωγή

Η βιώσιμη ανάπτυξη με συνθήκες αειφορίας και η σημαντική επιρροή της στις στρατηγικές αποφάσεις τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημοσίου τομέα, αποτελεί αναντίρρητα, κεντρικό θέμα συζήτησης στην ακαδημαϊκή και επιχειρηματική κοινότητα, όπως επίσης και στα εθνικά κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι ευρέως διαδεδομένο πλέον, ότι, επενδύσεις με προστιθέμενη αξία στον άνθρωπο, την κοινωνία και στα ενδιαφερόμενα μέλη οδηγούν σε οικονομική ανάπτυξη με ουσιαστικό κοινωνικό μέρισμα. Εξάλλου, αξία δημιουργούν εκείνες οι επενδύσεις που διαχέουν τα οφέλη σε ολόκληρη την κοινωνία και το περιβάλλον δημιουργώντας όχι ευκαιριακές συνθήκες αλλά συνθήκες με μακροπρόθεσμη προοπτική, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο συνεχή επενδυτική ροή. Βάσει της οδηγίας 2022/2464 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹ και του Συμβουλίου, για τις Εκθέσεις Εταιρικής Βιωσιμότητας (CSRD), σταδιακά από το 2024 και μετά θα απαιτείται από όλες τις μεγάλες εταιρείες και τις εισηγμένες ΜΜΕ, να υποβάλλουν ετήσιους Απολογισμούς Βιώσιμης Ανάπτυξης με βάση συγκεκριμένους δείκτες που καταγράφουν επιδόσεις σε θέματα περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της εταιρικής διακυβέρνησης (εφεξής «δείκτες ESG»). Το ESG Reporting θα γίνει ουσιαστικά υποχρεωτικό για την πλειονότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, είτε είναι προμηθευτές μεγάλων ή εισηγμένων εταιρειών είτε θα χρειαστούν κάποια στιγμή δανεισμό. Άλλωστε τα κριτήρια ESG αποτελούν στοιχεία χρηματοοικονομικής σταθερότητας και βιωσιμότητας, παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη στις αποφάσεις επενδύσεων, δανεισμού και ασφάλισης βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα καθώς και γνώμονα επιλογής συνεργατών- προμηθευτών. Ενδιαφερόμενοι φορείς, όπως η επενδυτική κοινότητα, οι κεφαλαιαγορές, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι προσδοκίες της κοινωνίας και των εργαζομένων, ζητούν ολοένα και συχνότερα αξιόπιστες, σαφείς και συγκρίσιμες πληροφορίες δεικτών και κινδύνων ESG. Οι εταιρείες, λοιπόν, που εφαρμόζουν και καθιερώνουν σαφείς διαδικασίες για τον εντοπισμό, τη μέτρηση και τη διαχείριση ζητημάτων ESG θα είναι σε θέση να ανταποκρίνονται γρήγορα στις

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32022L2464> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

ρυθμιστικές εξελίξεις, να μειώνουν τους κινδύνους συμμόρφωσης και να διασφαλίζουν την άδεια λειτουργίας τους σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι στη χώρα μας οι καλά διοικούμενες επιχειρήσεις που υιοθετούν στρατηγικές υπευθυνότητας είναι διαχρονικές και αποτελούν το μεγάλο, υγιές και ελπιδοφόρο κομμάτι της επιχειρηματικότητας. Στο παρόν κεφάλαιο, ξεκινώντας με την ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του όρου βιωσιμότητα και την εδραίωση της σε ένα σύνθετο κόσμο, θα καταλήξουμε στην αξία που έχουν η μη χρηματοοικονομικές αναφορές. Αναφορές που λειτουργούν ως πυλώνας σταθερότητας και ανάπτυξης, καθώς προσφέρουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο αειφορίας καλύπτοντας του φιλόδοξους στόχους επενδυτών και διεθνών φορέων.

1.2 Η Έννοια της Βιωσιμότητας στις Επιχειρήσεις (ΣΕΒ / WBCSD)

Τον 21ο αιώνα η ανθρωπότητα έχει έρθει αντιμέτωπη με ποικίλα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα. Σχεδόν όλες οι κυβερνήσεις, πολλοί διεθνείς οργανισμοί και ιδιώτες αντιμετωπίζουν προκλήσεις. Αυτή η παράμετρος του περιβάλλοντος που δε γνωρίζει σύνορα, έχει καταστήσει τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα συλλογικά ζητήματα που απαιτούν κοινές προσπάθειες έτσι ώστε να εξευρεθεί λύση, ή τουλάχιστον να μετριαστούν τα ίδια τα προβλήματα ή οι επιπτώσεις τους. Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για την επιτυχή αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Οι περισσότερες από αυτές οδηγούν σε κοινές προσπάθειες, οι οποίες με τη σειρά τους απαιτούν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο έτσι ώστε να καταλήξουμε σε εποικοδομητικές πολιτικές με γνώμονα την εξεύρεση λύσεων. Μία επιτυχημένη προσέγγιση είναι η οδηγία πλαίσιο για τη βιώσιμη ανάπτυξη/ αειφορία. (Μουσιόπουλος κ.ά. 2015).

Οι επιχειρήσεις λοιπόν, που αποτελούν ένα από τα πιο δημιουργικά κύτταρα των σύγχρονων κοινωνιών αντιλήφθηκαν την σοβαρότητα της κατάστασης και εισάγοντας την βιώσιμη ανάπτυξη ως «core business» στην δραστηριότητά τους αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο για τη αλλαγή. Όλο και περισσότερες αναθεωρούν τις στρατηγικές τους και τις οργανωτικές τους δομές και αυτοδεσμεύονται στη βιώσιμη ανάπτυξη, στον απολογισμό της δράσης τους προς την κοινωνία, στη συστηματική μέτρηση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων των δραστηριοτήτων τους και στην ενσωμάτωση αυτών των επιπτώσεων στα οικονομικά τους μεγέθη. Η επιχειρηματικότητα αλλάζει δραστικά, σε μια παγκόσμια αγορά ανταγωνιστική, απαιτητική αλλά και ευαίσθητη. Στο πλαίσιο αυτό κινείται το Παγκόσμιο Επιχειρηματικό Συμβούλιο για τη

Βιώσιμη Ανάπτυξη (WBCSD)², μία παγκόσμια σύμπραξη/συμμαχία, στην οποία συμμετέχουν 200 περίπου κορυφαίες εταιρείες από 35 και πλέον χώρες και από 20 βασικούς βιομηχανικούς κλάδους, σε επίπεδο ανώτατης διοίκησης, με αποκλειστικό σκοπό την προώθηση των θεμάτων της βιώσιμης ανάπτυξης. Το WBCSD αξιοποιεί ένα παγκόσμιο δίκτυο, που αποτελείται από περίπου 55 εθνικά και περιφερειακά επιχειρηματικά συμβούλια και περιφερειακούς εταίρους (Regional Networks)³.

1.2.1 Εμφάνιση και Εδραίωση της Έννοιας

Προάγγελος της έννοιας της βιωσιμότητας αποτέλεσε η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση των Φυσικών Πόρων (International Union for the Conservation of Natural Resources, IUCN), όπου το 1980 δημοσίευσε την Παγκόσμια Στρατηγική Διατήρησης (World Conservation Strategy, WCS)⁴. Η στρατηγική υποστήριξε ότι η διατήρηση της φύσης δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την ανάπτυξη που αποσκοπεί στην ανακούφιση της φτώχειας και της δυστυχίας των εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων, ενώ υπογράμμισε ότι η ανάπτυξη είναι έννοια αλληλένδετη με την προστασία του περιβάλλοντος.

Ωστόσο η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης εδραιώθηκε το 1987, στο «Our Common Future», με την έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED)⁵, μια επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) με επικεφαλής την πρωθυπουργό της Νορβηγίας, Gro Harlem Brundtland. Στην έκθεση, η έννοια ορίζονταν ως «η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους». Η αποστολή της Έκθεσης Brundtland ήταν να διερευνήσει τις πολυάριθμες ανησυχίες που είχαν εκφραστεί τις προηγούμενες δεκαετίες, δηλαδή ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα είχε σοβαρές, αρνητικές επιπτώσεις στον πλανήτη και ότι τα πρότυπα ανάπτυξης που ακολουθούνταν θα ήταν μη βιώσιμα εάν συνεχίζονταν το ίδιο ανεξέλεγκτα (Costa et al., 2022; Caradonna, 2017).

1.2.2 Τριπλή Γραμμή (Άνθρωπος- Πλανήτης- Κέρδος / 3P's)

Έπειτα ακολούθησαν μία σειρά από συνδιασκέψεις σε παγκόσμιο επίπεδο (Συνάντηση Κορυφής Της Γης στο Ρίο, πρωτόκολλο Κιότο, Σύνοδος Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιόχανεσμπουργκ κτλ.), οι οποίες οδήγησαν τις επιχειρήσεις να

² <https://www.wbcd.org/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

³ <http://www.sevwbcd.org.gr/wbcd> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴ <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WCS-004.pdf> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁵ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

υιοθετήσουν της αξίες τις βιωσιμότητας στις επιχειρηματικές τους πρακτικές μέσω της «τριπλής βασικής αρχής», το λεγόμενο διεθνώς triple bottom line – TBL (Elkington, 2004; Majid & Koe, 2012).

Ειδικότερα, το 1994, ο Elkington κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν τρεις βασικοί πυλώνες που δημιουργούν αξία στη εταιρική βιωσιμότητα:

- η οικονομική ευημερία
- η ποιότητα του περιβάλλοντος
- η κοινωνική δικαιοσύνη

Στη βιβλιογραφία οι τρεις πυλώνες συχνά ονομάζονται «3 Ps» εξαιτίας του τρίπτυχου «άνθρωποι, πλανήτης, κέρδος» (People, Planet, Profit).

Ο προφανής λόγος για την εφαρμογή της τριπλής γραμμής είναι να υπάρχει από τις εταιρίες θετικό αντίκτυπο στον κόσμο. Αντί να εστιάζουν μόνο στο κέρδος, μπορούν να προσδιορίσουν ποσοτικά πώς αλλάζουν ευνοϊκά τον κόσμο και τους ανθρώπους με τους οποίους συνεργάζονται. Η προοπτική είναι ότι, για να είναι ένας οργανισμός βιώσιμος, πρέπει να είναι οικονομικά ασφαλής, να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές περιβαλλοντικές του επιπτώσεις και να ενεργεί σύμφωνα με τις προσδοκίες της κοινωνίας. Η δυσκολία στη μέτρηση άυλων στοιχείων έχει προκαλέσει μεγάλη κριτική για το TBL, το οποίο εξακολουθεί να αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως το καλύτερο τρόπο εισαγωγής των τριών στοιχείων της βιωσιμότητας σε έναν οργανισμό.

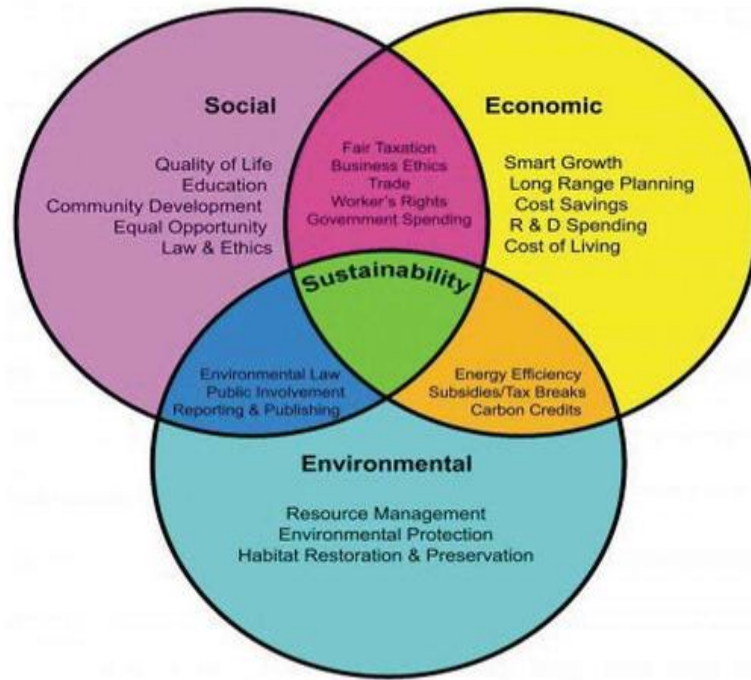
Όπως παρουσιάζεται στις μελέτες των Costa et al., 2022; Alhaddi, 2015; Mensah 2019; Miller 2020 το τρίπτυχο βιωσιμότητας, όταν μεταφερθεί στην εταιρεία μεταφράζεται με τους ακόλουθους πυλώνες:

- Ο περιβαλλοντικός πυλώνας μπορεί να επιτευχθεί μέσω της περιβαλλοντικής διαχείρισης των εταιρειών, με ενέργειες που στηρίζουν τη προστασία, την ενίσχυση και τη διατήρηση των βασικών πόρων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η διατήρηση του περιβάλλοντος της Γης μέσω πιστοποιημένων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMS- Environmental Management System, π.χ ISO 14001). Αναφέρεται, δηλαδή, στην υιοθέτηση εταιρικών περιβαλλοντικών πολιτικών, φιλικών προς το περιβάλλον που αφορούν την ενεργειακή απόδοση, τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (GHG), τις δικαστικές διαμάχες για περιβαλλοντικούς κινδύνους και την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Ο κοινωνικός πυλώνας μπορεί να επιτευχθεί μέσω της καλής διεξαγωγής και καλής πρακτικής που μια επιχείρηση επιφέρει στο κοινωνικό σύνολο, δίνοντας αξία στην ίδια

τη κοινωνία. Μέσα από αυτό το πυλώνα δημιουργήθηκε η έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) ή αλλιώς CSR (Corporate Social Responsibility), που έχει σαν στόχο την υπεύθυνη ανάπτυξη μέσα από την εξισορρόπηση του κόστους που εξωτερικεύει η λειτουργία της επιχείρησης στο περιβάλλον και την κοινωνία. Στη βάση των παραπάνω χαρακτηριστικών, η έννοια της ΕΚΕ περικλείει την ευθύνη κάθε επιχείρησης ή οργανισμού απέναντι στους ανθρώπους, την κοινωνία και το περιβάλλον για τον τρόπο που τους επηρεάζει από την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Συνεπώς είναι μία εθελοντική και δομημένη δέσμευση. Για παράδειγμα, δωρεές, παροχή ασφάλειας, φιλανθρωπίες και στηρίζει της κοινωνίας μέσω χρηματικών ή άλλων μέσων, θεωρούνται ενέργειες εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Ο πυλώνας αυτός έχει ως κύριο γνώμονα την κοινωνική δικαιοσύνη ώστε να επιτευχθεί η ίση κατανομή της ευημερίας, ίση πρόσβαση στους φυσικούς πόρους και ίσες ευκαιρίες σε όλους τους ενδιαφερόμενους (stakeholders) με μελλοντική προοπτική. Αυτή η μελλοντική προοπτική συνδέει στενά τις έννοιες της ΕΚΕ και της Βιώσιμης Ανάπτυξης σε ένα σύνολο που ενσωματώνει την εξασφάλιση βιωσιμότητας στο παρόν με παράλληλη φροντίδα για την ευημερία των μελλοντικών γενεών (Keijzers, 2002; Marrewijk, 2003; Montiel, 2008).

- Ο οικονομικός πυλώνας μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία αξίας με ηθικούς και δίκαιους τρόπους. Οι εταιρείες δημιουργούν αξία μέσω των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγουν. Με την αύξηση της αποδοτικότητας στην παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών, οι εταιρείες αυξάνουν τη δημιουργούμενη αξία, τόσο για τους καταναλωτές, μέσω των προϊόντων και των υπηρεσιών τους, όσο και για τους μετόχους, μέσω μερισμάτων και κεφαλαίου, και για τους εργαζομένους μέσω των μισθών. Δηλαδή, το κέρδος και η αξία δεν αναφέρονται μόνο στην εταιρεία αλλά και στους ανθρώπους γύρω από την εταιρεία.

Πίνακας 1.1 Σχέση μεταξύ Κοινωνικής, Περιβαλλοντικής και Οικονομικής Βιωσιμότητας

Πηγή: Mensah, (2019)

1.3 Παγκόσμιες και Ευρωπαϊκές Συμφωνίες Προώθησης της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η δεκαετία που διανύουμε έχει ανακηρυχθεί ως η δεκαετία δράσης του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη που αποτελεί παγκόσμια προτεραιότητα για την κοινωνία, τις κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις. Απομένουν λιγότερο από επτά χρόνια για την επίτευξη των στόχων της Ατζέντας του 2030 του ΟΗΕ και είναι γεγονός ότι όλο και περισσότερες επιχειρήσεις προβαίνουν στη μέτρηση, τη δημοσιοποίηση και τη διαχείριση των κινδύνων και των ευκαιριών που αφορούν στη βιώσιμη ανάπτυξη (ICAP CRIF, 2023). Οι τρεις συμφωνίες που δίνουν τις σχετικές κατευθύνσεις είναι το οικουμενικό σύμφωνο του ΟΗΕ, η Ατζέντα 2030 και η Ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία.

1.3.1 Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ

Τον Ιούλιο του 2000, δημιουργήθηκε το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ (UN Global Compact – UNGC)⁶, ένα σύστημα αξιών και μια προσέγγιση στο επιχειρείν βασισμένη σε δέκα αρχές που αφορούν στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στις συνθήκες εργασίας, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Πηγές των δέκα αρχών του UNGC αποτελούν η οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η διακήρυξη της διεθνούς οργάνωσης εργασίας για τις θεμελιώδεις αρχές

⁶ <https://unglobalcompact.org/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

και τα δικαιώματα στην εργασία, η διακήρυξη του Ρίο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς. Οι υπεύθυνες, λοιπόν, επιχειρήσεις θα πρέπει να εφαρμόζουν τις ίδιες αξίες και αρχές, στην επιχειρηματική παρουσία αναγνωρίζοντας ότι οι όποιες καλές πρακτικές σε ένα τομέα δεν αντισταθμίζουν αρνητικές επιδόσεις σε κάποιον άλλον. Με την ενσωμάτωση των Δέκα Αρχών του Οικουμενικού Συμφώνου των Ηνωμένων Εθνών (UN Global Compact – UNGC)⁷ στις στρατηγικές, τις πολιτικές και τις διαδικασίες τους και τη δημιουργία μιας κουλτούρας ακεραιότητας, οι επιχειρήσεις δεν ανταποκρίνονται απλά στις βασικές ευθύνες τους απέναντι στον άνθρωπο και τον πλανήτη, αλλά θέτουν επίσης το πλαίσιο για τη μακροπρόθεσμη επιχειρηματική επιτυχία.

Οι αρχές αυτές, χωριζόμενες σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες, είναι:

Ανθρώπινα δικαιώματα

Αρχή 1: Οι επιχειρήσεις πρέπει να υποστηρίζουν και να σέβονται την προστασία των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αρχή 2: να διασφαλίζουν ότι δεν συνεργούν στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εργασία

Αρχή 3: Οι επιχειρήσεις πρέπει να προασπίζουν την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την αποτελεσματική αναγνώριση του δικαιώματος συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Αρχή 4: την εξάλειψη κάθε μορφής καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας.

Αρχή 5: την αποτελεσματική κατάργηση της παιδικής εργασίας.

Αρχή 6: την εξάλειψη των διακρίσεων όσον αφορά την απασχόληση και την εργασία.

Περιβάλλον

Αρχή 7: Οι επιχειρήσεις πρέπει να υποστηρίζουν μια προληπτική προσέγγιση στις περιβαλλοντικές προκλήσεις.

Αρχή 8: να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την προώθηση μεγαλύτερης περιβαλλοντικής ευθύνης.

⁷ <https://globalcompact.gr/deka-arches/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Αρχή 9: να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη και τη διάδοση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.

Καταπολέμηση της Διαφθοράς

Αρχή 10: Οι επιχειρήσεις πρέπει να εργάζονται κατά της διαφθοράς σε όλες τις μορφές της, συμπεριλαμβανομένου του εκβιασμού και της δωροδοκίας.

1.3.2 Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ

Στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ το 2015 στην Νέα Υόρκη, παρουσιάστηκε το έγγραφο «Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development» (United Nations, 2015)⁸, που περιελάμβανε 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ / SDG 's), 169 επιμέρους στόχους και εγκρίθηκε ομόφωνα από τους παγκόσμιους ηγέτες. Η Ατζέντα 2030 αποτελεί την πλέον φιλόδοξη συμφωνία που έχει επιτύχει ποτέ ο ΟΗΕ, καθώς είναι ένα σχέδιο δράσης για τους Ανθρώπους, τον Πλανήτη και την Ευημερία. Με τους ΣΒΑ, η έννοια της βιωσιμότητας και η ευρεία προοπτική της κοινωνικής και ανθρώπινης ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα συνδέονται πλήρως. Οι στόχοι ευθυγραμμίζονται με τις πρώτες εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από την επιτροπή Brundtland, για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, ενώ οι ΣΒΑ σχετίζονται σαφώς με μια σειρά από βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, τα δύο πλαίσια είναι σαφώς διαφορετικά, καθώς ο σκοπός των ΣΒΑ είναι η ευρύτερη εστίαση σε αυτό που αναφέρεται ως πέντε P's (People, Planet, Prosperity, Peace and Partnership): άνθρωποι, πλανήτης, ευημερία, ειρήνη και εταιρική σχέση.

Σύμφωνα με τον Αντόνιο Γκουτέρες, Γ.Γ. ΟΗΕ: *«Οι Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι το μονοπάτι που μας οδηγεί σε ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, και σε έναν υγιή πλανήτη. Είναι επίσης μια πρόσκληση για αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καθήκον από το να επενδύσουμε στην ευημερία των νέων»*. Στο πλαίσιο αυτό, η Ατζέντα 2030 αποτελεί το θεματολόγιο της διεθνούς κοινότητας για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης για όλους -δηλαδή μίας οικονομικής ανάπτυξης, που θα εγγυάται την κοινωνική ευημερία χωρίς αποκλεισμούς και την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, προς όφελος όχι μόνο των σημερινών αλλά και των μελλοντικών γενεών- έως το 2030. Δημιουργούν δεσμεύσεις υλοποίησης για όλες τις χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές εθνικές πραγματικότητες, επίπεδα ανάπτυξης, εθνικές πολιτικές και προτεραιότητες. Προωθούν, λοιπόν, την ενσωμάτωση και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης—κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική— ενώ παράλληλα παρέχουν μία σημαντική ευκαιρία για

⁸ <https://sdgs.un.org/2030agenda> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

την ανάκαμψη και μετάβαση προς ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, με ισορροπία μεταξύ των τριών διαστάσεων μέσω πολιτικών και νομοθετικών πλαισίων⁹.

Πίνακας 1.2 Οι 14 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Πηγή: <https://sdgs.un.org/goals>

Σε επίπεδο ΕΕ, οι SDGs αποτελούν κεντρική συνιστώσα της νέας Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (EU Green Deal), η οποία θα παρέχει επιπλέον και το πλαίσιο των προγραμμάτων ανάκαμψης από την πανδημία προς την κατεύθυνση μίας «πράσινης» και βιώσιμης ανάκαμψης για όλα τα κράτη-μέλη («build back better and greener»).

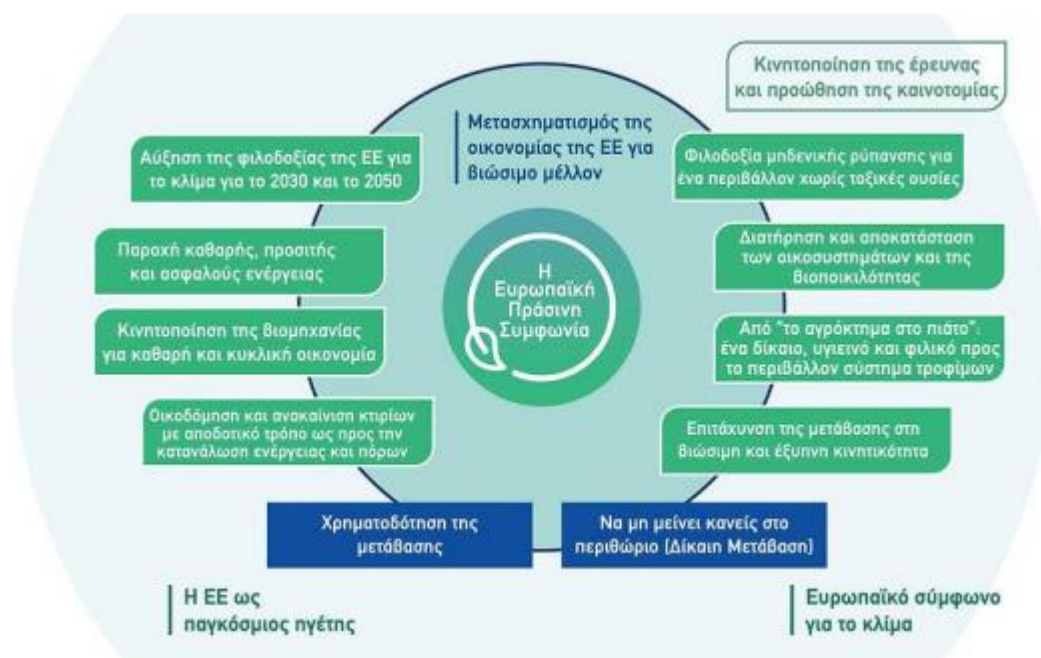
1.3.3 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην ανακοίνωσή της, της 11 Δεκεμβρίου 2019, με τίτλο «Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία» («Πράσινη Συμφωνία»), ανέλαβε τη δέσμευση να επανεξετάσει τις διατάξεις σχετικά με τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Η Πράσινη Συμφωνία είναι η νέα στρατηγική της Ένωσης για την ανάπτυξη. Αποσκοπεί στον μετασχηματισμό της Ένωσης σε μια οικονομία σύγχρονη, αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και ανταγωνιστική, στην οποία θα έχουν μηδενιστεί έως το 2050 οι καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (GHG). Αποσκοπεί επίσης στην προστασία, τη διατήρηση και την ενίσχυση του φυσικού

⁹ <https://ypen.gov.gr/stochoi-viosimis-anaptyxis-oie-sustainable-development-goals-sdgs/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

κεφαλαίου της Ένωσης, καθώς και στην προστασία της υγείας και της ευημερίας των πολιτών της Ένωσης από κινδύνους και επιπτώσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον. Η Πράσινη Συμφωνία αποσκοπεί στην αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων και στη διασφάλιση της συμμετοχής όλων των περιφερειών και των πολιτών της Ένωσης σε μια κοινωνικά δίκαιη μετάβαση προς ένα βιώσιμο οικονομικό σύστημα όπου κανένα άτομο και καμία περιοχή δεν μένει στο περιθώριο. Θα συμβάλει στην επίτευξη του στόχου της οικοδόμησης μιας οικονομίας στην υπηρεσία των πολιτών, ενισχύοντας την κοινωνική οικονομία της αγοράς της Ένωσης, βοηθώντας να διασφαλιστεί ότι θα είναι έτοιμη για το μέλλον και ότι θα προσφέρει σταθερότητα, απασχόληση, ανάπτυξη και βιώσιμες επενδύσεις. Οι στόχοι αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί εάν ληφθεί υπόψη η κοινωνικοοικονομική ζημία που προκάλεσε η πανδημία της COVID-19 και η ανάγκη για βιώσιμη και δίκαιη ανάκαμψη χωρίς αποκλεισμούς¹⁰.

Πίνακας 1.3 Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Πηγή: eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=NL

1.4 Η Συμβολή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's) και των ESG Εργαλείων Αξιολόγησης στην Υγιή Επιχειρηματικότητα

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μία από τις θεμελιώδεις έννοιες για τον αιώνα που διανύουμε, γεγονός που συνάγεται και από όλες τις παραπάνω συμφωνίες που έχουν επιτευχθεί

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

αφενός στο παγκόσμιο και αφετέρου στο Ευρωπαϊκό γίνεσθαι. Οι παγκόσμιες προκλήσεις και αλλαγές καθώς και οι συνεχώς αυξανόμενες προσδοκίες όλων των ενδιαφερόμενων μερών , ειδικότερα σε περιόδους βαθιάς οικονομικής ύφεσης, κοινωνικής και γεωπολιτικής αναταραχής, έχουν εντείνει τις πιέσεις για ενσωμάτωση στις επιχειρηματικές στρατηγικές και δραστηριότητες θεμάτων που σχετίζονται με το περιβάλλον, την κοινωνία και την εταιρική διακυβέρνηση (Cohen, 2023; Zadeh,& Serafeim, 2018; Zumente & Bistrova, 2021).

Στην εποχή, της κλιματικής κρίσης, της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, κρίνεται επιτακτική η εύρεση εργαλείων που θα μας οδηγήσουν στην αειφορία και στην έξοδο από την κρίση.

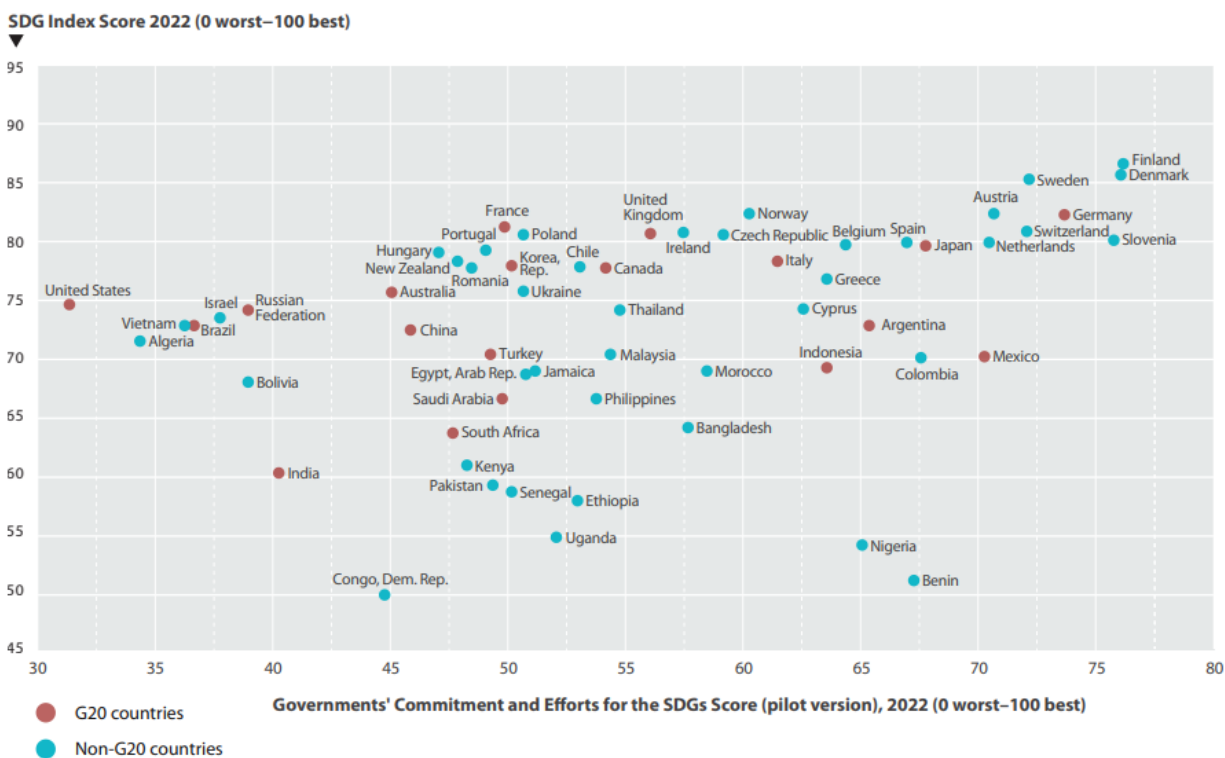
1.4.1 SDG's, ESG και η Σύμπραξή τους

SDG's

Εργαλεία, όπως, οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), οι 169 ειδικότεροι¹¹ και οι 232 υποδείξεις της Ατζέντας 2030 του ΟΗΕ αποτελούν την διεθνώς αναγνωρίσιμη και αποδεκτή πλατφόρμα δράσης και επικοινωνίας για την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας του πλανήτη, τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, και την οικονομική ευημερία. Αποτελούν απάντηση σε κρίσιμα παγκόσμια ζητήματα, όπως αυτό της κλιματικής αλλαγής, της ανεπάρκειας των φυσικών πόρων, της ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων, της απώλειας βιοποικιλότητας και της αδυναμίας πρόσβασης μεγάλου μέρους του παγκόσμιου πληθυσμού σε τροφή, ενέργεια, υπηρεσίες υγείας, υγιεινής και μόρφωσης. Κάθε επιχείρηση οφείλει να προωθεί συστηματικά την ενσωμάτωση των ΣΒΑ στην καθημερινή επιχειρηματική πρακτική, ως απαραίτητο συστατικό της υπεύθυνης επιχειρηματικότητας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και ως μέσο εκτίμησης και διαχείρισης του επιχειρηματικού ρίσκου στην αξιολόγηση επενδυτικών ευκαιριών και συνεργατών. Παρακάτω φαίνεται, σε επίπεδο κρατών, η δέσμευση που υπάρχει για την υλοποίηση των ΣΒΑ.

¹¹ https://gslegal.gov.gr/?page_id=5506 (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Governments' Commitment and Efforts for the SDGs Score (pilot version) versus SDG Index Score

Note: G20 countries in red. The score for Ukraine reflects the situation as of January 2022.

Source: Authors' analysis. Details on the methodology and the indicators used are available on www.sdgindex.org

Διάγραμμα 1.1 Κυβερνητικές δεσμεύσεις και αποτελέσματα για τη βαθμολογία ESG έναντι της βαθμολογίας SDG

Πηγή: <https://dashboards.sdgindex.org/>

ESG

Εξίσου σημαντικό είναι και το ESG εργαλείο αξιολόγησης που βασίζεται στις καλύτερες διεθνείς πρακτικές και τα ευρέως αναγνωρισμένα πρότυπα και ευθυγραμμίζεται με τους στόχους της αιφόρου ανάπτυξης (SDGs) και τις απαιτήσεις περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιδόσεων με στόχο της προσέλκυση υπεύθυνων επενδύσεων προς όφελος του τρίπτυχου της οικονομίας της κοινωνίας και του περιβάλλοντος. Το θετικό αντίκτυπο του ESG αποδεικνύεται και στην έρευνα που έχει γίνει στις USA S & P 500 listed εταιρείες καθώς και σε εταιρείες που βρίσκονται στην Ευρώπη και σε άλλες ηπείρους (Alareeni et al., 2020; Sassen et al., 2016; Kountouri et al., 2022).

ΣΥΜΠΡΑΞΗ SDG's ΚΑΙ ESG

Γεγονός που δείχνει ότι όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αρχίζουν να αναγνωρίζουν τη σημασία των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) και της Περιβαλλοντικής,

Κοινωνικής και Εταιρικής Διακυβέρνησης (ESG) για την ενίσχυση των δραστηριοτήτων τους. Για να διατηρήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να ευδοκιμήσουν σε κάθε κλάδο, είναι ζωτικής σημασίας για τις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν αυτές τις έννοιες. Σε γενικές γραμμές, το ESG είναι ένα σύνολο κατευθυντήριων αρχών που ακολουθούν οι εταιρείες, οι διαχειριστές κεφαλαίων και οι επαγγελματίες για να διασφαλίσουν ότι λειτουργούν με βιώσιμο και υπεύθυνο τρόπο. Για τις εταιρείες, η ESG χρησιμεύει ως βιώσιμη στρατηγική ή πλαίσιο που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να επιτύχουν ισορροπία μεταξύ της δημιουργίας κερδών για τους μετόχους και του θετικού αντίκτυπου στο περιβάλλον και την κοινωνία. Πολλές εταιρείες αξιοποιούν το ESG για να προσελκύσουν κοινωνικά ευαισθητοποιημένους επενδυτές και πελάτες, ενώ παράλληλα χρησιμεύουν ως μηχανισμός άμυνας σε περίπτωση αρνητικής δημοσιότητας. Θέτοντας σε προτεραιότητα τις αρχές ESG, οι εταιρείες μπορούν να βελτιώσουν τις μακροπρόθεσμες οικονομικές τους επιδόσεις και να μετριάσουν τους κινδύνους που σχετίζονται με τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις.

Σε κάποιο βαθμό, το ESG συνδέεται άμεσα με την έννοια της δημιουργίας "κοινής αξίας" των ΣΒΑ, η οποία περιλαμβάνει την εξεύρεση αμοιβαία επωφελών τρόπων ευθυγράμμισης του δυναμικού της αγοράς, των κοινωνικών απαιτήσεων και της πολιτικής δράσης για την προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας. Ενώ οι εταιρείες μπορεί να θεωρούν ευκολότερο να προσδιορίσουν και να ευθυγραμμίσουν τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές εκτιμήσεις με τους ΣΒΑ, η σύνδεση με τη διακυβέρνηση είναι συχνά πιο έμμεση και συνδέεται με τις υφιστάμενες περιβαλλοντικές και κοινωνικές λειτουργίες τους (Sustainability House, 2023).

1.4.2 ESG στον Ελληνικό Χώρο

Στο ελληνικό χώρο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρωτογενούς έρευνας βιώσιμης ανάπτυξης και ESG της ICAP σε επιχειρήσεις, το 95% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα, αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα της Βιώσιμης Ανάπτυξης και της Εταιρικής Υπευθυνότητας χαρακτηρίζοντάς την ως σημαντική, με σχεδόν 7 στις 10 επιχειρήσεις να δηλώνουν ότι δαπάνησαν υψηλότερα ποσά για την υλοποίηση πρακτικών ESG το 2022 συγκριτικά με το 2021. Ωστόσο, οι εταιρείες κρίνουν ότι υπάρχουν ακόμα περιθώρια ανάπτυξης των δράσεων ESG, αφού το 55% θεωρεί ότι ο βαθμός διείσδυσης/εφαρμογής των σχετικών πρακτικών κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων θεωρεί τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και την ευρύτερη οικονομία (93%), καθώς και την ενίσχυση της εταιρικής εικόνας (92%), ως τα κυριότερα οφέλη που αποκομίζουν από την υιοθέτηση

δράσεων ESG. Τα κονδύλια για το περιβάλλον των εταιρειών καλύπτουν το μεγαλύτερο μερίδιο (40%) στο συνολικό προϋπολογισμό των εταιρειών για τις δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης - ESG, ακολουθούν οι δράσεις που σχετίζονται με την κοινωνία (36%) και οι ενέργειες που αφορούν την εταιρική διακυβέρνηση (24%).

Οι ελληνικές επιχειρήσεις μέσω των δράσεων ESG, πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση της κοινωνικής προσφοράς τους, παράλληλα με τη μείωση του περιβαλλοντικού και ενεργειακού τους αποτυπώματος, παραμένοντας προσηλωμένες στην ηθική και αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση και ξεπερνώντας το όποιο κόστος εφαρμογής ενός προγράμματος βιώσιμης ανάπτυξης. Η αξιολόγησή τους θα πρέπει να γίνεται με βάση όχι μόνο τη χρηματοοικονομική τους επίδοση, αλλά και το περιβαλλοντικό και κοινωνικό τους αντίκτυπο παράλληλα με τη διακυβέρνησή τους. Συνεπώς, κρίνεται ακόμα πιο αναγκαία και επιτακτική για τις εταιρείες η αναπροσαρμογή των επιχειρηματικών τους μοντέλων και της στρατηγικής τους στη βάση των κριτηρίων ESG, ώστε να ανταποκριθούν σε διεθνείς κρίσεις και αναταράξεις, όπως την πρόσφατη υγειονομική πανδημία Covid-19, την ενεργειακή κρίση, τους πολέμους σε Ουκρανία και Μέση Ανατολή (ICAP GRIF, 2023).

1.4.3 Συμβολή στην Υπεύθυνη Επιχειρηματικότητα

Η δημοσιοποίηση πληροφοριών ESG και η βελτίωση της επίδοσης μιας εταιρείας, σε ουσιαστικά για τη λειτουργία της θέματα, καταδεικνύει την ηθική της ευθυγράμμιση με διεθνείς πρωτοβουλίες, όπως οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), καθώς και τη δέσμευσή της για δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας.

Υπενθυμίζεται ότι τα κριτήρια ESG (Environmental- Social- Governance) είναι ένα σύνολο προτύπων για τις λειτουργίες μιας εταιρείας που αναδεικνύονται ως σημαντικό διαβατήριο για την ανάπτυξή της και σχετίζονται με τις επιδόσεις των επιχειρήσεων σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά ζητήματα και σε ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι ηγέτες των επιχειρήσεων αντιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι στρατηγικής σημασίας, τόσο για την επίτευξη των εταιρικών στόχων, όσο και για τη συμβολή στη δημιουργία ενός κόσμου που διέπεται από δικαιοσύνη, ισότητα και ευημερία.

Στο σύγχρονο, παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, όπου κυριαρχούν η αβεβαιότητα και οι διαρκείς προκλήσεις, η υιοθέτηση της κοινής γλώσσας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που προσφέρει η αξιοποίηση του οδικού χάρτη που παρέχουν οι Παγκόσμιοι Στόχοι

Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals- SDGs) είναι ίσως πιο επείγουσες από ποτέ.

Οι ραγδαίες αλλαγές επιβάλλουν την αναγκαιότητα της ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας για τη μετάβαση από τα λόγια στις πράξεις προκειμένου να στηριχθεί η οικονομία, η κοινωνία και η επιχειρηματικότητα με ρεαλιστικούς στόχους.

Καθώς βρισκόμαστε ήδη στα μισά του δρόμου μέχρι το 2030, που έχει συμφωνηθεί ως χρονικός ορίζοντας για την επίτευξη των SDGs, είναι σημαντικό οι επιχειρήσεις να οραματιστούν ξανά, να επανεξετάσουν και να επανακαθορίσουν τις φιλοδοξίες, το μοντέλο διακυβέρνησης και τις δράσεις τους, υιοθετώντας την ατζέντα της βιώσιμης ανάπτυξης. Πλέον η βιωσιμότητα αποτελεί όχι μόνο αναγκαιότητα για πρόοδο με μακροχρόνια οφέλη για τις επιχειρήσεις αλλά και μια ευκαιρία για καινοτομία, δημιουργία αξίας και αλλαγή κουλτούρας. Άλλωστε οι βιώσιμες και κοινωνικά υπεύθυνες εταιρείες μπορούν να καθιερώσουν ένα σαφές σημείο διαφοροποίησης του brand τους, γεγονός που θα τις βοηθήσει να προστατευτούν από ανταγωνιστές χαμηλότερου κόστους. Αυτές οι επιχειρήσεις κερδίζουν μεγάλη αξία όσον αφορά τη φήμη τους. Μπορούν να οικοδομήσουν καλύτερα σχέσεις εμπιστοσύνης με τα ενδιαφερόμενα μέρη, να αποκτήσουν συστάσεις από τους πελάτες και να προστατευτούν από τυχόν αρνητικά δημοσιεύματα, κανονιστικές προκλήσεις και άλλα ζητήματα που μπορεί να επηρεάσουν τη φήμη τους (Bonsu, 2020; UNDP, 2021/2022; UN, 2020)

1.5 Η μη Χρηματοοικονομικές Αναφορές (ESG) ως Πηγή Σταθερότητας στις Επιχειρήσεις

Τα τελευταία έτη, η υιοθέτηση των κριτηρίων ESG, στην επιλογή επενδυτικών τοποθετήσεων αποτελεί διεθνώς μια ταχέως ανερχόμενη τάση. Τα κριτήρια αυτά περιλαμβάνουν ένα σύνολο μετρήσιμων προτύπων και κριτηρίων για την λειτουργία των εταιρειών που εξετάζουν οι επενδυτές, οι διαχειριστές χαρτοφυλακίων και άλλοι εξωτερικοί εταίροι σχετικά με τη βιωσιμότητα μιας εταιρείας. Τα κριτήρια ESG αναφέρονται :

Στο Περιβάλλον, λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια που αφορούν στις δράσεις σχετικά με την κλιματική αλλαγή, τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, την ενεργειακή απόδοση, τη ρύπανση του αέρα, των υδάτων και τη διαχείριση αποβλήτων κ.ά.

Στην Κοινωνία, περιλαμβάνονται οι συνθήκες εργασίας, ασφάλειας και η υγεία των εργαζομένων, η προστασία προσωπικών δεδομένων τόσο του προσωπικού όσο και των

πελατών, ο μηδενισμός των φυλετικών και μισθολογικών ανισοτήτων, τα εργασιακά και ανθρώπινα δικαιώματα και η ποικιλομορφία (diversity) στην επιλογή εργαζομένων, συνεργατών, προμηθευτών κ.ά.

Στην εταιρική διακυβέρνηση, όπου ασχολείται με την ηγεσία της εταιρείας, την επιχειρηματική ηθική, τις αμοιβές των εκτελεστικών στελεχών, τις εργασιακές σχέσεις, τους εσωτερικούς ελέγχους, τη διαφάνεια, τη διαφθορά και τα δικαιώματα των μετόχων, συγκαταλέγονται, δηλαδή, τα κριτήρια που αξιολογούν τον τρόπο διοίκησης, τη σύνθεση των Διοικητικών Συμβουλίων (αν ένα ΔΣ αποτελείται μόνο από άνδρες, αν υπάρχει μικρή γυναικεία εκπροσώπηση κ.λπ.), τη διαφάνεια, τη δωροδοκία και τις σχέσεις των στελεχών με τα κόμματα, το lobbying κ.ά.

1.5.1 Έρευνες από Ακαδημαϊκούς, Διεθνείς Οργανισμούς και Συμβουλευτικές Εταιρείες

Το γεγονός ότι μη χρηματοπιστωτικές αναφορές επηρεάζουν τις επενδύσεις, αποδεικνύεται και από την επιστημονική έρευνα, που έχει δείξει ότι οι κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις (SRI – Socially Responsible Investment), η ενσωμάτωση δηλαδή των ESG στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων, δημιουργεί μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη αξία (Zumente and Bistrona 2021).

Αξιοσημείωτη είναι η άνοδος των βιώσιμων επενδύσεων σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Συμμαχίας Αειφόρων Επενδύσεων (Global Sustainable Investment Alliance- GSIA). Λαμβάνοντάς υπόψη την έκθεση «Global sustainable investment review 2020»¹² οι βιώσιμες επενδύσεις στις αρχές του 2020 άγγιξαν τα 35,3 τρισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ στις πέντε μεγάλες αγορές (Ευρώπη, Η.Π.Α, Καναδά, Αυστραλασία και Ιαπωνία) αύξηση κατά 15% τα τελευταία δύο χρόνια (2018-2020) και 55% τα τελευταία τέσσερα χρόνια (2016-2020).

Πίνακας 1.4 Βιώσιμες Επενδύσεις παγκοσμίως για τα έτη 2016-2018-2020

¹² <https://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2021/08/GSIR-20201.pdf> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

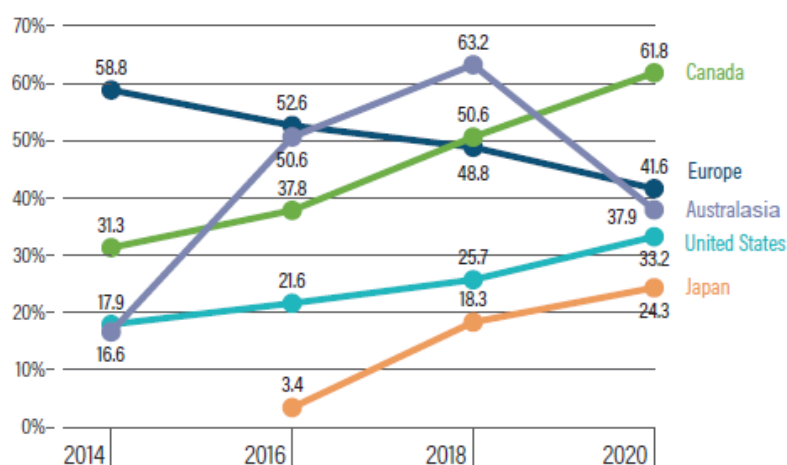
Snapshot of global sustainable investing assets, 2016-2018-2020 (USD billions)

REGION	2016	2018	2020
Europe*	12,040	14,075	12,017
United States	8,723	11,995	17,081
Canada	1,086	1,699	2,423
Australasia*	516	734	906
Japan	474	2,180	2,874
Total (USD billions)	22,839	30,683	35,301

Πηγή: GLOBAL SUSTAINABLE INVESTMENT REVIEW-GSIA (2020), <https://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2021/08/GSIR-20201.pdf>

Στο διάγραμμα που ακολουθεί απεικονίζεται το ποσοστό βιώσιμων επενδύσεων σε σχέση με το σύνολο των υπό διαχείριση περιουσιακών στοιχείων:

Proportion of sustainable investing assets relative to total managed assets 2014-2020

REGION	2014	2016	2018	2020
Europe*	58.8%	52.6%	48.8%	41.6%
United States	17.9%	21.6%	25.7%	33.2%
Canada	31.3%	37.8%	50.6%	61.8%
Australasia*	16.6%	50.6%	63.2%	37.9%
Japan		3.4%	18.3%	24.3%

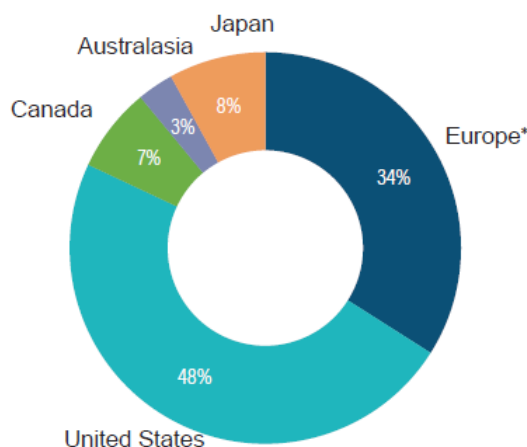
Διάγραμμα 1.2 Αναλογία βιώσιμων επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων σε σχέση με το σύνολο των υπό διαχείριση περιουσιακών στοιχείων 2014-2022

Πηγή: GLOBAL SUSTAINABLE INVESTMENT REVIEW-GSIA (2020), <https://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2021/08/GSIR-20201.pdf>

*Παρατηρείται μείωση στην Ευρώπη λόγω της δημιουργίας συγκεκριμένου νομοθετικού πλαισίου που ορίζει πλέον ρητά τα πρότυπα βιωσιμότητας (EU's Sustainable Finance Disclosure Regulation) αλλά και στην Αυστραλασία εξαιτίας της αλλαγής στα πρότυπα βιώσιμων επενδύσεων.

Ειδικότερα, οι ΗΠΑ (48%) και η Ευρώπη (34%) αντιπροσώπευαν περισσότερο από το 80% των βιώσιμων επενδύσεων παγκοσμίως, ενώ ακολουθεί η Ιαπωνία (8%), ο Καναδάς (7%) και η Αυστραλασία (3%), γεγονός που σημαίνει ότι οι επενδυτές εξετάζουν όλο και περισσότερο την υιοθέτηση παραγόντων ESG σε τη λήψη των επενδυτικών τους αποφάσεων και τη δημιουργία χαρτοφυλακίου.

Proportion of global sustainable investing assets by region 2020

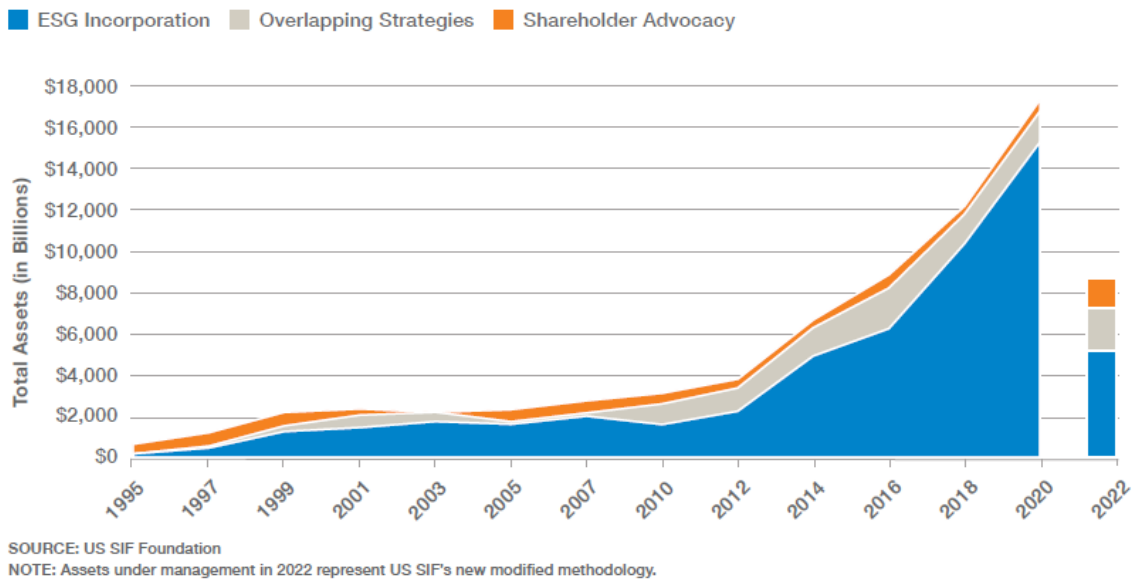
Διάγραμμα 1.3 Αναλογία βιώσιμων επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων ανά περιοχή το 2020

Πηγή: GLOBAL SUSTAINABLE INVESTMENT REVIEW-GSIA (2020), <https://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2021/08/GSIR-20201.pdf>

Αντίστοιχα στην Αμερική παρατηρείται αλματώδη αύξηση στις βιώσιμες επενδύσεις. Το 2022, το US Sustainable Investment Forum εξέδωσε την αναφορά «US Sustainable Investing Trends» στην οποία απεικονίζεται η μεταβολή των βιώσιμων επενδύσεων στις Η.Π.Α από το 1995 έως και το 2022. Άξιο προσοχής είναι ότι ενώ μέχρι το 2020 η αύξηση κατ' έτος ήταν εξαιρετικά μεγάλη, το 2022 οι βιώσιμες επενδύσεις στα υπό διαχείριση περιουσιακά στοιχεία ανέρχονται σε 8,4 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2022, σε σύγκριση με 17,1 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2020. Τα 8,4 τρισεκατομμύρια δολάρια

αντιπροσωπεύουν το 12,6% του συνόλου των υπό διαχείριση περιουσιακών στοιχείων στις Η.Π.Α.

Sustainable Investing in the United States 1995–2022

Διάγραμμα 1.4 Οι βιώσιμες επενδύσεις στις Η.Π.Α την περίοδο 1995-2022

Πηγή: US SIF (2022),

<https://www.ussif.org//Files/Trends/2022/Trends%202022%20Executive%20Summary.pdf>

Επιπλέον, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Βιώσιμων Επενδύσεων (EUROSIF-European Sustainable Investment Fund¹³), τις τελευταίες δύο δεκαετίες υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι οι κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις αποτελούν μια από τις κυριότερες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων (asset class) ως προς τη διαχείριση ευρωπαϊκών κεφαλαίων, ενώ η διαχείριση χαρτοφυλακίων με κριτήρια ESG έχει αυξηθεί κατά 60%, η οποία παραμένει μακράν η προτιμώμενη στρατηγική. Επιπλέον, τα αμοιβαία κεφάλαια που ακολουθούν ESG κριτήρια έχουν προσελκύσει ρεκόρ καθαρών εισροών τα τελευταία χρόνια.

Τα αποτελέσματα της έρευνας της Morgan Stanley (ESG Progress and Outlook - 2021 Report, Απρίλιος 2021)¹⁴ έδειξαν ότι το 97% των Millennials, ενδιαφέρονται για επενδύσεις σε εταιρείες με υψηλή βαθμολογία ESG. Επιπρόσθετα, όλο και περισσότεροι Millennials και Gen Z εισέρχονται στο εργατικό δυναμικό και αναζητούν εταιρείες που είναι περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνες. Την ίδια ώρα, επενδυτές και επενδυτικά funds ζητούν όλο και πιο ουσιαστική ποσοτικοποίηση των διαφανών εταιρικών πολιτικών

¹³ <https://www.eurosif.org/news/eurosif-2018-sri-study-is-out/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

¹⁴ https://www.morganstanley.com/im/publication/insights/articles/article_esgprogressandoutlook2021report_en.pdf (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

που επικεντρώνονται στα ESG κριτήρια και αναζητούν τις οικονομικές και κοινωνικές τους επιπτώσεις. Αυτό συμβαίνει διότι σε μια επιχείρηση με υψηλή ESG βαθμολογία είναι λιγότερες οι πιθανότητες να επιβληθεί πρόστιμο για το ενεργειακό της αποτύπωμα, θα της είναι πιο εύκολο να προσαρμοστεί στους μελλοντικούς περιβαλλοντικούς κανόνες, είναι μειωμένοι οι δικαστικοί κίνδυνοι και βέβαια απολαμβάνει προνόμια χαμηλού δανειακού κόστους, έχοντας πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης και σε αγορές κεφαλαίου. Κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις, ηθική και περιβαλλοντική ευαισθησία θα είναι εφεξής συγκοινωνούντα δοχεία με την κερδοφορία.¹⁵

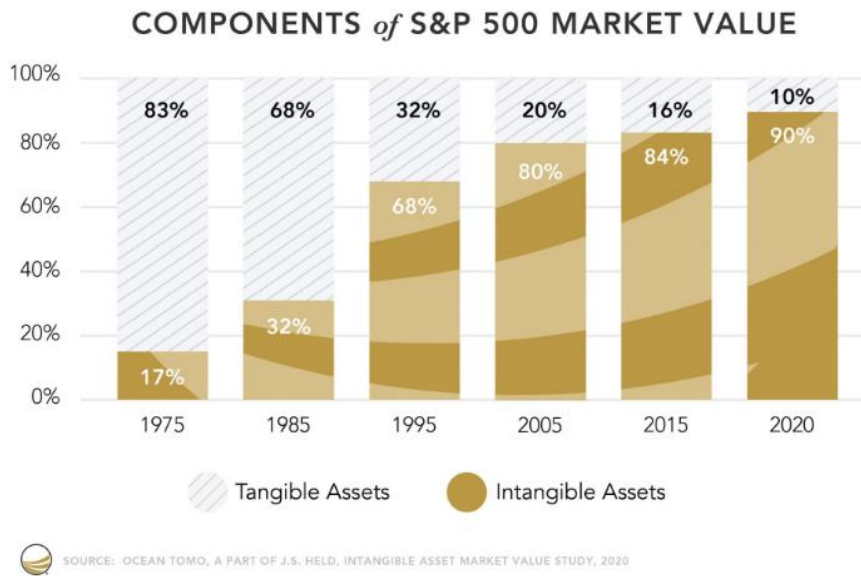
Στο δημόσιο διάλογο, ακούγεται συχνά ότι χωρίς την ΕΚΕ δεν θα υπήρχε ESG, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι που λένε ότι η ESG είναι απόρροια της πανδημίας και του παγκόσμιου κινήματος για τη διάσωση του πλανήτη που «χτυπά την πόρτα» των επιχειρήσεων από τις μικρομεσαίες και τις startups, μέχρι τους κολοσσούς. Στην ουσία, η ολοένα αυξανόμενη σημασία της βιωσιμότητας, κάνει τις εταιρείες, θέλοντας και μη, να μετατοπίζουν το κέντρο βάρους από τη διαμόρφωση εταιρικής κουλτούρας μέσα από τον εθελοντισμό για το κοινό καλό (ΕΚΕ) σε μια πιο τυποποιημένη και ποσοτικοποιημένη πρακτική αναφοράς των κοινωνικών, περιβαλλοντικών και διαφανών διοικητικών πολιτικών τους (ESG) με σπάντα κριτήρια και μετρήσιμα δεδομένα. Σε κάθε περίπτωση, δεν πρόκειται για μια στροφή αλλά για μια ολική μετατόπιση προς αυτή την κατεύθυνση που θα επηρεάσει το μέλλον όλων των επιχειρήσεων (Bénabou and Tirole, 2009; Camela et al., 2020).

Πριν από μερικές δεκαετίες, οι οικονομικές καταστάσεις και οι καταστάσεις αποτελεσμάτων θα μπορούσαν να παρέχουν χρήσιμη εικόνα για την αξία μιας εταιρείας. Σήμερα, η αξία των περισσότερων εταιρειών υπερβαίνει κατά πολύ την αξία των ενσώματων περιουσιακών στοιχείων, που αναφέρονται στους περισσότερους ισολογισμούς. Μέσα στο τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα, τα άυλα περιουσιακά στοιχεία (intangible assets), όπως η φήμη και η αξία της επωνυμίας, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, εμπορικά σήματα και πνευματικά δικαιώματα, αναδείχθηκαν ως η κορυφαία κατηγορία περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με τη μελέτη Intangible Asset Market Value Study¹⁶ του Ocean Tomo, τον Ιούλιο του 2020, για τα συστατικά της αξίας του δείκτη S&P 500. Η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρήθηκε τη δεκαετία 1985-1995 όπου το μερίδιο της αγοραίας αξίας των άυλων περιουσιακών στοιχείων αυξήθηκε από 68% σε 84% και μέχρι το 2020 τα άυλα περιουσιακά στοιχεία έφθασαν να κατέχουν το 90%

¹⁵ https://moneyinvestexpert.com/downloads/esg_matters.pdf (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

¹⁶ <https://oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

της αξίας των εταιρειών του δείκτη S&P 500, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα η αξιολόγηση της κεφαλαιοποίησης της αγοράς του S&P 500.

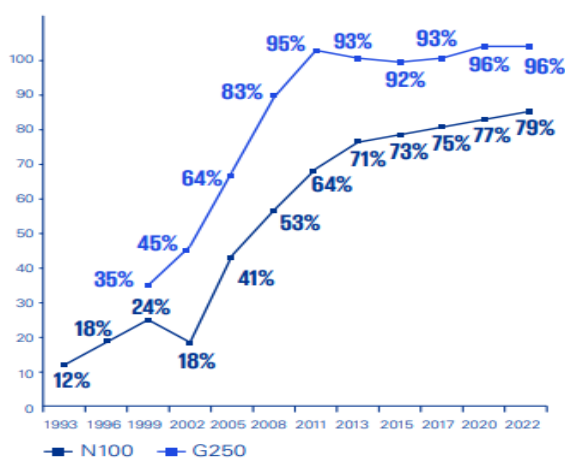
Διάγραμμα 1.5 Συστατικά της αξίας του δείκτη S&P 500

Πηγή: [Intangible Asset Market Value Study - Ocean Tomo](#)

Στην έκθεση «Global Survey of Sustainability Reporting 2022¹⁷» της KPMG αναφέρεται πως το 96% των εταιρειών G250 υπέβαλαν Αναφορές Βιωσιμότητας, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα. Η υποβολή, λοιπόν, εκθέσεων βιωσιμότητας έχει γίνει συνήθης πρακτική για πολλές εταιρείες, με σταθερή αύξηση κατά την τελευταία δεκαετία. Ειδικότερα, οι εταιρείες N100 συνέχισαν να αυξάνουν τα ποσοστά αναφοράς, από 64% που ήταν πριν δέκα χρόνια σε 79% το 2022. Ενώ το ποσοστό υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας για τις G250 παραμένει 96%, το ίδιο με το 2020. Με την μόνη διαφορά ότι οι εταιρείες του G250 που είναι στην Κίνα θα πρέπει πλέον να δημοσιοποιούν περιβαλλοντικές και κοινωνικές πληροφορίες εφόσον οι κανονισμοί για την υποβολή εκθέσεων εισήχθησαν στην Κίνα από τα μέσα του 2022. Η προσδοκία είναι ότι οι εταιρείες που εισήλθαν πρόσφατα στην G250 θα υποβάλουν εκθέσεις εντός των επόμενων 2 ετών.

¹⁷ <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/se/pdf/komm/2022/Global-Survey-of-Sustainability-Reporting-2022.pdf> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Figure 1: Global sustainability reporting rates (1993–2022)

Base: 5,800 N100 companies and 250 G250 companies
Source: KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022,
KPMG International, September 2022

Διάγραμμα 1.6 Ποσοστά παγκόσμιου ρυθμού Αναφοράς Βιωσιμότητας από το 1993 έως το 2022

Πηγή: KPMG (2022), [KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022](#),

N100: 100 κορυφαίες εταιρείες παγκοσμίως σε 58 χώρες

G250: 250 μεγαλύτερες εταιρείες στον κόσμο αναφορικά με τα έσοδά τους βάσει της κατάταξη Fortune 500 του 2021.

Σύμφωνα με την έκθεση της KPMG, η θεαματική αυτή μεταστροφή δεν οφείλεται μόνο στην εμφάνιση και εφαρμογή νέων νόμων και κανονισμών αλλά και στην κατανόηση και αλλαγή κουλτούρας που επήλθε στον χρηματοοικονομικό τομέα για τη δυναμική που παρουσιάζουν τα ζητήματα ESG στη χρηματοοικονομική απόδοση και την αξία (corporate value) ενός οργανισμού.

1.5.2 Πλεονεκτήματα και Προκλήσεις

Η εμφάνιση της μη χρηματοοικονομικής αναφοράς, σε σχέση με τις εταιρικές ενέργειες, που αφορούν κοινωνικά, περιβαλλοντικά ζητήματα και θέματα διακυβέρνησης, μπορεί να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια αύξησης της διαφάνειας. Συγκεκριμένα, υπάρχει ένας μακρύς κατάλογος πιθανών επιχειρηματικών ωφελειών που μπορεί να προκύψουν για τις εταιρείες που γνωστοποιούν πληροφορίες βιωσιμότητας, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της διαφάνειας, της βελτίωσης της φήμης και της αξίας της επωνυμίας, της παρακίνησης των εργαζομένων και της υποστήριξης των διαδικασιών ελέγχου της επιχείρησης. Η κατανόηση αυτού του πλήθους και της ποιότητας των ωφελειών ως

ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, μαζί με υποχρεωτικούς κανονισμούς και συστάσεις, αποτέλεσαν ισχυρό κίνητρο για τις εταιρείες ώστε να υποβάλλουν εκθέσεις για την Εταιρική Βιωσιμότητα (CSRD). Ωστόσο, η κριτική που ασκήθηκε, από κάποιους παρατηρητές, διέπονταν από σκεπτικισμό με την λογική ότι τα κίνητρα κάποιων εταιρειών μπορεί να είναι λιγότερο ειλικρινή και διαφανή.

Ως αποτέλεσμα προκύπτουν τα φαινόμενα Greenwashing και Bluewashing. Το Greenwashing είναι η πρακτική χρήσης μάρκετινγκ με σκοπό να πείσει ψευδώς το αγοραστικό κοινό ότι τα προϊόντα, οι υπηρεσίες, οι στόχοι και οι πολιτικές ενός οργανισμού είναι φιλικά προς το περιβάλλον. Το Bluewashing, είναι η πρακτική της προβολής ψευδούς εικόνας ευθυγράμμισης των οργανισμών με κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές.

Δηλαδή, οι επιχειρήσεις βελτιώνουν την κοινωνική απόδοση για καθαρά λόγους παρουσίασης και προβολής και όχι για ουσιαστική βελτίωση της βιωσιμότητας, προβάλλοντας ψευδή στοιχεία που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Ακόμα χειρότερα, μπορεί να κάνουν εσκεμμένη διαφήμιση καλής απόδοσης σε ορισμένες πτυχές της κοινωνικής υπευθυνότητας, ενώ δεν γνωστοποιείται η κακή απόδοση.

Οι επενδυτές και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να επικεντρωθούν στο ESG ως παράγοντα που επηρεάζει την πορεία της εταιρείας προς την βιώσιμη ανάπτυξη, και που θα συνεχίσει να αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς τα επόμενα χρόνια. Έχοντας την υποστήριξη πολλών θεσμών (μεταξύ άλλων ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, το SEC, η ΕΚΤ και πολλοί άλλοι φορείς), καθώς και μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και θεσμικών επενδυτών, η βιώσιμη ανάπτυξη έχει πάρει τέτοια δυναμική, που αλλάζει το παγκόσμιο επιχειρηματικό τοπίο. Είναι τέτοια η ισχύς της, που είναι σαν κάνει επανέναρξη η επιχειρηματικότητα και να ξεκινάμε με ένα «level playing field». Η βιώσιμη ανάπτυξη λαμβάνει υπόψη και τα κριτήρια ESG και, παρά το γεγονός ότι οι οικονομικές καταστάσεις δείχνουν την υγεία μιας επιχείρησης, τα κριτήρια ESG αποτελούν την ηθική της συνείδηση. Η απόφαση για μια στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης για όλες τις επιχειρήσεις είναι επιβεβλημένη και θέμα επιβίωσης για πολλές. Βάσει των τελευταίων οδηγιών της ΕΚΤ, επιχειρήσεις που δεν κάνουν τη μετάβαση σε στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης κινδυνεύουν να αποκλειστούν από το τραπεζικό σύστημα ή να επιβαρυνθούν με επιπλέον κόστος χρηματοδότησης σε σχέση με επιχειρήσεις που θα έχουν ικανοποιητική συμμόρφωση σε θέματα ESG ή ικανοποιητικό ESG score (Hess, 2019).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνικά Βιβλία

Μανασάκης, Κ. (2021), *Βιώσιμη Ανάπτυξη και Στρατηγική Επιχειρηματική Υπευθυνότητα σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις*. Επιστημονικές εκδόσεις Τζιόλα, Αθήνα

Μουσιόπουλος, Ν., Ντζιαχρήστος, Λ., Σλίνη, Θ., (2015), *Τεχνική Προστασίας Περιβάλλοντος – Αρχές Αειφορίας*. Έκδοση e-book ΣΕΑΒ ΚΑΛΛΙΠΟΣ

Ξένα Βιβλία

Elkington, J. (2004), *Enter the Triple Bottom Line*. <http://www.johnelkington.com/archive/TBL-elkington-chapter.pdf>

Επιστημονικά Άρθρα

Alareeni, Ah., Hamdan, A. (2020), "ESG impact on performance of US S&P 500-listed firms". *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, vol. 20 no. 7. <https://doi.org/10.1108/CG-06-2020-0258>

Alhaddi, H. (2015), "Triple Bottom Line and Sustainability: A Literature Review". *Business and Management Studies*. <https://doi.org/10.11114/bms.v1i2.752>

Bénabou, R., Tirole, J. (2009), "Individual and Corporate Social Responsibility". *Economia*. Vol 77(305), <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.2009.00843.x>

Bonsu, Nana. (2020), "Beyond Agenda 2030: Future-Oriented Mechanisms in Localising the Sustainable Development Goals (SDGs)". *Sustainability*. 12(23), 9797; <https://doi.org/10.3390/su12239797>

Camelia Oprean-Stan, Oncioiu, I., Luga, I.C., Stan, S., (2020) "Impact of Sustainability Reporting and Inadequate Management of ESG Factors on Corporate Performance and Sustainable Growth". *Sustainability*. 12(20), 8536. <https://doi.org/10.3390/su12208536>

Caradonna, J.L., (2017). *Routledge handbook of the history of sustainability*. Routledge, NY. [Routledge Handbook of the History of Sustainability - Βιβλία Google](#)

Cohen, G. (2023), "ESG risks and corporate survival". *Environment Systems and Decisions*. 43, 16–21. <https://doi.org/10.1007/s10669-022-09886-8>

Costa, A.J.; Curi, D.; Bandeira, A.M.; Ferreira, A.; Tomé, B.; Joaquim, C.; Santos, C.; Góis, C.; Meira, D.; Azevedo, G.; et al. (2022), "Literature Review and Theoretical Framework of the Evolution and Interconnectedness of Corporate Sustainability Constructs". *Sustainability* 2022,14, 4413, <https://doi.org/10.3390/su14084413>

Elkington, J. (1999), "Triple bottom-line reporting: Looking for balance". *Australian CPA (Certified Practising Accountant Australia)*. Vol. 69(2), 19–21

Hess, D. (2019), "The Transparency Trap: Non-Financial Disclosure and the Responsibility of Business to Respect Human Rights". *American Business Law Journal*. Vol 56(1);5-53. <https://doi.org/10.1111/ablj.12134>

Keijzers, G. (2002), " The transition to the sustainable enterprise". *Journal of Production*. 10(4):349-359. [https://doi.org/10.1016/S0959-6526\(01\)00051-8](https://doi.org/10.1016/S0959-6526(01)00051-8)

Koundouri, Ph., Pittis, N., Plataniotis, A. (2022), "The impact of ESG performance on the financial performance of European area companies: An empirical examination". *Environmental Sciences Proceedings*. 15(1), 13. <https://doi.org/10.3390/environsciproc2022015013>

Majid, W., Koe. (2012), "Sustainable Entrepreneurship (SE): "A Revised Model Based on Triple Bottom Line (TBL)". *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. Vol. 2(6), https://www.researchgate.net/publication/268188411_Sustainable_Entrepreneurship_SE_A_Revised_Model_Based_on_Triple_Bottom_Line_TBL

Mensah, J. (2019). "Sustainable Development: Meaning, History, Principles, Pillars, and Implications for Human Action: Literature Review". *Cogent Social Sciences*. Vol 5. <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>

Miller, K. (2020), "THE TRIPLE BOTTOM LINE: WHAT IT IS & WHY IT'S IMPORTANT". *Harvard Business School* <https://online.hbs.edu/blog/post/what-is-the-triple-bottom-line>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Montiel, I. (2008), "Corporate Social Responsibility and Corporate Sustainability Separate Pasts, Common Futures". *Organization & Environment*. 21, 245-269. <https://doi.org/10.1177/1086026608321329>

Sassen, R., Hinze, AK., Hardeck, I. (2016), "Impact of ESG on firm risk in Europe". *Journal of Business Economics*. 86, pages867–904., <https://doi.org/10.1007/s11573-016-0819-3>

Tomo, O. (2020), "Intangible Asset Market Value Study". <https://oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

van Marrewijk M. (2003), "Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion". *Journal of Business Ethics*. 44, pages95-105 (2003). <https://doi.org/10.1023/A:1023331212247>

Zadeh, A., Amel., Serafeim, G. (2018), "Why and How Investors Use ESG Information: Evidence from a Global Survey. *Financial Analyst Journal*. Vol 74(3). <https://doi.org/10.2469/faj.v74.n3.2>

Zumente, I., Bistrova, J. (2021), "ESG Importance for Long-Term Shareholder Value Creation: Literature vs. Practice". *Journal of Open Innovation: Technology, Market and Complexity*. Vol 7(2). <https://doi.org/10.3390/joitmc7020127>

Διαδικτυακοί Τόποι

<https://eur-lex.europa.eu/>
<https://www.wbcsd.org/>
<http://www.sewbcsd.org.gr/>
<https://globalcompact.gr>
<https://moneyinvestexpert.com/>

Eurosif. (2018), Eurosif 2018 SRI Study. <https://www.eurosif.org/news/eurosif-2018-sri-study-is-out/>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Global Sustainable Investment Alliance. (2021), “Global sustainable investment review 2020”. <https://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2021/08/GSIR-20201.pdf>.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023

ICAP CRIF. (2023), «Αποτελέσματα Πρωτογενούς Έρευνας Βιώσιμης Ανάπτυξης & ESG σε Επιχειρήσεις». <https://www.icapcrif.com/icap-crif-esg-may2023/> Πρόσβαση Οκτώβριος 2023

IUCN. (1980), “World Conservation Strategy”.
<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WCS-004.pdf>
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023

KPMG (2022), “Global Survey of Sustainability Reporting 2022”.
<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/se/pdf/komm/2022/Global-Survey-of-Sustainability-Reporting-2022.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Morgan Stanley. (2021), “ESG Progress and Outlook – 2021 Report”.
https://www.morganstanley.com/im/publication/insights/articles/article_esgprogressandoutlook2021report_en.pdf. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

US SIF, (2022), “US Sustainable Investment Trends”. Available at:
<https://www.ussif.org/Files/Trends/2022/Trends%202022%20Executive%20Summary.pdf> . Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

SDC Index. (2023), “Sustainable Development Report 2023”.
<https://dashboards.sdqindex.org/>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Sustainability House (2023), “ESG and SDGs: Exploring the Relationship”.
<https://www.sustainability-house.com/post/esg-and-sdgs-exploring-the-relationship>.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

UN. (2015), “Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development”
<https://sdgs.un.org/2030agenda> . Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

UN. (2020), “Decade of Action” <https://www.un.org/sustainabledevelopment/decade-of-action/>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

UNDP. (2021/2022), “UNCERTAIN TIMES, UNSETTLED LIVES: Shaping our Future in a Transforming World”. https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

WCED. (1987), “Our Common Future”.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ΓΓΝΚΘ. «Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης». https://gslegal.gov.gr/?page_id=5506.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ΥΠΕΝ. «Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ΟΗΕ (Sustainable Development Goals – SDGs) ». <https://ypen.gov.gr/stochoi-viosimis-anaptyxis-oie-sustainable-development-goals-sdgs/>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

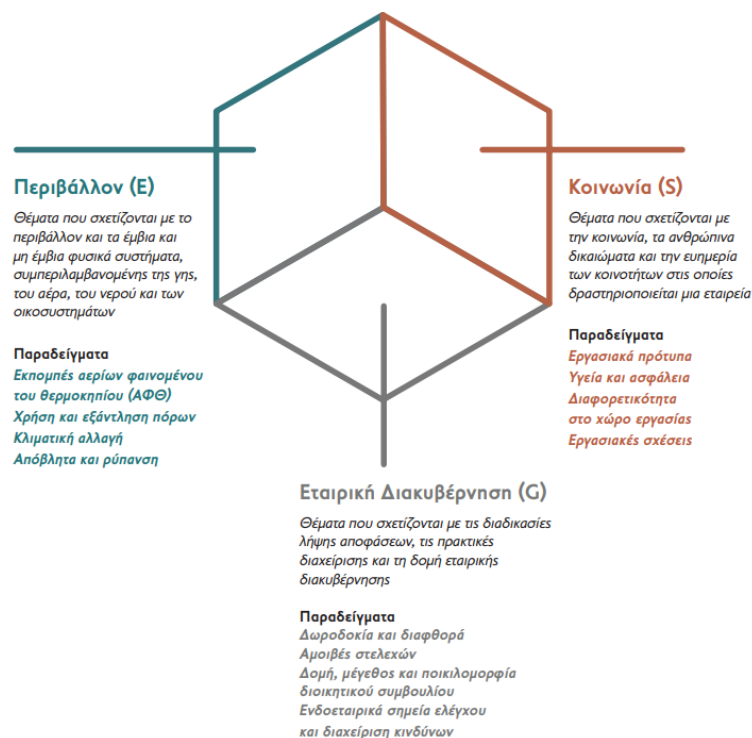
Οι Πυλώνες του ESG Πλαισίου

«Έχουμε εργαλεία, έχουμε γνώση και ευαισθητοποίηση, έχουμε ευθύνη. Ας δεσμευτούμε» John McCalla-Leacy, Head of Global ESG, KPMG.

2.1.Εισαγωγή

Το ακρωνύμιο ESG εμπεριέχει τρεις παράγοντες, το περιβάλλον, την κοινωνία και την διακυβέρνηση. Οι παράγοντες αυτοί διαχωρίζονται στις εκθέσεις βιωσιμότητας για μεγαλύτερη ευκολία αλλά δεν παύουν να είναι αλληλένδετοι και να συνθέτουν όλοι μαζί την ευθύνη των εταιριών έναντι του παραπάνω τριπτύχου στο οποίο δραστηριοποιούνται. Για κάθε έναν από αυτούς του παράγοντες οι οργανισμοί οφείλουν να συλλέγουν δεδομένα και να δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα καθώς δύνανται να επηρεάσουν την ικανότητα μιας εταιρείας να παράγει αξία. Σε εταιρικό πλαίσιο, αναφέρεται στην ενσωμάτωση μη χρηματοοικονομικών παραγόντων στην επιχειρηματική στρατηγική και τη λήψη αποφάσεων. Παρόλο που οι δείκτες ESG συχνά αποκαλούνται «μη χρηματοοικονομικοί», συνδέονται με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και ο τρόπος διαχείρισής τους από μια εταιρεία ενδέχεται να έχει χρηματοοικονομικές συνέπειες (Ziolo et al., 2019; Daugaard, 2019; Widyawati, 2020; Dremptic et al., 2020; ATHEX, 2022; ICF, 2021; Investopedia, 2023).

Πίνακας 2.1 ATHEX- Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG 2022

Έχουν διεξαχθεί αρκετές έρευνες που αναφέρουν ότι το ESG ορίζεται ως η δέσμευση μιας επιχείρησης να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία και το μακροπρόθεσμο πλούτο των ενδιαφερόμενων μερών με δίκαιη και βιώσιμη προοπτική (Mohammad και Wasiuzzaman, 2021; Radhika Narula et al., 2023).

Το ESG έχει γίνει μια νέα ανταγωνιστική στρατηγική που επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων των εταιριών (Galbreath, 2013) και βοηθά τις εταιρείες να διαμορφώσουν καλή φήμη σε εταιρικό και ευρύτερα κοινωνικό επίπεδο (Flammer and Bansal, 2017). Τα τελευταία χρόνια, η κλιματική αλλαγή, οι αυξημένες γεωπολιτικές συγκρούσεις, η αύξηση του πληθωρισμού και η κατ'επέκταση κλιμάκωση του κόστους διαβίωσης, η διαφαινόμενη απειλή μιας νέας ύφεσης σε λιγότερο από δύο δεκαετίες, καθιστούν αδήριτη ανάγκη την μακροπρόθεσμη δημιουργία αξίας μέσω στοχευμένης, βιώσιμης ανάπτυξης. Γεγονός που επιτυγχάνεται με την ενσωμάτωση των παραγόντων ESG στις επιχειρηματικές πρακτικές τους, καθώς και με τις αντίστοιχες απαιτήσεις δημοσιοποίησης εταιρικών πληροφοριών βάσει:

- διεθνών προτύπων (SASB, GRI)
- πλαισίων υποβολής εκθέσεων (IIRC, TCFD, CDP, CDSB, UNGC, GSC)
- σχετικών διεθνών ή εθνικών κανονισμών (NFRD, SFDR, EKEΔ)

Τα άνωθι πλαίσια και κανονισμοί, προσφέρουν μια δομημένη προσέγγιση για την αξιολόγηση των πρακτικών μιας εταιρείας και των επιχειρηματικών κινδύνων και ευκαιριών που σχετίζονται με τα κριτήρια ESG, καθένα με το δικό του σύνολο δεικτών επιδόσεων και απαιτήσεων υποβολής εκθέσεων. Ο γενικός στόχος των πλαισίων υποβολής εκθέσεων είναι να παρέχουν στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ενδιαφερόμενους φορείς - επενδυτές, εργαζόμενους, πελάτες κ.α. - μια ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης των πρωτοβουλιών ESG, δημιουργώντας παράλληλα διαφάνεια και υπευθυνότητα για τις εταιρείες.

Τα πλαίσια καθορίζουν επίσης πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές για τις επιχειρήσεις σχετικά με τον τρόπο βιώσιμης και υπεύθυνης λειτουργίας, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα παραγόντων ESG, όπως η κλιματική αλλαγή, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα εργασιακά πρότυπα, η προστασία της ιδιωτικής ζωής των δεδομένων, η ποικιλομορφία των διοικητικών συμβουλίων και οι αμοιβές των διευθυντικών στελεχών. Τα τελευταία χρόνια, συνεχίζουν να εξελίσσονται και να ενοποιούνται ώστε να γίνουν πιο εύχρηστα, εκκλαίκευοντας το πεδίο υποβολής εκθέσεων, ως κρίσιμο εργαλείο για τις εταιρείες που

επιθυμούν να αποδείξουν τη δέσμευσή τους για βιώσιμη ανάπτυξη και υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές

Η υποβολή εκθέσεων ESG είναι η διαδικασία της δημόσιας γνωστοποίησης της προόδου ενός οργανισμού όσον αφορά την επίτευξη των στόχων και των δεσμεύσεών του σχετικά με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, τα κοινωνικά ζητήματα και την εταιρική διακυβέρνηση. Οι εκθέσεις, οι οποίες κατά κανόνα γίνονται σε ετήσια βάση, περιλαμβάνουν λεπτομέρειες σχετικά με τις διάφορες μετρήσεις ESG που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των επιδόσεων στους τρεις αυτούς τομείς τόσο με ποσοτικά όσο και με ποιοτικά δεδομένα. Συχνά παραθέτουν επίσης τους μακροπρόθεσμους στόχους των στρατηγικών ESG και παρέχουν ενημερώσεις σχετικά με τα βασικά ορόσημα.

Με γνώμονα, λοιπόν, τα παραπάνω κριτήρια, έχει αναπτυχθεί ένα δυναμικό οικοσύστημα οργανισμών για να καλύψει τις ανάγκες ενημέρωσης-πληροφόρησης. Είναι χρήσιμο να κατανοήσουμε τη διάκριση μεταξύ των πλαισίων ESG και των προτύπων καθώς ο σκοπός και η χρησιμότητά τους είναι διαφορετικές. Συγκεκριμένα, τα πλαίσια παρέχουν καθοδήγηση, βασισμένη σε αρχές, για τον τρόπο διάρθρωσης των πληροφοριών τον τρόπο προετοιμασίας τους και τα ευρύτερα θέματα που καλύπτονται.

Από την άλλη πλευρά, τα πρότυπα παρέχουν συγκεκριμένες, λεπτομερείς και επαναλαμβανόμενες απαιτήσεις για το τι πρέπει να αναφέρεται για κάθε θέμα, συμπεριλαμβανομένων των μετρήσεων.

Συνεπώς, τα πρότυπα έχουν σχεδιαστεί για να διασφαλίζουν ότι οι γνωστοποιήσεις ESG που γίνονται βάσει ενός πλαισίου είναι συνεπείς και μπορούν να συγκριθούν μεταξύ τους. Δηλαδή, τα πρότυπα καθιστούν τα πλαίσια λειτουργικά, διασφαλίζοντας συγκρίσιμη, συνεπή και αξιόπιστη γνωστοποίηση, αλληλοσυμπληρώνονται και έχουν σχεδιαστεί να χρησιμοποιούνται μαζί.

Προτού ξεκινήσουμε να αναλύουμε τις τρεις διαστάσεις ESG και τα πρότυπά τους θα προχωρήσουμε σε επισκόπηση των βασικών πλαισίων.

2.2 Επισκόπηση των πλαισίων δημοσιοποίησης πληροφοριών ESG

Η οδηγία για τη δημοσίευση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών αναγνωρίζει δύο προσεγγίσεις προσδιορισμού των ουσιαστικών θεμάτων. Αφενός την αποτύπωση της έκτασης της ανάπτυξης, της επίδοσης και της θέσης μια εταιρείας, αφετέρου της αποτύπωσης των εξωτερικών επιπτώσεων της εταιρείας σε περιβάλλον και κοινωνία.

Τα παρακάτω πλαίσια συνδράμουν προς αυτή την κατεύθυνση, δίνοντας κατευθυντήριες γραμμές δημοσιοποίησης:

2.2.1 Global Reporting Initiative (GRI)¹⁸

Ο GRI είναι ένας διεθνής ανεξάρτητος μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε στις ΗΠΑ το 1997 και η έδρα του βρίσκεται στο Άμστερνταμ. Αναπτύχθηκαν από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Προτύπων Βιωσιμότητας (Global Sustainability Standards Board - GSSB), είναι τα πρώτα παγκόσμια πρότυπα για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας και αναθεωρούνται κάθε τρία χρόνια. Έχουν αρθρωτή δομή και διευκολύνουν την ενημέρωση και την προσαρμογή του και στηρίζεται σε τρεις σειρές προτύπων:

- τα καθολικά πρότυπα που ισχύουν για όλους τους οργανισμούς και καλύπτουν βασικά θέματα βιωσιμότητας που σχετίζονται με τον αντίκτυπο μιας εταιρείας στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον (GRI 1, GRI 2 , GRI 3).
- τα πρότυπα τομέα, GRI εφαρμόζονται σε συγκεκριμένους τομείς, και βοηθούν τις εταιρείες στην επιλογή ουσιωδών θεμάτων βελτιώνοντας την ποιότητα των τελικών αναφορών. Παρέχονται πρότυπα για 40 κλάδους ξεκινώντας με εκείνους με το μεγαλύτερο αντίκτυπο.
- τα πρότυπα θεμάτων που απαριθμούν τις γνωστοποιήσεις που σχετίζονται με μια συγκεκριμένη θεματική περιοχή και συστάσεις για την διαχείριση των σχετικών επιπτώσεων (Brown et al., 2009; Nexio Projects, 2022).

Η έρευνα της KPMG «Global Survey of Sustainability Reporting 2022» (KPMG, 2022), για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τη βιωσιμότητα, εξέτασε τις πρακτικές δημοσιοποίησης των 250 μεγαλύτερων εταιρειών παγκοσμίως βάσει εσόδων (G250), καθώς και μια ευρύτερη ομάδα των 100 κορυφαίων επιχειρήσεων σε καθεμία από 58 χώρες (N100) και διαπίστωσε ότι το GRI αποτελεί ένα από τα πιο ευρέως χρησιμοποιούμενα παγκοσμίως πρότυπα υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας και παραμένει το πιο καθιερωμένο πρότυπο σε φήμη και μακροβιότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

- περισσότερα από τα δύο τρίτα των N100 χρησιμοποιούν το GRI (68%) - αν και πρόκειται για μια μικρή μόνο αύξηση του 1 ποσοστιαία μονάδα από το 2020,

¹⁸ <https://www.globalreporting.org/about-gri/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- το 78% του G250 υιοθετεί πλέον τα πρότυπα GRI για την υποβολή εκθέσεων (από 73% το 2020),
- το 68% των 5.800 επιχειρήσεων του N100 χρησιμοποιούν το GRI (από 67% το 2020, όταν το N100 ήταν μικρότερο δείγμα),
- συνολικά, το 96% των G250 (αμετάβλητο από το 2020) και το 79% των N100 (77% το 2020) υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με τη βιωσιμότητα/ ESG χρησιμοποιώντας το πρότυπο.

2.2.2 Sustainability Accounting Standards Board (SASB)¹⁹

Το Συμβούλιο Αειφορίας Λογιστικών Προτύπων SASB, είναι επίσης ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε στο Σαν-Φρανσίσκο το 2011. Σκοπός του είναι να συνδέσει την αειφόρο ανάπτυξη με την χρηματοοικονομική απόδοση των εταιρειών αναπτύσσοντας ένα σύστημα μέτρησης επιδόσεων των εταιρειών σε μια σειρά ESG θέματα. Μετά από έγκριση του Διεθνούς Συμβουλίου Προτύπων Αειφορίας (ISSB) παρουσίασε για πρώτη φορά τα πρότυπα το Νοέμβριο το 2018. Η πρωτοπορία των προτύπων SASB είναι ο διαχωρισμός των εταιριών σε κλάδους και η αναζήτηση των ουσιωδών θεμάτων για κάθε έναν από αυτούς, δημιουργώντας ένα «Σύστημα Ταξινόμησης Αειφόρου Βιομηχανίας» όπου διαχωρίζει τις επιχειρήσεις σε 77 κλάδους βιομηχανιών. Στην συνέχεια ορίζει 26 γενικές κατηγορίες θεμάτων βιωσιμότητας τις οποίες ομαδοποιεί σε πέντε θεματικές ομάδες.

- το περιβάλλον
- το κοινωνικό κεφάλαιο,
- το ανθρώπινο κεφάλαιο,
- το επιχειρηματικό μοντέλο και την καινοτομία
- την ηγεσία και διακυβέρνηση.

Επιπλέον, ο οργανισμός ερεύνησε τον αντίκτυπο των ESG θεμάτων γνωστοποίησης σε 13 παράγοντες χρηματοοικονομικής αξίας που με τη σειρά τους και αυτοί ομαδοποιούνται σε έξι κατηγορίες:

- τα έσοδα
- τα λειτουργικά έξοδα
- τα μη λειτουργικά έξοδα

¹⁹ <https://sasb.org/about/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- τα περιουσιακά στοιχεία
- τις υποχρεώσεις
- το κόστος κεφαλαίου

Με αυτό τον τρόπο τα πρότυπα SASB συνδέουν οικονομική απόδοση και απόδοση βιωσιμότητας, εστιάζοντας στην διαμόρφωση συγκρίσιμων και αξιόπιστων δεδομένων σε μια τυποποιημένη μορφή, προκειμένου να διευκολυνθούν οι επενδυτές στην απόφαση επένδυσης

2.2.3 International Integrated Reporting Council (IIRC)²⁰

Το Διεθνές Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Αναφοράς και οι Αρχές Ολοκληρωμένης Σκέψης έχουν αναπτυχθεί και χρησιμοποιούνται σε όλο τον κόσμο, σε 75 χώρες, για να προωθήσουν την επικοινωνία σχετικά με τη δημιουργία και τη διατήρηση της έννοιας της αξίας. Το πλαίσιο ολοκληρωμένης αναφοράς (IR) αναπτύχθηκε από μια ομάδα ρυθμιστικών αρχών, επενδυτών, εταιρειών, φορέων ανάπτυξης προτύπων και ΜΚΟ και στόχος του είναι:

- να βελτιώσει την ποιότητα των πληροφοριών που είναι διαθέσιμες στους παρόχους χρηματοοικονομικού κεφαλαίου, ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματικότερη και παραγωγικότερη κατανομή του κεφαλαίου.
- να προωθήσει μια συνεκτικότερη και αποτελεσματικότερη προσέγγιση της εταιρικής πληροφόρησης, η οποία να βασίζεται σε διαφορετικά σκέλη της πληροφόρησης και να γνωστοποιεί το πλήρες φάσμα των παραγόντων που επηρεάζουν ουσιαστικά την ικανότητα ενός οργανισμού να δημιουργεί αξία σε βάθος χρόνου.
- να ενισχύσει τη λογοδοσία και τη διαχείριση της ευρείας βάσης των κεφαλαίων (χρηματοοικονομικό, κατασκευασμένο, πνευματικό, ανθρώπινο, κοινωνικό, σχέσεων και φυσικό κεφάλαιο) και να προωθήσει την κατανόηση της ανεξαρτησίας τους.
- να υποστηρίξει την ολοκληρωμένη σκέψη, τη λήψη αποφάσεων και δράσεων που εστιάζουν στη δημιουργία αξίας βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

²⁰ <https://www.integratedreporting.org/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Το Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Αναφοράς χρησιμοποιείται για τη σύνδεση των οικονομικών καταστάσεων και των οικονομικών γνωστοποιήσεων που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα.

Το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) και το Συμβούλιο Διεθνών Προτύπων για την Αειφορία (ISSB) του Ιδρύματος ΔΠΧΑ/ IFRS είναι από κοινού υπεύθυνοι για το Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Αναφοράς.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τον Νοέμβριο του 2020 το International Integrated Reporting Council (IIRC) και το Sustainability Accounting Standards Board (SASB) ανακοίνωσαν την πρόθεσή τους να συγχωνευθούν στο Value Reporting Foundation (VRF), το οποίο ιδρύθηκε επίσημα τον Ιούνιο του 2021. Το Value Reporting Foundation είναι ένας παγκόσμιος μη κερδοσκοπικός οργανισμός που προσφέρει μια ολοκληρωμένη σειρά πόρων, όπως τα πρότυπα SASB και το πλαίσιο (που συνεχίζουν να λειτουργούν ως ανεξάρτητες κατευθυντήριες γραμμές) (VRF). Στην συνέχεια τον Νοέμβριο του 2021, το Ίδρυμα διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής αναφοράς IFRS/ ΔΠΧΑ ανακοίνωσε ότι θα ενοποιούσε το VRF και το Συμβούλιο Προτύπων Γνωστοποίησης Κλίματος - CDSB με το δικό του νεοσύστατο Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Βιωσιμότητας (ISSB) μέχρι τον Ιούνιο του 2022. Αυτό ολοκληρώθηκε μέχρι τον Αύγουστο του 2022, όταν όλα τα ανοικτά έργα προτύπων του SASB μεταφέρθηκαν στο ISSB (SASB, 2022).

2.2.4 Πρώην Carbon Disclosure Project (GDP)²¹

Το CDP είναι ένα διεθνές, μη κερδοσκοπικό ίδρυμα που διαχειρίζεται, εδώ και περισσότερα από 20 χρόνια, την παγκόσμια πλατφόρμα δημοσιοποίησης για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τους επενδυτές και τις εταιρείες. Η παγκόσμια οικονομία προσβλέπει στο CDP ως το πρότυπο της περιβαλλοντικής πληροφόρησης με το πλουσιότερο και πληρέστερο σύνολο δεδομένων σχετικά με τη δράση των επιχειρήσεων, με στόχο μια βιώσιμη οικονομία που θα λειτουργεί για τους ανθρώπους και τον πλανήτη μακροπρόθεσμα. Πρόκειται για πρόγραμμα συλλογής και αξιολόγησης δεδομένων σχετικά με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τη χρήση ενέργειας, τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που προκύπτουν εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, από τις μεγαλύτερες εταιρείες του κόσμου με σκοπό την ελαχιστοποίηση του κινδύνου κλιματικής αλλαγής στα χαρτοφυλάκια τους. Το 2021, το CDP εξέδωσε μια νέα πενταετή στρατηγική. Ειδικότερα, συλλέγει πληροφορίες για 3 κατηγορίες θεμάτων:

²¹ <https://www.cdp.net/en> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- την κλιματική αλλαγή
- την ασφάλεια των υδάτων
- τη διαχείριση δασικών εκτάσεων

Αυτές οι γνωστοποιήσεις είναι ένα σύνολο ερωτήσεων που οι εταιρείες συμπληρώνουν για να περιγράψουν τις δραστηριότητές τους και τις συνεισφορές τους για την αποφυγή της υπερθέρμανσης του πλανήτη και των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, καθώς και τις στρατηγικές τους για τον μετριασμό των συναφών κινδύνων. Η υποβολή εκθέσεων πραγματοποιείται σε ετήσια βάση μέσω ενός διαδικτυακού συστήματος, από το οποίο εν τέλει αξιολογούνται και βαθμολογούνται. Οι βαθμολογίες της εταιρείας και του κλάδου, καθώς και οι ολοκληρωμένες υποβολές, δημοσιεύονται δημόσια με σκοπό τη συγκριτική αξιολόγηση και την αύξηση της διαφάνειας (Le Luo et al., 2012; Kolk et al., 2008; Harmes, 2011).

2.2.5 Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)²²

Μία από τις βασικές λειτουργίες των χρηματοπιστωτικών αγορών είναι η τιμολόγηση του κινδύνου για την υποστήριξη τεκμηριωμένων και αποτελεσματικών αποφάσεων κατανομής κεφαλαίων. Για να επιτελέσουν αυτή τη λειτουργία, οι χρηματοπιστωτικές αγορές χρειάζονται ακριβείς και έγκαιρες γνωστοποιήσεις από τις εταιρείες. Χωρίς τις σωστές πληροφορίες, οι επενδυτές και άλλοι μπορεί να τιμολογήσουν ή να αποτιμήσουν εσφαλμένα τα περιουσιακά στοιχεία, οδηγώντας σε εσφαλμένη κατανομή κεφαλαίων. Ο οργανισμός Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), ιδρύθηκε το 2015 από το συμβούλιο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, Financial Stability Board (FSB), με σκοπό να παρέχει ένα συνεπές πλαίσιο για τη δημοσιοποίηση από τις εταιρείες πληροφοριών σχετικά με τους οικονομικούς κινδύνους και τις ευκαιρίες που σχετίζονται με το κλίμα. Το 2017, το TCFD δημοσίευσε συστάσεις σχετικά με την αποκάλυψη των χρηματοοικονομικών στοιχείων που σχετίζονται με το κλίμα, με σκοπό να βοηθήσει τις εταιρείες να παρέχουν καλύτερες πληροφορίες για την υποστήριξη της τεκμηριωμένης κατανομής κεφαλαίου.

Οι συστάσεις για τη δημοσιοποίηση είναι δομημένες γύρω από τέσσερις θεματικούς τομείς που αντιπροσωπεύουν βασικά στοιχεία του τρόπου λειτουργίας των εταιρειών:

- διακυβέρνηση
- στρατηγική
- διαχείριση κινδύνων

²² <https://www.fsb-tcfid.org/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- μετρήσεις και στόχοι

Οι τέσσερις συστάσεις είναι αλληλένδετες και υποστηρίζονται από 11 συνιστώμενες γνωστοποιήσεις που αναπτύσσουν το πλαίσιο με πληροφορίες που θα βοηθήσουν τους επενδυτές και άλλους να κατανοήσουν πώς οι οργανισμοί που υποβάλλουν στοιχεία σκέφτονται και αξιολογούν τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που σχετίζονται με το κλίμα. Το 2021, το TCFD ενημέρωσε τις οδηγίες εφαρμογής σχετικά με τις συστάσεις του TCFD, ώστε να αντικατοπτρίζουν την εξέλιξη των πρακτικών δημοσιοποίησης και να υποστηρίζουν καλύτερα τις προσπάθειες εφαρμογής από τους οργανισμούς. Δηλαδή προσφέρει καθοδήγηση σχετικά με τον τύπο των πληροφοριών που πρέπει να αποκαλυφθούν, βασίζεται σε αρχές και δεν καθορίζει τις συγκεκριμένες μετρήσεις που πρέπει να χρησιμοποιούνται για γνωστοποιήσεις που σχετίζονται με το κλίμα. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η οδηγία CSRD της Ευρωπαϊκής επιτροπής ενσωματώνει πτυχές της TCFD στην νομοθεσία της ΕΕ (Deloitte, article).

2.2.6 Climate Disclosure Standards Board (CDSB)²³

Το Συμβούλιο Προτύπων Γνωστοποίησης Κλίματος (CDSB) έχει πλέον ενοποιηθεί στο Ίδρυμα ΔΠΧΑ/ IFRS και θα ενσωματωθεί πλήρως στο ISSB. Το πρότυπο δημιουργήθηκε το 2007 και το πέτυχε προσφέροντας στις εταιρείες ένα πλαίσιο για την αναφορά περιβαλλοντικών και κοινωνικών πληροφοριών με την ίδια αυστηρότητα όπως οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες. Το πλαίσιο του CDSB αποτέλεσε τη βάση για τις συστάσεις της Ομάδας Δράσης για τις Χρηματοοικονομικές Γνωστοποιήσεις που σχετίζονται με το Κλίμα (TCFD) και καθορίζει μια προσέγγιση για την αναφορά περιβαλλοντικών και κοινωνικών πληροφοριών στις κύριες εκθέσεις, όπως οι ετήσιες εκθέσεις ή οι ολοκληρωμένες εκθέσεις.

Το παρακάτω διάγραμμα, τα στοιχεία του οποίου προέρχονται από το Sustainable Stock Exchange Initiative (SSE), μας δείχνει το ποσοστό της συχνότητας αναφοράς των παραπάνω πλαισίων σε διεθνές επίπεδο.

²³ <https://www.cdsb.net/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Διάγραμμα 2.1 Συχνότητα αναφοράς των Πλαισίων στους οδηγούς των Χρηματιστηρίων

Πηγή: [ESG Guidance Database | Sustainable Stock Exchanges \(sseinitiative.org\)](https://www.sseinitiative.org/)

2.3 Περιβαλλοντική διάσταση, κίνδυνοι και ευκαιρίες

Ο παράγοντας περιβάλλον θεωρείται από πολλούς ο πλέον σημαντικός σε σχέση με τους άλλους παράγοντες. Πράγματι, εδώ και δεκαετίες οι προβλέψεις για το κλίμα δεν παρουσιάζονται ευσίωνες, οργανισμοί μελέτης και προστασίας του περιβάλλοντος κρούουν τον κώδωνα της άμεσης ανάληψης ευθυνών.

Η συμφωνία του Παρισιού (COP21)²⁴ αποτελεί ορόσημο, διότι για πρώτη φορά, μια δεσμευτική συμφωνία φέρνει όλα τα έθνη μαζί για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή στις επιπτώσεις της. Ο πρωταρχικός της στόχος είναι να συγκρατήσει την αύξηση της παγκόσμιας μέσης θερμοκρασίας σε επίπεδα πολύ κάτω των 2°C και να συνεχίσει τις προσπάθειες για τον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας σε 1,5°C καθώς η υπέρβαση του ορίου του 1,5°C ενέχει τον κίνδυνο για συχνότερες και σοβαρότερες ξηρασίες, καύσωνες και βροχοπτώσεις Ενδεικτικά:

- Η δεκαετία 2011- 2020 θεωρείται η θερμότερη δεκαετία όλων των εποχών.
- Το 2020 ήταν η θερμότερη χρονιά για την Ευρωπαϊκή Ένωση ως αποτέλεσμα της αύξησης των αερίων του θερμοκηπίου από την ανθρώπινη δραστηριότητα.

²⁴ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο μεγαλύτερος πομπός αερίων του θερμοκηπίου μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και την Κίνα. Ακολουθεί η Ινδία, η Ρωσία και η Ιαπωνία.
- Οι πιο ρυπογόνες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι με φθίνουσα σειρά η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Πολωνία και η Ισπανία. Η Ελλάδα κατατάσσεται στη δέκατη θέση.

Πολλά βήματα έχουν γίνει σε επίπεδο θεσμών και οργανισμών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Οι επιχειρήσεις θεωρούνται ως κινητήριος δύναμη στην δημιουργία θετικών αλλαγών. Η περιβαλλοντική διάσταση του ESG εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο μια εταιρεία λειτουργεί ως διαχειριστής του φυσικού περιβάλλοντος. Το "E" λαμβάνει υπόψη τη χρήση των φυσικών πόρων από μια εταιρεία και την επίδραση των δραστηριοτήτων της στο περιβάλλον, τόσο στις άμεσες δραστηριότητές της όσο και στις έμμεσες. Οι εταιρείες που αμελούν να λάβουν υπόψη τους τις επιπτώσεις των πολιτικών και πρακτικών τους στο περιβάλλον ενδέχεται να εκτεθούν σε υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού κινδύνου. Η κλιματική αλλαγή προσθέτει ένα επιπλέον επίπεδο περιβαλλοντικού κινδύνου, ιδίως για τις εταιρείες που δεν προγραμματίζουν επαρκώς τις πιθανές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής με τη μορφή αυξανόμενων επενδύσεων σε νέες πηγές ενέργειας ή τεχνολογίες. Ήδη, η κλιματική αλλαγή έχει παίξει ρόλο στον καθορισμό της μακροπρόθεσμης πιστοληπτικής ικανότητας των εταιρειών λόγω των πιθανών μελλοντικών απωλειών σε υποδομές και περιουσιακά στοιχεία.

Συνεπώς, η εταιρικές στρατηγικές βιωσιμότητας σε θέματα περιβάλλοντος- κλιματική αλλαγή, εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, μόλυνση της ατμόσφαιρας και του νερού, ενεργειακή αποτελεσματικότητα, διαχείριση αποβλήτων, μείωση χρήσης πλαστικού κ.ά. -είναι μια επιτακτική πολιτική για τις εταιρίες που προωθούν όχι μόνο το άμεσο κέρδος τους, αλλά τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα τους (Caesaria & Basuki, 2017). Η τάση αυτή βασίζεται στην ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στην εταιρική στρατηγική και την εταιρική διακυβέρνηση, με την λογική της «διπλής ουσιαστικότητας». Δηλαδή, μία εταιρεία θα πρέπει αφενός να διαχειρίζεται τόσο τους κινδύνους όσο και τις ευκαιρίες που προκύπτουν για την ίδια από τις προκλήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης και αφετέρου να συνεισφέρει στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, μέσα από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της.

Σύμφωνα με την McKinsey (2019), ότι το E συνδέεται με την αξία μια εταιρείας με πέντε τρόπους:

1. Κορυφαία ανάπτυξη

2. Μείωση κόστους
3. Μειωμένες ρυθμιστικές παρεμβάσεις
4. Παραγωγικότητα εργαζομένων και
5. Βελτιστοποίηση επενδύσεων και περιουσιακών στοιχείων.

Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργεί μακροπρόθεσμη αξία για τα ενδιαφερόμενά της μέρη, την ευρύτερη οικονομία, κοινωνία και το φυσικό περιβάλλον, βελτιώνοντας σημαντικά τις ESG επιδόσεις της. Επιπλέον, οι πληροφορίες που δημοσιεύονται για τον παράγοντα "περιβάλλον" αντανακλούν το βαθμό που η εταιρική πολιτική για ενέργειες φιλικές προς το περιβάλλον έχουν ενσωματωθεί στις επιχειρηματικές στρατηγικές και οικονομικές αποφάσεις. Απαιτήση των κυβερνήσεων και των επενδυτών όσο και των υπολοίπων ενδιαφερόμενων μερών είναι η ουσιαστική ενσωμάτωση των ESG πρακτικών στις επιχειρησιακές αποφάσεις. Παράλληλα, η αυξανόμενη πίεση που ασκείται από πολλές ομάδες ενδιαφερομένων για δημοσίευση πληροφοριών σε σχέση με το περιβάλλον δημιουργεί ανάλογες απαιτήσεις σε θέματα υπευθυνότητας και διαφάνειας.

Τα στοιχεία που πρέπει να δημοσιοποιούνται από τις εταιρίες στις εταιρικές αναφορές βιωσιμότητας ορίζονται και κατηγοριοποιούνται με αναλυτικό τρόπο στα διάφορα πλαίσια και πρότυπα δημοσιοποίησης που έχουν συσταθεί (LoPucki et al., 2022; Downar et al., 2021).

2.3.1 Πρότυπα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης

Η κλιματική αλλαγή που οφείλεται στην ανθρωπογενή δραστηριότητα έχει χαρακτηριστεί ως μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κόσμος και θα συνεχίσει να επηρεάζει τις επιχειρήσεις και τους πολίτες κατά τις επόμενες δεκαετίες. Οι επιστήμονες προειδοποιούν την ανθρωπότητα για τις κλιματικές αλλαγές που προκαλεί η συσσώρευση αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, γεγονός που αποδεικνύεται και από τα εθνικά κέντρα περιβαλλοντικής πληροφόρησης (NOAA, 2022²⁵).

Τα πρότυπα που έχουν καθιερώσει βέλτιστες πρακτικές με στόχο τη μείωση του περιβαλλοντικού αντικτύπου των επιχειρήσεων και τη συμβολή τους σε ένα πιο βιώσιμο μέλλον (Daddi et al., 2019; Daddi et al., 2018; Merli et al., 2018; Nikolaou et al., 2018) είναι τα ακόλουθα:

ISO 14001:2015: Το πρότυπο ISO 14001:2015 καθορίζει τις απαιτήσεις για ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένας οργανισμός για να

²⁵ <https://www.ncei.noaa.gov/access/monitoring/monthly-report/global/202213> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

βελτιώσει τις περιβαλλοντικές του επιδόσεις. Το εν λόγω πρότυπο προορίζεται για χρήση από έναν οργανισμό που επιδιώκει να διαχειριστεί τις περιβαλλοντικές του ευθύνες με συστηματικό τρόπο και να συμβάλλει στον περιβαλλοντικό πυλώνα της αειφορίας. Επιπρόσθετα, βοηθά έναν οργανισμό να επιτύχει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, τα οποία παρέχουν αξία για το περιβάλλον, τον ίδιο τον οργανισμό και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Σύμφωνα με την περιβαλλοντική πολιτική του οργανισμού, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης περιλαμβάνουν:

1. τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων
2. εκπλήρωση των υποχρεώσεων συμμόρφωσης
3. επίτευξη περιβαλλοντικών στόχων

Εφαρμόζεται σε κάθε οργανισμό, ανεξαρτήτως μεγέθους, τύπου και φύσης, και εφαρμόζεται στις περιβαλλοντικές πτυχές των δραστηριοτήτων, προϊόντων και υπηρεσιών του, τις οποίες ο οργανισμός καθορίζει ότι μπορεί είτε να ελέγξει είτε να επηρεάσει, λαμβάνοντας υπόψη την προοπτική του κύκλου ζωής. Το ISO 14001:2015 δεν αναφέρει συγκεκριμένα κριτήρια περιβαλλοντικών επιδόσεων.

ISO 50001: Το ISO 50001 είναι ένα διεθνές πρότυπο για την εφαρμογή Συστημάτων Διαχείρισης Ενέργειας (ΣΔΕ) που συμβάλλει στη μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας, την ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος μιας επιχείρησης και τη μείωση του κόστους, προωθώντας τη βιώσιμη χρήση της ενέργειας.

Το συγκεκριμένο πρότυπο δημοσιεύθηκε στις 21 Αυγούστου 2018 και περιγράφει τις απαιτήσεις ενός συστήματος διαχείρισης που αξιοποιεί τα δεδομένα και εστιάζει στη συνεχή βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Σημαντική διαφοροποίηση της εν λόγω έκδοσης σε σχέση με την παλαιότερη του 2011, είναι πως εστιάζει στη συμβατότητα με άλλα πρότυπα συστημάτων διαχείρισης, όπως το ISO 9001, το ISO 14001, το ISO 45001, κλπ, απλουστεύοντας την ενσωμάτωση σε ένα συνολικό διαχειριστικό σύστημα. Το πρότυπο ISO 50001: 2018 δίνει μεγαλύτερη έμφαση στη πιο ενεργή συμμετοχή τόσο της ανώτερης διοίκησης της επιχείρησης, όσο και των εργαζομένων. Τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή του είναι:

- Μείωση ενεργειακού και οικονομικού κόστους, μέσω ενός διαρθρωμένου συστήματος παρακολούθησης της χρήσης ενέργειας, βελτιώνει την ενεργειακή αποδοτικότητα και βοηθά έτσι τις επιχειρήσεις να εξοικονομούν ενέργεια.

- Αύξηση εταιρικής αξίας, αποδεικνύει τη δέσμευση της επιχείρησης για περιβαλλοντική ευθύνη και συμβάλλει στην αναβάθμιση της εταιρικής της εικόνας, μέσω της συμμόρφωσης με την τοπική νομοθεσία για την ενέργεια.
- Αποφέρει βέλτιστες επιδόσεις, Παρακολουθώντας την ενεργειακή απόδοση σε σχέση με τα όρια αναφοράς του κλάδου μπορεί μια επιχείρηση να εντοπίσει περιοχές που επιδέχονται βελτιώσεις και να διασφαλίσει με αυτόν τον τρόπο βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα ενεργειακά και οικονομικά οφέλη.

EMAS- Eco Management & Audit Scheme Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και ελέγχου: Το EMAS, το Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου, καθιερώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του ειδικού κανονισμού EMAS, βοηθώντας τους οργανισμούς να βελτιώσουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις, να εξοικονομήσουν ενέργεια και να βελτιστοποιήσουν τη χρήση των πόρων. Πρόκειται για ένα σημαντικό εργαλείο διαχείρισης για την αξιολόγηση, την υποβολή εκθέσεων και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των οργανισμών σύμφωνα με την νομοθεσία και τους κοινοτικούς κανόνες (EC-EMAS, 2023).

Πρόκειται, λοιπόν, για ένα εθελοντικό σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης που σχεδιάστηκε από την Ευρωπαϊκή ένωση και έχει ως στόχο την συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων και άλλων οργανισμών. Μέσω του συστήματος διαχείρισης οι οργανισμοί μπορούν να αξιολογούν, βελτιώνουν, μετρούν και να υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις. Με αποτέλεσμα να εμφανίζουν χαμηλότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καλύτερη αποδοτικότητα και αξιόπιστες πληροφορίες για περιβαλλοντικά θέματα. Οι δράσεις που εφαρμόζει ο οργανισμός βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των οργανισμών και διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία, σύμφωνα με τους βασικούς στόχους της πολιτικής, όπως η Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ και η συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή. Τα επιτεύγματα δημοσιοποιούνται μέσω της ετήσιας περιβαλλοντικής δήλωσης η οποία επικυρώνεται από ανεξάρτητους περιβαλλοντικούς επαληθευτές που εγγυώνται την αξία των πληροφοριών.

Πίνακας 2.2 Τα 5 βήματα της διαδικασίας EMAS

European Commission adopts a new version of the EMAS User's Guide

Πηγή: European Commission- EMAS (2023), [Improve the environmental performance of your business: consult the new EMAS user guide \(europa.eu\)](https://europa.eu/european-commission/en/emas)

Τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή του είναι:

- Βελτιωμένες περιβαλλοντικές επιδόσεις, το 70% των εγγεγραμμένων οργανισμών παρουσιάζει πρόοδο σε περιβαλλοντικούς δείκτες.
- Βελτίωση της νομικής συμμόρφωσης, λιγότερος κίνδυνος παραβάσεων και διαδικασιών παράβασης.
- Καλύτερος προσδιορισμός των εταιρικών ευθυνών, καλύτερα καθορισμένοι ρόλοι και ευθύνες, μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των ομάδων.
- Μειωμένοι κίνδυνοι περιβαλλοντικών ατυχημάτων.
- Εξοικονόμηση κόστους και μείωση της χρήσης πόρων.
- Βελτιωμένες σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη, οι εργαζόμενοι είναι πιο αφοσιωμένοι και οι άλλοι ενδιαφερόμενοι εκτιμούν τη διαφάνεια του οργανισμού.
- Ρυθμιστική ανακούφιση, σε ορισμένα κράτη μέλη, οι αρχές παρέχουν πλεονεκτήματα στους οργανισμούς που είναι εγγεγραμμένοι στο EMAS, όπως μειώσεις στις επιθεωρήσεις ή στους φόρους.

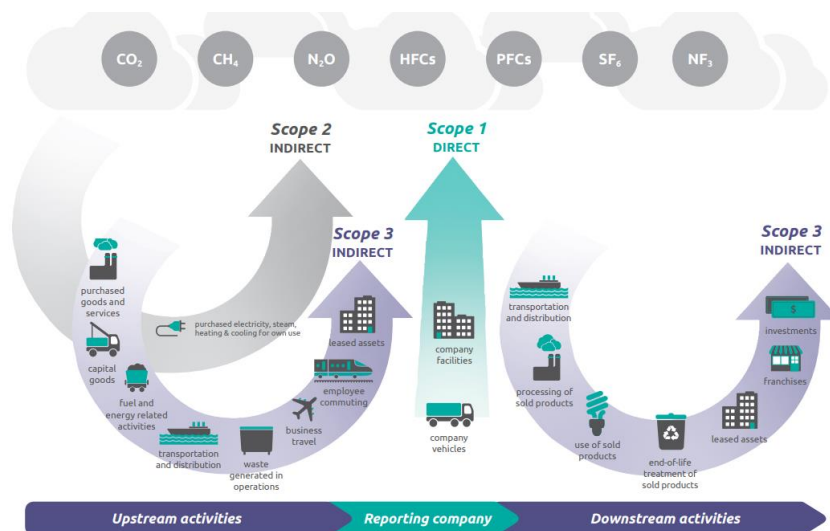
2.3.2 Πρότυπα Συστήματα Υπολογισμού Ανθρακικού Αποτυπώματος

Ορισμός Ανθρακικού αποτυπώματος

Το Ανθρακικό Αποτύπωμα (Carbon Footprint) ενός Προϊόντος/Υπηρεσίας είναι το συνολικό διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) και τα υπόλοιπα αέρια του θερμοκηπίου τα οποία

εκπέμπονται κατά τη διάρκεια του «κύκλου ζωής» του προϊόντος/υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής του, της χρήσης του και της τελικής απόρριψής του, προκαλώντας το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Το ανθρακικό αποτύπωμα μετριέται σε τόνους ισοδυνάμου του διοξειδίου του άνθρακα (tCO₂e). Το ισοδύναμο του διοξειδίου του άνθρακα (CO₂e) επιτρέπει τα διαφορετικά αέρια του θερμοκηπίου να είναι συγκρίσιμα μεταξύ τους σε μια βάση υπολογισμού. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι το Διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), που παράγεται κυρίως από καύση ορυκτών καυσίμων – άνθρακα, πετρελαίου και φυσικού αερίου, το Μεθάνιο (CH₄), που παράγεται κυρίως από την κτηνοτροφία, το Υποξείδιο του αζώτου (N₂O), που παράγεται κυρίως από τα αζωτούχα λιπάσματα, την καύση των ορυκτών καυσίμων και κάποιες βιομηχανικές διεργασίες και τέλος Υδροφθοράνθρακες (HFCs), Υπερφθοράνθρακες (PFCs) και Εξαφθοριούχο θείο (SF₆), που πρόκειται για τεχνητά αέρια των οποίων η συνεισφορά στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, είναι εκατοντάδες φορές μεγαλύτερη από το διοξείδιο του άνθρακα (WBCSD, 2013).

Πίνακας 2.3 Συνοπτική εικόνα των τριών πεδίων εφαρμογής του GHGP και των αντίστοιχων εκπομπών

Πηγή: WBCSD (2013),

https://ghgprotocol.org/sites/default/files/standards_supporting/Intro_GHGP_Tech.pdf

Μία επιχείρηση, λοιπόν, η οποία μπορεί να υπολογίσει το Ανθρακικό Αποτύπωμα των προϊόντων/ υπηρεσιών της έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει τον αποτελεσματικότερο τρόπο για τη μείωσή του επιδρώντας θετικά στο περιβάλλον και κατ' επέκταση στον άνθρωπο.

Η Συμμετοχή στην μέτρηση και υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα φαινόμενα του θερμοκηπίου έχουν αυξηθεί σημαντικά με την πάροδο του χρόνου. Το 2020, το 81% των

εταιρειών του S&P 500 ανέφεραν εκπομπές στο πεδίο εφαρμογής (scope) 1 και στο πεδίο εφαρμογής (scope) 2. Σε παγκόσμιο επίπεδο, περισσότερες από 22.000 εταιρείες γνωστοποίησαν στοιχεία στο CDP το 2022.

Υπολογισμός Ανθρακικού Αποτυπώματος

Το ανθρακικό αποτύπωμα (ισολογισμοί άνθρακα) ενός Οργανισμού υπολογίζεται σε ετήσια βάση ακολουθώντας συγκεκριμένα διεθνή πρότυπα. Τα πρότυπα χωρίζουν τις εκπομπές σε κατηγορίες (ISO) ή πεδία (scopes) (GHG protocol). Οι οργανισμοί συχνά θέτουν ένα βασικό όριο εκπομπών, δημιουργούν στόχους για τη μείωση των εκπομπών και παρακολουθούν την πρόοδο προς την κατεύθυνση αυτή. Οι λογιστικές μέθοδοι τους επιτρέπουν να το κάνουν αυτό με πιο συνεπή και διαφανή τρόπο.

Οργανισμοί όπως το “Climate Trace²⁶” είναι πλέον σε θέση να ελέγχουν τις εκθέσεις σε σχέση με τις πραγματικές εκπομπές μέσω της χρήσης δορυφορικών εικόνων και τεχνικών τεχνητής νοημοσύνης (NPR.org, 2022).

Κατηγορίες 1,2,3 (Πεδία/ Scope)

Κατηγορία 1 (scope 1): Άμεσες εκπομπές. Οι εκπομπές που εκπέμπονται άμεσα από τον Οργανισμό. Σε αυτές περιλαμβάνονται:

- Κατανάλωση καυσίμων σε σταθερές πηγές, π.χ. για θέρμανση/κλιματισμό σε κτίρια γραφείων, αποθήκες και χώρους παραγωγής του οργανισμού.
- Κατανάλωση καυσίμων σε κινητές πηγές όπως επιβατηγά οχήματα, επαγγελματικά οχήματα, λεωφορεία, μηχανήματα έργου, κλπ που βρίσκονται στην κυριότητα του οργανισμού.
- Εκπομπές διεργασίας, προκύπτουν λόγω χημικών ή βιολογικών μετατροπών όπως για παράδειγμα διάσπαση ανθρακικών αλάτων για παραγωγή προϊόντων (τσιμέντο, κεραμικά, ασβέστης, γυαλί, ορυκτοβάμβακας, κλπ), βιολογική επεξεργασία λυμάτων, κομποστοποίηση οργανικών αποβλήτων, απόθεση σε ΧΥΤΥ αστικών αποβλήτων, κλπ.
- Διαφεύγουσες εκπομπές από τη χρήση ψυκτικών υγρών σε αντλίες θερμότητας και κλιματιστικές μονάδες σε κτίρια του Οργανισμού.
- Άμεσες εκπομπές και απορροφήσεις από χρήσεις γης, αλλαγές χρήσεων γης και δασοπονία.

²⁶ <https://climatetrace.org/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Κατηγορία 2 (scope 2): Έμμεσες εκπομπές: Οι εκπομπές που προκαλεί έμμεσα μια εταιρεία και προέρχονται από τον τόπο παραγωγής της ενέργειας που αγοράζει και χρησιμοποιεί από τον Οργανισμό. Εμπίπτουν όλες οι «παροχές» που βρίσκονται στην ευθύνη του Οργανισμού και μπορεί να αφορούν κτίρια γραφείων, αποθηκευτικούς χώρους και χώρους παραγωγής

Κατηγορία 3 (scope 3): Το πεδίο εφαρμογής 3 περιλαμβάνει τις εκπομπές που δεν παράγονται από την ίδια την εταιρεία και δεν είναι το αποτέλεσμα δραστηριοτήτων από περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν ή ελέγχονται από αυτήν, αλλά από αυτά για τα οποία είναι έμμεσα υπεύθυνη πάνω και κάτω από την αλυσίδα αξίας της. Ένα παράδειγμα είναι όταν αγοράζουμε, χρησιμοποιούμε και απορρίπτουμε προϊόντα από προμηθευτές. Οι εκπομπές πεδίου 3 περιλαμβάνουν όλες τις πηγές που δεν εμπίπτουν στα όρια πεδίου 1 και 2

Η «Οικογένεια» ISO 14060²⁷: Ο διεθνής οργανισμός τυποποίησης (ISO) παράγει πρότυπα που υποστηρίζουν τη μετατροπή της επιστημονικής γνώσης σε εργαλεία για την στην ποσοτικοποίηση, παρακολούθηση, υποβολή εκθέσεων και επαλήθευση των εκπομπών ή/και των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου. Πρότυπα που θα βοηθήσουν στον υπολογισμό του ανθρακικού αποτυπώματος για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα με στόχο είναι να επιτευχθεί κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050 (Gao et al., 2013).

Οι πρωτοβουλίες για τον μετριασμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου βασίζονται στην ποσοτικοποίηση, παρακολούθηση, υποβολή εκθέσεων και επαλήθευση των εκπομπών ή/και των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου. Η οικογένεια ISO 14060 παρέχει σαφήνεια και συνοχή για τον ποσοτικό προσδιορισμό, την παρακολούθηση, την υποβολή εκθέσεων και την επικύρωση ή επαλήθευση των εκπομπών και των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου. Πρότυπα που συμβάλλουν στη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα με στόχο είναι να επιτευχθεί κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050. Συγκεκριμένα, η χρήση της οικογένειας ISO 14060:

- ενισχύει την περιβαλλοντική ακεραιότητα της ποσοτικοποίησης των αερίων του θερμοκηπίου,
- ενισχύει την αξιοπιστία, τη συνέπεια και τη διαφάνεια του ποσοτικού προσδιορισμού, της παρακολούθησης, της υποβολής εκθέσεων, της επικύρωσης και της επαλήθευσης των αερίων του θερμοκηπίου,

²⁷ <https://www.iso.org/search.html?q=14060> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- διευκολύνει την ανάπτυξη και εφαρμογή στρατηγικών και σχεδίων διαχείρισης των αερίων του θερμοκηπίου,
- διευκολύνει την ανάπτυξη και την εφαρμογή δράσεων μετριασμού μέσω μειώσεων εκπομπών,
- διευκολύνει τη δυνατότητα παρακολούθησης των επιδόσεων και της προόδου όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και/ή την αύξηση των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου.

Οι εφαρμογές της οικογένειας ISO 14060 περιλαμβάνουν:

- εταιρικές αποφάσεις, όπως ο εντοπισμός ευκαιριών μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και η αύξηση της κερδοφορίας μέσω της μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας,
- τη διαχείριση του κινδύνου εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, όπως ο εντοπισμός και η διαχείριση κινδύνων και ευκαιριών,
- εθελοντικές πρωτοβουλίες, όπως η συμμετοχή σε εθελοντικά μητρώα αερίων του θερμοκηπίου ή πρωτοβουλίες υποβολής εκθέσεων αειφορίας,
- αγορές αερίων του θερμοκηπίου, όπως η αγορά και η πώληση δικαιωμάτων ή πιστωτικών μορίων αερίων του θερμοκηπίου,
- ρυθμιστικά/ κυβερνητικά προγράμματα GHG, όπως πίστωση για έγκαιρη δράση, συμφωνίες ή εθνικές και τοπικές πρωτοβουλίες υποβολής εκθέσεων.

Το πρότυπο ISO 14064-1 περιγράφει λεπτομερώς τις αρχές και τις απαιτήσεις για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη, τη διαχείριση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις απογραφές αερίων του θερμοκηπίου σε επίπεδο οργανισμού. Υποστηρίζει πολλαπλούς τύπους έργων GHG, που μπορεί να καλύπτουν και αντισταθμιστικές πιστώσεις άνθρακα. Περιλαμβάνει απαιτήσεις για τον προσδιορισμό των ορίων εκπομπών και απομάκρυνσης αερίων του θερμοκηπίου ενός οργανισμού, την ποσοτικοποίηση των εκπομπών, την απομάκρυνσή τους και τον προσδιορισμό συγκεκριμένων δράσεων ή δραστηριοτήτων της εταιρείας που αποσκοπούν στη βελτίωση της διαχείρισης των αερίων του θερμοκηπίου.

Περιλαμβάνει επίσης απαιτήσεις και οδηγίες σχετικά με τη διαχείριση της ποιότητας της απογραφής, την υποβολή εκθέσεων, τον εσωτερικό έλεγχο και τις ευθύνες του οργανισμού σε δραστηριότητες επαλήθευσης.

Το ISO 14064-2 περιγράφει λεπτομερώς τις αρχές και τις απαιτήσεις για τον προσδιορισμό των βασικών γραμμών για την παρακολούθηση, τον ποσοτικό προσδιορισμό και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές του έργου.

Επικεντρώνεται σε έργα ή δραστηριότητες που βασίζονται σε ενέργειες και έχουν σχεδιαστεί ειδικά για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και/ή την ενίσχυση των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου. Παρέχει τη βάση για την επικύρωση και την επαλήθευση των έργων ΑΦΘ / GHG.

Το ISO 14064-3 περιγράφει λεπτομερώς τις απαιτήσεις για την επαλήθευση των δηλώσεων για τα αέρια του θερμοκηπίου που σχετίζονται με τις απογραφές των αερίων του θερμοκηπίου, τα έργα για τα αέρια του θερμοκηπίου και το ανθρακικό αποτύπωμα των προϊόντων. Περιγράφει τη διαδικασία επικύρωσης ή επαλήθευσης, συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού επικύρωσης ή επαλήθευσης, των διαδικασιών αξιολόγησης και της αξιολόγησης των δηλώσεων ΑΦΘ του οργανισμού, των ενεργειών και των προϊόντων.

PAS 2050: Το εν λόγω πρότυπο, αποδίδει, προδιαγραφές για την αξιολόγηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στον κύκλο ζωής αγαθών και υπηρεσιών, με τις κύριες παραλλαγές του PAS 2050:2008 και PAS 2050:2011 είναι ένα πρότυπο για τον προσδιορισμό του αποτυπώματος CO₂ ενός προϊόντος ή μιας μεμονωμένης υπηρεσίας (Sinden, 2009).

Στόχος του PAS 2050 είναι η δημιουργία ενός απλού και συγκρίσιμου προτύπου για να καταστεί συγκρίσιμο το αποτύπωμα CO₂ διαφορετικών προϊόντων και υπηρεσιών. Το PAS δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του Carbon Trust και του βρετανικού Υπουργείου Περιβάλλοντος, Τροφίμων και Αγροτικών Υποθέσεων.

Το πρότυπο δημοσιεύθηκε αρχικά στις 29 Οκτωβρίου 2008 από το British Standards Institution ως το πρώτο καθορισμένο πρότυπο για το αποτύπωμα άνθρακα ενός προϊόντος. Έχει πλέον εξαπλωθεί παγκοσμίως και πολλά άλλα πρότυπα, παράγωγα και βελτιώσεις έχουν προκύψει από το PAS 2050. Το 2011 πραγματοποιήθηκε αναθεώρηση, με αποτέλεσμα το νέο PAS 2050:2011.

Μεθοδολογία Υπολογισμού Ανθρακικού Αποτυπώματος

Εκτός των προτύπων, για τον υπολογισμό του ανθρακικού αποτυπώματος απαιτείται μεθοδολογία υπολογισμού²⁸. Γενικά, οι εκπομπές που προκαλούνται από μια δραστηριότητα είναι:

Εκπομπές = (δεδομένα δραστηριότητας) x (Συντελεστής Εκπομπής)

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R2066> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Λεπτομέρειες για τον υπολογισμό των δεδομένων δραστηριότητας και των συντελεστών μπορούν να λαμβάνονται από τις κατευθυντήριες γραμμές IPCC 2006²⁹ και τον εκτελεστικό κανονισμό 2066/2018 της Ευρωπαϊκής επιτροπής.

Μηχανισμοί του Πρωτοκόλλου του Κυότο: Το Πρωτόκολλο του Κυότο προβλέπει τρεις (3) ευέλικτους μηχανισμούς μέσω των οποίων οι επιχειρήσεις δύνανται να επιτύχουν μείωση των εκπομπών τους από τα αέρια του θερμοκηπίου. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι:

- η Εμπορία Δικαιωμάτων εκπομπών (Emission Trading)
- τα προγράμματα Κοινής Εφαρμογής (Joint Implementation)
- οι Μηχανισμοί Καθαρής Ανάπτυξης (Clean Development Mechanisms)

Το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ) αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της Ε.Ε. για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής καθώς και το βασικό της εργαλείο για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου με οικονομικά αποδοτικό τρόπο.

Σε κοινοτικό επίπεδο η εμπορία εκπομπών ξεκίνησε το 2005 με βάση το κοινοτικό ΣΕΔΕ³⁰ αερίων θερμοκηπίου.

Είναι η πρώτη αγορά ανθρακούχων εκπομπών παγκοσμίως και παραμένει έως και σήμερα η μεγαλύτερη. Λειτουργεί και στις 28 χώρες της Ε.Ε., καθώς και στην Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία.

Το ΣΕΔΕ θέτει ανώτατο όριο στις ποσότητες CO₂ που μπορούν να εκπέμπουν η βιομηχανία και οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Ο συνολικός όγκος των επιτρεπόμενων εκπομπών διανέμεται σε εταιρίες με τη μορφή δωρεάν κατανομή δικαιωμάτων εκπομπών CO₂, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν και αντικείμενο συναλλαγής.

Οφέλη από την πιστοποίηση Ανθρακικού αποτυπώματος

Τα κύρια οφέλη από τον υπολογισμό και την πιστοποίηση του ανθρακικού αποτυπώματος είναι τα ακόλουθα:

- Αξιολόγηση του ανθρακικού αποτυπώματος ενός οργανισμού και δυνατοτήτων μείωσής του.

²⁹ <https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/index.html> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

³⁰ <https://ypen.gov.gr/perivallon/klimatiki-allagi/systima-eborias-dikaiomaton-ekpobon/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- Αναγνώριση δυνατοτήτων ενεργειακής εξοικονόμησης και βελτίωσης ενεργειακής επίδοσης.
- Μείωση του κόστους λειτουργίας της επιχείρησης.
- Παρουσίαση αξιόπιστων δεδομένων σε ενδιαφερόμενα μέρη, μετόχους και επενδυτές.
- Αύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης του προσωπικού.
- Ανάδειξη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης της εταιρείας και βελτίωση της εταιρικής της εικόνας.
- Είσοδος σε νέες αγορές και διείσδυση σε νέο αγοραστικό κοινό.
- Αύξηση εξαγωγών (αναγκαία συνθήκη η τυποποίηση και πιστοποίηση).
- Απόκτηση ενός οικολογικού σήματος συνοδευτικού το προϊόντος και θα το καθιστά πιο ανταγωνιστικό στις διεθνείς αγορές έναντι συναφών προϊόντων και υπηρεσιών.

Σήμερα, μέσα στην έντονα ανταγωνιστική διεθνή αγορά, η πιστοποίηση που προσδίδει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα δεν είναι αυτή που αφορά την ποιότητα του προϊόντος – αυτή θεωρείται δεδομένη– αλλά η πιστοποίηση του περιβαλλοντικού προφίλ της υπηρεσίας ή του προϊόντος και το γεγονός ότι αυτό μετριέται σε τακτική βάση (Sroufe, 2003; Castro et al., 2015; Paragiannakis et al., 2019). Γεγονός που ενισχύεται και από την οδηγία της ΕΕ για την υποβολή εκθέσεων εταιρικής βιωσιμότητας (CSRD) αποτελεί μέρος της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας. Σκοπός της είναι να καταστήσει τις χώρες της ΕΕ ουδέτερες ως προς τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα έως το 2050. Η οδηγία αυτή θα απαιτήσει από πολλές μεγάλες εταιρείες και εταιρείες με τίτλους εισηγμένους σε ρυθμιζόμενες αγορές της ΕΕ να γνωστοποιούν ένα ευρύ φάσμα πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

2.4 Κοινωνική Διάσταση, Κίνδυνοι και Ευκαιρίες

Οι κοινωνικοί παράγοντες καλύπτουν θέματα που άπτονται τον άνθρωπο και της διαχείρισης μιας σειράς κοινωνικών σχέσεων, δηλαδή τις σχέσεις των επιχειρήσεων με το εργατικό δυναμικό της, τις κοινωνίες στις οποίες δραστηριοποιούνται και το πολιτικό περιβάλλον. Αυτό είναι το κεντρικό νόημα πίσω από το "S" των παραγόντων ESG, καλύπτει την κοινωνική πτυχή της βιώσιμης επένδυσης που αφορούν το κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο (KPMG, 2022).

Κοινωνικό κεφάλαιο:

- Ανθρώπινα δικαιώματα και κοινοτικές σχέσεις

- Προστασία της ιδιωτικής ζωής των πελατών
- Ασφάλεια δεδομένων
- Πρόσβαση και οικονομική προσιτότητα
- Ποιότητα και ασφάλεια προϊόντων
- Ευημερία των πελατών
- Πρακτικές πώλησης και επισήμανση προϊόντων

Ανθρώπινο κεφάλαιο:

- Εργασιακές πρακτικές
- Υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων
- Δέσμευση των εργαζομένων, ποικιλομορφία και ένταξη

Μέρος του «S» είναι και η Εταιρική κοινωνική ευθύνη η οποία παρουσιάστηκε επίσημα από την Ευρωπαϊκή επιτροπή το 2001 με την πράσινη βίβλο (Europarliament, 2001). Η πράσινη βίβλος αποτέλεσε το πρώτο ευρωπαϊκό πλαίσιο και μέσο ενθάρρυνσης για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Η έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) ούσα μια δυναμική έννοια, εξελίσσεται συνεχώς. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω της ανανεωμένης στρατηγικής της για την ΕΚΕ το 2011 δημοσιοποίησε τον ορισμό της ως “η ευθύνη των επιχειρήσεων για την επίδραση που έχουν στην κοινωνία” (Ασπρίδης 2015). Δηλαδή, Η έννοια της ΕΚΕ περικλείει την ευθύνη κάθε επιχείρησης ή οργανισμού απέναντι στα ενδιαφερόμενα μέρη τα οποία επηρεάζει ή επηρεάζεται στην άσκηση της επιχειρηματικής της δραστηριότητας.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι (CSR Hellas):

Επιχειρήσεις: μεγάλες ή μικρές, οι οποίες μέσα από το υπεύθυνο “επιχειρείν” μπορούν να βελτιώσουν την κοινωνική τους αποτελεσματικότητα, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Για το σκοπό αυτό πρέπει να εντοπίζουν ποιες ομάδες ή άτομα επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους, να οικοδομούν σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης με αυτά, να διαβουλεύονται μαζί τους και να εξισορροπούν τις απαιτήσεις για δημιουργία δράσεων αμοιβαίου συμφέροντος.

Εργαζόμενοι: Διασφάλιση ενός δημιουργικού και ανταποδοτικού εργασιακού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις καλούνται να εφαρμόζουν ένα σύνολο στρατηγικών ενεργειών και πολιτικών ώστε να αποτελούν έναν προτιμητέο εργοδότη.

- Η συνεχής και συστηματική ανάπτυξη των προσόντων και των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού τους με στόχο την επαγγελματική και προσωπική εξέλιξή τους,
- η αναγνώριση της διαφορετικότητας και παροχή ίσων ευκαιριών ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, εθνικότητα κ.λπ. και η διαχείριση των εργαζομένων χωρίς διακρίσεις
- η διασφάλιση και συνεχής βελτίωση των συνθηκών υγείας και ασφάλειας,
- η δημιουργία ευχάριστου εργασιακού περιβάλλοντος όπου υπάρχει ανοικτή και ειλικρινής αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ διοίκησης και εργαζομένων
- η ισορροπία μεταξύ εργασιακής και προσωπικής ζωής και η εφαρμογή ελαστικού ωραρίου με δυνατότητα εργασίας από το σπίτι κ.α.

Καταναλωτές: Όλο και περισσότερο ενδιαφέρονται για τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά “διαπιστευτήρια” των προϊόντων και υπηρεσιών που αγοράζουν. Οι πελάτες–καταναλωτές αποτελούν συχνά ισχυρό μοχλό πίεσης για την εφαρμογή εκ μέρους των επιχειρήσεων πρωτοβουλιών ΕΚΕ. Οι ετικέτες των προϊόντων και οι συνθήκες παραγωγής και εμπορίας τους παίζουν σημαντικό ρόλο και αποτελούν κριτήριο στην επιλογή τους εκ μέρους των καταναλωτών. Η διαφάνεια στις αγορές αποτελεί βασικό παράγοντα για συμβολή των πελατών-καταναλωτών στη βιώσιμη ανάπτυξη επιχειρήσεων και κοινωνίας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με:

- διασφάλιση της πρόσβασής τους σε υπεύθυνες πληροφορίες που έχουν σχέση με τα προϊόντα, τον τρόπο παραγωγής τους κ.λπ.
- ανάληψη δράσεων που θα εξηγούν στους πελάτες-καταναλωτές πως θα πρέπει να ενεργούν στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης
- παραγωγή, διάθεση και προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών με τρόπο αποτελεσματικό, δεοντολογικό και φιλικό προς το περιβάλλον
- ανταπόκριση στις ανάγκες και επιθυμίες των πελατών με την προώθηση ασφαλών προϊόντων και υπηρεσιών που έχουν άριστη ποιότητα, δεν περιέχουν επικίνδυνες ουσίες, είναι αξιόπιστα και υποστηρίζονται από διαδικασίες εξυπηρέτησης μετά την πώληση
- δίκαιη τιμολόγηση με παράλληλη υποστήριξη όλων των μερών της μεταποιητικής και εφοδιαστικής αλυσίδας που συμμετέχει στη δημιουργία του προϊόντος ή υπηρεσίας
- υπεύθυνη προώθηση και εφαρμογή κανόνων δεοντολογίας στις στρατηγικές μάρκετινγκ και διαφήμισης με στόχο την τήρηση των δικαιωμάτων του καταναλωτή

Προμηθευτές: Οι υπεύθυνες επιχειρήσεις, κοινωνικά και περιβαλλοντικά, ενθαρρύνουν τους προμηθευτές και τους συνεργάτες τους να εφαρμόζουν και αυτοί βασικούς κανόνες κοινωνικής και περιβαλλοντικής ευθύνης και επιλέγουν να συνεργάζονται με εκείνους που τηρούν κοινά αποδεκτά πρότυπα σε τομείς όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων, την προστασία του περιβάλλοντος κ.α. Με τον τρόπο αυτό μεταφέρεται η σχετική γνώση και εμπειρία και διαδίδεται η υπεύθυνη επιχειρηματική δραστηριότητα σε τοπικό επίπεδο.

Μη κυβερνητικές οργανώσεις: Οι εκπρόσωποι της «Κοινωνίας των Πολιτών» οι οποίοι πρέπει να διαβουλεύονται με τις επιχειρήσεις για αναζήτηση συμπράξεων προς έναν κοινό στόχο. Η δημιουργία συνεργιών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ανεύρεση λύσεων που θα επιφέρουν οφέλη σε όλους και την κοινωνία γενικότερα.

Τοπικές κοινωνίες: Θέλουν να γνωρίζουν ότι συνυπάρχουν με επιχειρήσεις και μοιράζονται τις ίδιες αξίες και προβληματισμούς. Η συμβολή στις κοινωνίες μπορεί να εκφραστεί με δράσεις όπως:

- οικονομική ανάπτυξη μέσα από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής μέσα από δράσεις που αναφέρονται στην εκπαίδευση, υγεία και περιθαλψη
- ενεργή συμμετοχή των εργαζομένων σε τοπικά εθελοντικά προγράμματα
- αγορές προϊόντων από τοπικούς προμηθευτές κ.ά

Μέτοχοι και επενδυτές: Επιθυμούν να διασφαλίσουν τις επενδύσεις τους σε μεσο-μακροπρόθεσμο επίπεδο και πιστεύουν ότι η υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά οδηγεί προς αυτήν την κατεύθυνση.

Όλους τους ανθρώπους: Όπου κι αν ζουν, οι οποίοι προσδοκούν από τις εταιρίες που εδρεύουν στην Ευρώπη να συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές αξίες και αρχές, σε όλα τα μέρη του κόσμου που λειτουργούν.

Τα παιδιά μας και τις μελλοντικές γενεές: Έχουν δικαίωμα να ζήσουν σε ένα βιώσιμο περιβάλλον.

Επιπλέον, η σημαντικότητα της ΕΚΕ για την ενίσχυση των επιχειρήσεων, σε μία εποχή ισχυρών προκλήσεων όπως της πανδημίας covid 19, αποδεικνύεται και από μια σειρά ερευνών που έχουν διενεργηθεί (Albuquerque et al., 2018; Kee-Hong Bae et al., 2021; Alex Cheema-Fox, 2021).

Ένας αριθμός κοινωνικών παραγόντων μπορεί να επηρεάσει τις οικονομικές επιδόσεις μιας εταιρείας, από βραχυπρόθεσμες έως μακροπρόθεσμες προκλήσεις³¹:

- Οι εργατικές απεργίες ή οι διαμαρτυρίες των καταναλωτών μπορούν να επηρεάσουν άμεσα την κερδοφορία μιας εταιρείας δημιουργώντας έλλειψη εξειδικευμένων εργαζομένων ή διαμάχη που είναι επιζήμια για τη φήμη της εταιρείας.
- Οι εταιρείες που διασφαλίζουν ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες τους δεν ενέχουν κινδύνους για την ασφάλεια και/ή ελαχιστοποιούν την έκθεση σε γεωπολιτικές συγκρούσεις στις αλυσίδες εφοδιασμού τους, τείνουν να αντιμετωπίζουν μικρότερη αστάθεια στις επιχειρήσεις τους.
- Οι πολύπλοκες κοινωνικές δυναμικές, από την έξαρση της κοινής γνώμης στο διαδίκτυο έως τις φυσικές απεργίες και τα μποϊκοτάζ εταιρειών από διάφορες ομάδες, επηρεάζουν τις μακροπρόθεσμες αλλαγές στις προτιμήσεις των καταναλωτών. Οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων μπορούν να τις θεωρήσουν ως σημαντικούς δείκτες των δυνατοτήτων της εταιρείας.

Οι επενδυτές θα προσπαθήσουν να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο που θέτουν οι κοινωνικοί παράγοντες στις αποδόσεις. Όπως και με τις επενδύσεις ESG στο σύνολό τους, η επίδειξη προτίμησης σε εταιρείες που δίνουν προσοχή σε αυτά τα κοινωνικά ζητήματα μπορεί να αποτελέσει έναν τρόπο για τους επενδυτές να αντανakλούν τις αξίες τους στις επενδύσεις, ενώ παράλληλα οδηγεί σε υψηλότερες και πιο αξιόπιστες αποδόσεις μακροπρόθεσμα. Για παράδειγμα η πανδημία του covid-19.

Οι κοινωνικοί παράγοντες δεν εξαρτώνται μόνο από το πώς οι καταναλωτές θα κρίνουν τη συμπεριφορά μιας εταιρείας. Τα γεωπολιτικά γεγονότα εμπίπτουν επίσης στην κοινωνική κατηγορία των επενδύσεων ESG και συγκρούσεις όπως αυτές μπορούν να εμποδίσουν τις εταιρείες να παράγουν ή να διανέμουν τα προϊόντα τους. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι η σχέση των συγκρούσεων στην Ουκρανία με την αύξηση της τιμής των σιτηρών ή στην μέση Ανατολή με την αύξηση της τιμής του πετρελαίου.

Συμπερασματικά, ενώ η ωριμότητα της αγοράς σε κοινωνικά ζητήματα εξακολουθεί να εξελίσσεται, υπάρχει μια αυξανόμενη πίεση από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τις ρυθμιστικές αρχές και τους ευρύτερους ενδιαφερόμενους φορείς να δώσουν οι επιχειρήσεις ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτόν τον τομέα. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται

³¹ <https://www.spglobal.com/en/research-insights/articles/what-is-the-s-in-esg> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος)

ευκαιρίες για τις εταιρείες σε διάφορους τομείς, όπως η βελτίωση της φήμης και της εμπιστοσύνης, η προσέλκυση και διατήρηση εργαζομένων και οι σχέσεις με τους επενδυτές (Becchetti et al., 2022).

Οι εταιρείες, λοιπόν, ενσωματώνοντας τις κοινωνικές προτεραιότητες στη στρατηγική τους θα είναι σε θέση να και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται καθώς η κοινωνική ατζέντα συνεχίζει να αναπτύσσεται. Οι διεθνείς οργανισμοί και τα πρότυπα λογιστικών μετρήσεων και γνωστοποιήσεων διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εδραίωση του “S” στις επιχειρήσεις (Waas, 2021; Keeley, 2021).

2.4.1 Πρότυπα Συστήματα Κοινωνικής και Ολοκληρωμένης Διαχείρισης

Τα στοιχεία που πρέπει να δημοσιοποιούνται από τις εταιρίες στις εταιρικές αναφορές βιωσιμότητας αναφορικά με την κοινωνική πτυχή του ESG, ορίζονται και κατηγοριοποιούνται με αναλυτικό τρόπο από τα ακόλουθα πρότυπα.

ISO 45001: Το ISO 45001:2018, έχει αντικαταστήσει το OHSAS 18001 και είναι το πρώτο διεθνές πρότυπο για Συστήματα Διαχείρισης Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία (OHSMS). Το πρότυπο καθορίζει τις απαιτήσεις για την εφαρμογή ενός Συστήματος Διαχείρισης για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία και παρέχει οδηγίες για τη χρήση του, δίνοντας τη δυνατότητα στους οργανισμούς να παρέχουν ασφαλείς και υγιείς χώρους εργασίας, μέσω της πρόληψης των επαγγελματικών τραυματισμών και ασθενειών. Επιπλέον, παρέχουν την δυνατότητα στους εργαζομένους μέσω σεμιναρίων να βελτιώνουν τις επιδόσεις τους για την Υγεία και Ασφάλεια στην εργασία.

Ειδικότερα, το εν λόγω πρότυπο βοηθά έναν οργανισμό να επιτύχει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του συστήματος διαχείρισης Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία, σύμφωνα με την πολιτική του.

Τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα περιλαμβάνουν:

- συνεχή βελτίωση της απόδοσης για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία
- εκπλήρωση των νομικών και άλλων απαιτήσεων
- επίτευξη των στόχων για την Υγεία και Ασφάλεια στην εργασία

Τα βασικά στοιχεία του συστήματος διαχείρισης υγείας και ασφάλειας είναι:

- Το πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί ο οργανισμός (εσωτερικό / εξωτερικό).
- Εμπλοκή της ανώτατης διοίκησης.
- Ενεργή συμμετοχή του προσωπικού.

- Πολιτικές της ΥΑΕ, που είναι συμβατές με τους συνολικούς στρατηγικούς στόχους και τον προσανατολισμό του οργανισμού.
- Συμμόρφωση με τις νομικές και άλλες απαιτήσεις.
- Αποτελεσματικές διεργασίες για τον εντοπισμό κινδύνων, τον έλεγχο της διακινδύνευσης της ΥΑΕ και την αξιοποίηση των ευκαιριών της ΥΑΕ.
- Συνεχή αποτίμηση των επιδόσεων και παρακολούθηση του συστήματος διαχείρισης ΥΑΕ για τη βελτίωση των επιδόσεων ΥΑΕ.
- Εστίαση στον πελάτη και διαχείριση των σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Οφέλη από τη λήψη της πιστοποίησης ISO 45001

Η υιοθέτηση και πιστοποίηση του Συστήματος Διαχείρισης Υγείας & Ασφάλειας στην Εργασία, συμβάλλει σε:

- Μειωμένο λειτουργικό κόστος με μικρή διάρκεια διακοπής της λειτουργίας του οργανισμού λόγω συμβάντων και ασθενειών και χαμηλότερο κόστος από νομικές αμοιβές και αποζημιώσεις.
- Βελτίωση των σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη θέτοντας ως προτεραιότητα την υγεία και την ασφάλεια του προσωπικού, των πελατών και των προμηθευτών.
- Νομική συμμόρφωση μέσω της κατανόησης του τρόπου με τον οποίο οι νομοθετικές και κανονιστικές απαιτήσεις επηρεάζουν τον οργανισμό.
- Βελτιωμένη διαχείριση της διακινδύνευσης με τον εντοπισμό των πιθανών κινδύνων και την εφαρμογή κατάλληλων ελέγχων και μέτρων για τη διατήρηση του κινδύνου σε όσο το δυνατόν χαμηλότερο επίπεδο.
- Ικανοποίηση των απαιτήσεων των πελατών, σχετικά με την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία.
- Επέκταση του πελατολογίου του οργανισμού μέσω της συμμόρφωσης με τα πρότυπα που θέτουν οι προμήθειες.
- Ενίσχυση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, με την επίτευξη των στόχων υγείας και ασφάλειας και την οικοδόμηση κουλτούρας για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία εντός του οργανισμού.

Η πιστοποίηση απευθύνεται σε όλους τους οργανισμούς, ανεξάρτητα από το μέγεθος, είδος ή τις δραστηριότητές τους (Darabont et al., 2017; Fadhil, 2021; Hemphill et al., 2016; Heras-saizarbitoria et al., 2020; TUV AUSTRIA).

SA8000³²: Το πρότυπο SA8000 είναι ένα διεθνές πρότυπο που εντάσσεται στον ευρύτερο τομέα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Ειδικότερα, σχεδιάστηκε από τον Social Accountability International Organization με στόχο να θέσει συγκεκριμένα κριτήρια και προδιαγραφές για τις κοινωνικά αποδεκτές συνθήκες εργασίας και έχει παγκόσμια εφαρμογή και αναγνώριση. Το πρότυπο εστιάζει στην τήρηση των εργασιακών δικαιωμάτων και τη διασφάλιση δίκαιων και ασφαλών εργασιακών συνθηκών, αλλά έχει σχεδιαστεί ώστε να συμπεριλαμβάνει διεθνείς συμφωνίες, όπως η συνθήκη του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (ILO)³³, η Διεθνής Δήλωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα³⁴ και η Σύνοδος των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδικά Δικαιώματα³⁵. Ειδικότερα, παρέχει διαφανή, μετρήσιμα και επαληθεύσιμα στοιχεία για την πιστοποίηση της επίδοσης των εταιρειών σε εννέα βασικούς τομείς:

- Παιδική εργασία
- Αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία
- Υγεία και ασφάλεια
- Ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι & δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων
- Διακρίσεις
- Πειθαρχικές πρακτικές
- Ώρες εργασίας
- Αμοιβές
- Σύστημα διαχείρισης

Οφέλη από την Εφαρμογή και την Πιστοποίηση SA8000

Παρέχει στον οργανισμό μία απτή απόδειξη προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (πελάτες, προμηθευτές, υπεργολάβους κλπ.) για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας και την τήρηση δίκαιων και ασφαλών συνθηκών εργασίας.

- Βελτιώνει την επίδοση και την εικόνα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.
- Διευκολύνει την εσωτερική επικοινωνία της επιχείρησης, κυρίως μεταξύ των εργαζομένων και της διοίκησης, αλλά και την εξωτερική με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

³² <https://sa-intl.org/programs/sa8000/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος)

³³ <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος)

³⁴ <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος)

³⁵ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος)

- Βοηθά τον οργανισμό να βρίσκεται σε συνεχή συμμόρφωση με τη νομοθεσία αναφορικά με τα εργασιακά δικαιώματα και την υγεία και ασφάλεια στο χώρο εργασίας.
- Συντελεί στη συνεχή βελτίωση των εμπλεκόμενων οργανισμών σε ολόκληρη την εφοδιαστική αλυσίδα μέσω του ελέγχου των προμηθευτών και υπεργολάβων.
- Παρέχει στον οργανισμό ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ιδίως στις περιπτώσεις όπου τέτοιου είδους πιστοποίηση ζητείται από επενδυτές ή για συμμετοχή σε διεθνή έργα (Orzes et al., 2017; Boiral et al., 2016).

Το σύστημα διαχείρισης κοινωνικής υπευθυνότητας είναι συμβατό με τα υπόλοιπα συστήματα διαχείρισης, που πιθανόν εφαρμόζει ένας οργανισμός, όπως το σύστημα διαχείρισης ποιότητας, περιβάλλοντος ή υγείας και ασφάλειας εργαζομένων. Ειδικότερα για το επόμενο πρότυπο ISO 26000, αυτό αποτελεί ουσιαστικά ένα κατευθυντήριο έγγραφο για την κοινωνική υπευθυνότητα, η εφαρμογή του οποίου οδηγεί στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και μπορεί να προετοιμάσει την εταιρεία για την πιστοποίηση ISO 26000.

ISO 26000³⁶: Για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς που δεσμεύονται να λειτουργούν με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο, υπάρχει το ISO 26000. Το πρότυπο δρομολογήθηκε το 2010 μετά από πέντε χρόνια διαπραγματεύσεων μεταξύ πολλών διαφορετικών ενδιαφερόμενων φορέων σε όλο τον κόσμο. Στην ανάπτυξη του συμμετείχαν εκπρόσωποι κυβερνήσεων, ΜΚΟ, βιομηχανιών, ομάδων καταναλωτών και εργατικών οργανώσεων από όλο τον κόσμο, γεγονός που σημαίνει ότι αντιπροσωπεύει διεθνή συναίνεση. <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

Είναι ένα πρότυπο κοινωνικής ευθύνης που προσφέρει κατευθυντήριες γραμμές για τους οργανισμούς σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διεξάγουν τις δραστηριότητές τους με βάση την κοινωνική ευθύνη. Αναφέρεται σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον εργασιακό χώρο, το περιβάλλον, τη δίκαιη λειτουργία, την καταναλωτική προστασία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Στοχεύει στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής ευθύνης των οργανισμών (Moratis et al., 2017; DI Pora, et al., 2019).

Απαιτεί από τους οργανισμούς να λαμβάνουν υπόψη τους τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους και να προωθούν βιώσιμη ανάπτυξη. Το πρότυπο προσφέρει κατευθυντήριες γραμμές και συμβουλές για την εφαρμογή της κοινωνικής ευθύνης σε όλα τα επίπεδα των οργανισμών, ανεξαρτήτως

³⁶ <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος)

μεγέθους και τύπου. Οι κατευθυντήριες γραμμές καλύπτουν τις εξής πτυχές της κοινωνικής ευθύνης:

1. Οργανωτική διακυβέρνηση και δίκαιη λειτουργία
2. Ανθρώπινα δικαιώματα
3. Εργασιακός χώρος
4. Περιβάλλον
5. Πρακτικές πελατών
6. Περιεχόμενο δραστηριοτήτων
7. Κοινότητες και κοινωνικός διάλογος

Το ISO 26000: 2010 παρέχει οδηγίες και όχι απαιτήσεις, οπότε δεν μπορεί να πιστοποιηθεί σε αντίθεση με ορισμένα άλλα γνωστά πρότυπα ISO. Αντίθετα, συμβάλλει στην αποσαφήνιση του τι είναι η κοινωνική ευθύνη, βοηθά τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να μεταφράσουν τις αρχές σε αποτελεσματικές δράσεις και μοιράζεται βέλτιστες πρακτικές σχετικά με την κοινωνική ευθύνη, σε παγκόσμιο επίπεδο. Απευθύνεται σε όλους τους τύπους οργανισμών, ανεξάρτητα από τη δραστηριότητα, το μέγεθος ή την τοποθεσία τους.

Πίνακας 2.4 Σύνδεση ISO 26000 με διεθνείς κανόνες και οργανισμούς

Πηγή: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

2.5 Η Διάσταση της Εταιρικής Διακυβέρνησης, Κίνδυνοι και Ευκαιρίες

Η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί ένα πεδίο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τις σύγχρονες επιχειρήσεις στην Ελλάδα και διεθνώς. Ο όρος δεν είναι τίποτε άλλο από ένα σύστημα

αρχών βάσει του οποίου οργανώνεται λειτουργεί και διοικείται μία επιχείρηση, ώστε να διαφυλάσσονται και να ικανοποιούνται τα έννομα συμφέροντα όλων όσων συνδέονται με την εταιρία στα πλαίσια του εταιρικού συμφέροντος (shareholders & stakeholders). Βέλτιστη πρακτική της οποίας αποτελεί η ανάγκη ανάπτυξης αποτελεσματικών μοντέλων εταιρικής διακυβέρνησης μέσω ενός συστήματος αρχών και πρακτικών, εναρμονισμένο με τις αρχές μεγάλων φορέων όπως ICGN (International Corporate Governance Network) και ΟΑΣΑ (OECD).

Βασικές αρχές:

- Δικαιοσύνη (Fairness): Πρόκειται για ίση μεταχείριση όλες των εμπλεκόμενων μερών, εργαζομένων, πελατών, προμηθευτών, μετόχων, ευρύτερης κοινωνίας.
- Λογοδοσία (Accountability): Υποχρέωση και υπευθυνότητα αιτιολόγησης των εταιρικών αποφάσεων και πράξεων.
- Υπευθυνότητα (Responsibility): Το Δ.Σ. και οι επιτροπές του, ενεργούν εξ ονόματος και δια ονόματος της εταιρείας. Ως εκ τούτου, υπάρχει ευθύνη για την εποπτεία της διοίκησης της εταιρείας και διαχείρισης των εταιρικών υποθέσεων. Πρέπει να ευθυγραμμίζονται τα συμφέροντα της διοικήσεων με αυτά της εταιρείας, των μετόχων και της ευρύτερης κοινωνίας.
- Διαφάνεια (Transparency): Πρέπει όλα τα εμπλεκόμενα μέρη να ενημερώνονται επαρκώς και έγκαιρα για ζητήματα που χρήζουν γνωστοποίησης, όπως: οικονομική απόδοση, κοινωνική και περιβαλλοντική θέση της εταιρείας, ο ρόλος, οι αρμοδιότητες και οι αμοιβές των μελών της διοίκησης, δομή της διακυβέρνησης, σχεδιασμός για το μέλλον, οι υπαρκτοί και ενδεχόμενοι κίνδυνοι και οι στρατηγικές αντιμετώπισής τους.

Το "G" στο ESG αναφέρεται στους παράγοντες διακυβέρνησης της λήψης αποφάσεων, από τη χάραξη πολιτικής μέχρι την κατανομή των δικαιωμάτων και των ευθυνών μεταξύ των διαφόρων συμμετεχόντων στις εταιρείες, συμπεριλαμβανομένου του διοικητικού συμβουλίου, των διευθυντών, των μετόχων και των ενδιαφερόμενων μερών (S&P GLOBAL, 2020).

Ο σκοπός της εταιρείας, ο ρόλος και η σύνθεση των διοικητικών συμβουλίων, καθώς και η αποζημίωση και η εποπτεία των ανώτατων στελεχών έχουν αναδειχθεί σε βασικά ζητήματα στις δομές εταιρικής διακυβέρνησης των εταιρειών. Κατά την ανάλυση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και διοικητικών παραγόντων, το στοιχείο "G" συχνά ξεχνιέται εν μέσω εκτιμήσεων για τον κλιματικό κίνδυνο, τις κοινωνικές επιπτώσεις και άλλους κινδύνους και ευκαιρίες "E" και "S". Ωστόσο, η κατανόηση των κινδύνων και των ευκαιριών διακυβέρνησης κατά τη λήψη αποφάσεων είναι κρίσιμη, καθώς οι κακές

πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης αποτέλεσαν τον πυρήνα ορισμένων από τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα. Το σκάνδαλο των δοκιμών εκπομπών της Volkswagen, η κατάχρηση δεδομένων από το Facebook και άλλα πρόσφατα περιστατικά έχουν προκαλέσει σημαντική οικονομική ζημία στις εταιρείες αυτές. Εν όψει των λανθασμένων ενεργειών των εταιρειών και της αυξανόμενης συνειδητοποίησης της παγκόσμιας ποικιλομορφίας και της εισοδηματικής ανισότητας, η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της ESG.

Οι παράγοντες διακυβέρνησης υποδεικνύουν τους κανόνες και τις διαδικασίες για τις χώρες και τις εταιρείες και επιτρέπουν στους επενδυτές να ελέγχουν τις κατάλληλες πρακτικές διακυβέρνησης, όπως θα έκαναν και για τους περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Η έρευνα της S&P Global έχει δείξει ότι οι εταιρείες που κατατάσσονται πολύ κάτω του μέσου όρου στα χαρακτηριστικά καλής διακυβέρνησης είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς σε κακοδιαχείριση και διακινδυνεύουν την ικανότητά τους να αξιοποιήσουν επιχειρηματικές ευκαιρίες με την πάροδο του χρόνου.

Η S&P Global αξιολογεί τις επιδόσεις διακυβέρνησης των εταιρειών αξιολογώντας τέσσερις παράγοντες:

- δομή και εποπτεία,
- κώδικας και αξίες,
- διαφάνεια και υποβολή εκθέσεων,
- κίνδυνοι και συστήματα στον κυβερνοχώρο.

Οι απόψεις σχετικά με το ποια συμφέροντα πρέπει να έχουν προτεραιότητα στη λήψη εταιρικών αποφάσεων δίστανται. Μια άποψη υποστηρίζει ότι η μεγιστοποίηση των οικονομικών αποδόσεων για τους μετόχους είναι ο σκοπός της λειτουργίας των εταιρειών, ενώ μια άλλη πιστεύει ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη αξίζουν μεγαλύτερη σημασία και υποστήριξη από την κερδοφορία.

Η ποικιλομορφία και η ισότητα των φύλων είναι ένα άλλο θέμα διακυβέρνησης υψηλού προφίλ, με πολλούς θεσμικούς μετόχους να απαιτούν καλύτερη εκπροσώπηση των γυναικών στα διοικητικά συμβούλια των εταιρειών και στις διευθυντικές θέσεις (C-suite), καθώς και ίσες αμοιβές και κινητικότητα για τις γυναίκες και τους έγχρωμους. Περισσότερες εταιρείες δίνουν έμφαση στο οικονομικό όφελος από τη δημιουργία χώρων εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, σε μια προσπάθεια να αυξήσουν την ποικιλομορφία και την ενσωμάτωση. Η έρευνα της S&P Global Market Intelligence αποκάλυψε ότι οι επιχειρήσεις με περισσότερες γυναίκες στα διοικητικά συμβούλια και σε θέσεις C-suite

είχαν μεγαλύτερες οικονομικές επιδόσεις σε σχέση με τις λιγότερο ποικιλόμορφες εταιρείες.

Η αποζημίωση και η εποπτεία των διευθυνόντων συμβούλων και των ανώτατων στελεχών, εκτός από τη δομή και τη σύνθεση των διοικητικών συμβουλίων, είναι ένα άλλο στοιχείο της διακυβέρνησης. Μια πιο πρόσφατη προσπάθεια για τον περιορισμό της αύξησης των αμοιβών των διευθυνόντων συμβούλων στις ΗΠΑ απαιτεί από τις εταιρείες να γνωστοποιούν ετησίως την αναλογία των αμοιβών των διευθυνόντων συμβούλων προς τις μέσες αμοιβές των εργαζομένων. Ωστόσο, πολλές πτυχές των υφιστάμενων συστημάτων επιλογής, αξιολόγησης και ανταμοιβής των ανώτατων στελεχών παραμένουν αρρύθμιστες, αφήνοντας τα διοικητικά συμβούλια αποκλειστικά υπεύθυνα για αυτό το βασικό στοιχείο της εταιρικής διακυβέρνησης μιας εταιρείας.

Συμπερασματικά η κατανόηση του "G" στην ESG είναι ζωτικής σημασίας καθώς οι κίνδυνοι και οι ευκαιρίες διακυβέρνησης πιθανότατα θα αυξηθούν λόγω του ότι οι κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές συμπεριφορές θα συνεχίσουν να εξελίσσονται (Harvard Business Review, 2022).

2.5.1. Πρότυπα και Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης

ISO 37000:2021³⁷: Το παρόν παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τη διακυβέρνηση των οργανισμών. Παρέχει αρχές και βασικές πτυχές των πρακτικών που καθοδηγούν τα διοικητικά όργανα και τις διοικητικές ομάδες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να ανταποκριθούν στις ευθύνες τους, ώστε οι οργανισμοί που διοικούν να μπορούν να εκπληρώσουν τον σκοπό τους. Απευθύνεται επίσης στους ενδιαφερόμενους φορείς που εμπλέκονται ή επηρεάζονται από τον οργανισμό και τη διακυβέρνησή του.

ISO 37001³⁸: Το πρότυπο ISO 37001 εκδόθηκε τον 2016 και παρέχει τις απαιτήσεις για την εφαρμογή, διατήρηση και βελτίωση ενός συστήματος καταπολέμησης της δωροδοκίας από μια επιχείρηση, προωθώντας μια ηθική επιχειρηματική φιλοσοφία. Περιλαμβάνει μέτρα και ελέγχους βασισμένα σε καλές πρακτικές και αποσκοπεί στην καλλιέργεια μιας εταιρικής κουλτούρας κατά της δωροδοκίας. Εφαρμόζεται από όλες τις επιχειρήσεις και μπορεί να είναι συμβατό με διαδικασίες, διεργασίες και μέτρα ελέγχου που υφίστανται σύμφωνα με υπάρχοντα συστήματα διαχείρισης (π.χ. σύστημα διαχείρισης ποιότητας σύμφωνα με το ISO 9001).

Τα κύρια οφέλη από την εφαρμογή ενός συστήματος διαχείρισης κατά της δωροδοκίας είναι τα ακόλουθα:

³⁷ <https://www.iso.org/iso-37001-anti-bribery-management.html> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

³⁸ <https://www.iso.org/iso-37001-anti-bribery-management.html> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

- Μείωση του κινδύνου να λάβει χώρα δωροδοκία.
- Απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος στην αγορά, ειδικά για τις επιχειρήσεις που έχουν συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες.
- Παροχή απόδειξης προς τα ενδιαφερόμενα μέρη ότι η επιχείρηση έχει λάβει όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την αποφυγή της δωροδοκίας.
- Αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για τη διαμόρφωση και τη διαχείριση της στρατηγικής βιωσιμότητας μιας επιχείρησης.
- Κινητοποίηση και ενεργή συμμετοχή του προσωπικού.
- Προστιθέμενη αξία στις αρχές βιωσιμότητας και κοινωνικής υπευθυνότητας που ήδη εφαρμόζει μια εταιρεία, καλλιεργώντας μια ηθική επιχειρηματική φιλοσοφία.
- Ακόμη και στην περίπτωση διερεύνησης μιας δωροδοκίας, παρέχει απόδειξη προς τα ενδιαφερόμενα μέρη και τις αρμόδιες αρχές ότι η επιχείρηση είχε λάβει μέτρα για την αποφυγή της.

ISO 9001: Από τη βιομηχανία μέχρι και την παροχή υπηρεσιών, οι νέες συνθήκες της αγοράς επιτάσσουν συμμόρφωση με συστήματα διαχείρισης ποιότητας. Η απαραίτητη διαπίστευση και η οργανωσιακή αποτελεσματικότητα αποτελεί θεμέλιο λίθο της υγιούς ανάπτυξης κάθε επιχείρησης.

Το Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας ISO 9001 αποτελεί ένα διεθνές πρότυπο με κύριο στόχο τη συνεχή βελτίωση ενός οργανισμού στον ιδιωτικό ή/και δημόσιο τομέα. Η πιστοποίηση προορίζεται για επιχειρήσεις ή εταιρείες ανεξάρτητα από το μέγεθος και τις δραστηριότητες τους. Η εφαρμογή του προτύπου γίνεται από επιχειρήσεις που επιθυμούν να διασφαλίσουν την μέγιστη ποιότητα των προϊόντων ή υπηρεσιών που παρέχουν, καθώς ακολουθούν τυποποιημένες διαδικασίες με βάση τις νομοθετικές διατάξεις. Κατά συνέπεια ικανοποιούν τις απαιτήσεις των πελατών και προμηθευτών, καθώς επίσης αυξάνουν την εμπιστοσύνη τους για μακροχρόνια συνεργασία.

ISO 27001: Το εν λόγω πρότυπο <https://www.iso.org/standard/27001> αποτελεί ένα αναγνωρισμένο διεθνές Σύστημα Διαχείρισης Ασφάλειας Πληροφοριών το οποίο εφαρμόζεται σε κάθε είδος επιχείρησης. Η πιστοποίηση μπορεί να εξασφαλίσει ασφάλεια από τυχόν απειλές που θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητα των δεδομένων της επιχείρησης (ηλεκτρονικές πληροφορίες, οικονομικά στοιχεία, τεχνογνωσία).

AA1000 AccountAbility³⁹: Το AA1000AP (2018) είναι ένα διεθνώς αποδεκτό, βασισμένο σε αρχές πλαίσιο που καθοδηγεί τους οργανισμούς κατά τη διαδικασία εντοπισμού, ιεράρχησης και αντιμετώπισης των προκλήσεων βιωσιμότητας, με στόχο τη βελτίωση των μακροπρόθεσμων επιδόσεων

Το όραμα της AccountAbility είναι ένας κόσμος όπου οι άνθρωποι έχουν λόγο στις αποφάσεις που τους επηρεάζουν και όπου οι οργανισμοί ενεργούν και είναι διαφανείς για τα θέματα που έχουν σημασία. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει αλλάξει ο ρόλος των οργανισμών στην κοινωνία. Κατά συνέπεια, όλο και περισσότερα μέλη ή εκπρόσωποι διαφορετικών επηρεαζόμενων ομάδων διεκδικούν το δικαίωμά τους να ενημερώνονται, να διαβουλεύονται και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων των οργανισμών. Επιπλέον, η πρόοδος στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα ενδιαφερόμενα μέρη συμβάλλουν στη δημιουργία αξίας τα τελευταία χρόνια προκάλεσαν τους οργανισμούς να βελτιώσουν την προσέγγισή τους στη δέσμευση.

AA1000SES (2015): Σκοπός του προτύπου AA1000 Stakeholder Engagement Standard (SES) 2015 είναι να καθιερώσει το σημείο αναφοράς για την καλής ποιότητας δέσμευση.

Το AA1000SES (2015) είναι ένα γενικά εφαρμόσιμο πλαίσιο για την αξιολόγηση, τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την επικοινωνία της ποιοτικής δέσμευσης των ενδιαφερόμενων μερών. Οι αρχές αυτές στηρίζουν την πρακτική των:

- Ενασχόληση με τα ενδιαφερόμενα μέρη για την κατανόηση των προσδοκιών τους σχετικά με τη διακυβέρνηση, τις πολιτικές, τις στρατηγικές, τις πρακτικές και τις επιδόσεις.
- Διαφανής πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με τις επιδόσεις και τα θέματα που τους ενδιαφέρουν.
- Ανάπτυξη καινοτόμων και βιώσιμων απαντήσεων σε θέματα που έχουν σημασία, σήμερα και στο μέλλον.

Η υιοθέτηση αυτού του προτύπου μπορεί να αποτελέσει πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για τους οργανισμούς που μπορούν να δημιουργήσουν αποτελεσματικά αξία και να βελτιώσουν τις συνολικές επιδόσεις τους-συνεργατικά.

Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης⁴⁰: Τον Ιούνιο του 2021, ένας νέος Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης αντικατέστησε την έκδοση που είχε δημοσιευθεί το 2013 από το Ελληνικό Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης. Ο νέος Κώδικας Εταιρικής

³⁹ <https://www.accountability.org/standards/aa1000-accountability-principles/> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴⁰ <https://www.esed.org.gr/code-listed> τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Διακυβέρνησης καταρτίστηκε σύμφωνα με το άρθρο 17 του Ν. 4706/2020. Ο κώδικας ισχύει για εταιρείες με αξίες εισηγμένες στην χρηματιστηριακή αγορά. Βασίζεται στην αρχή της «συμμόρφωσης ή εξήγησης» και δεν επιβάλλει υποχρεώσεις, αλλά παρέχει οδηγίες σε αυτές τις εταιρείες σχετικά με τον τρόπο υιοθέτησης ορθών πρακτικών, ενώ παράλληλα διευκολύνει τη διαμόρφωση πολιτικών και πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης προσαρμοσμένων στην προσέγγιση κάθε εταιρείας. Ενδεικτικά, ο Κώδικας εξετάζει τα παρακάτω:

- Τα κριτήρια επιλογής των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου,
- την αμοιβή των εκτελεστικών μελών / διευθυντικών στελεχών,
- σύστημα εσωτερικού ελέγχου (ΣΕΕ),
- αντίκτυπο των δραστηριοτήτων της εταιρείας στο περιβάλλον και την ευρύτερη κοινωνία,
- την ύπαρξη αποτελεσματικών μηχανισμών που διασφαλίζουν ότι η εταιρεία έχει επίγνωση και κατανόηση των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων μερών,
- πληροφορίες σχετικά με την εταιρική διαχείριση και την απόδοση σε θέματα ESG,
- έγκαιρο και ανοικτό διάλογο του διοικητικού συμβουλίου με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνικά Βιβλία

Ασπρίδης, Γ., (2015), *Εταιρική κοινωνική ευθύνη: Η όψη του ανθρώπινου παράγοντα*. Έκδοση e-book ΣΕΑΒ ΚΑΛΛΙΠΟΣ, Αθήνα

Ξένα Βιβλία

Moratis, L., Cochius, T. (2017), "ISO 26000: The business guide to the new standard on social responsibility". Routledge, NY Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Επιστημονικά Άρθρα

Albuquerque, R., Koskinen Y., Zhang, C. (2018), "Corporate Social Responsibility and Firm Risk: Theory and Empirical Evidence". *Management Science*. Vol 65(10): 4451-4949. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2018.3043>

Becchetti, L., Bobbio, E., Prizia, F., Semplici, L. (2022), "Going Deeper into the S of ESG: A Relational Approach to the Definition of Social Responsibility". *Sustainability*. 14(15), 9668. <https://doi.org/10.3390/su14159668>

Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I., Testa, F. (2016), "SA8000 as CSR-Washing? The Role of Stakeholder Pressures". *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. Vol 24(1): 57-70

Brown H., S., Martin de Jong, Lassedrenska, T. (2009), "The rise of the Global Reporting Initiative: a case of institutional entrepreneurship". *Environmental Politics*. Vol 18. Issue 9, pages182-200. <https://doi.org/10.1080/09644010802682551>

Caesaria, AF., Bazuki, B. (2017), "The study of sustainability report disclosure aspects and their impact on the companies' performance". *The 17th Annual Conference of the Asian Academic Accounting Association*. Volume 34 <https://doi.org/10.1051/shsconf/20173408001>

Castro Gregorio Martín-de, Javier, Amores-Salvado, Jose E. Navas-Lopez (2015) "Environmental Management Systems and Firm Performance : Improving Firm Environmental Policy through Stakeholder Engagement". *Corporate Social Responsibility an Environmental Management*, Vol. 23 (4), 243-256 <https://doi.org/10.1002/csr.1377>

Daddi, T., Iraldo, F., Testa, F., & De Giacomo, M. R. (2018). "The influence of managerial satisfaction on corporate environmental performance and reputation". *Business Strategy and the Environment*, 28, 15–24. <https://doi.org/10.1002/bse.2177>

Daddi, T., Testa, F., Iraldo, F., & Frey, M. (2014), "Removing and simplifying administrative costs and burdens for EMAS and ISO 14001 certified organizations: Evidences from Italy". *Environmental Engineering & Management Journal (EEMJ)*, 13(3). 698-698. DOI: 10.30638/eemj.2014.073

Daugaard, D. (2019), "Emerging new themes in environmental, social and governance investing: A systematic literature review". *Accounting and Finance*. Vol 60, issue 2. Pages 1501-1530. <https://doi.org/10.1111/acfi.12479>

Downar, B., Ernstberger, J., Reichelstein, S., Schwenen, S., Zaklan, A. (2021), "The impact of carbon disclosure mandates on emissions and financial operating

performance," *Review of Accounting Studies*. 26, pages1137–1175.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s11142-021-09611-x>

DC Darabont, AE Antonov, C Bejinariu. (2017), "Key elements on implementing an occupational health and safety management system using ISO 45001 standard". *8th International Conference on Manufacturing Science and Education – MSE 2017 "Trends in New Industrial Revolution"*. Vol 121. <https://doi.org/10.1051/mateconf/201712111007>

Drempetic, S.; Klein, C.; Zwergel, B. (2020), "The influence of firm size on the ESG score: Corporate sustainability ratings under review". *Journal of Business Ethics*. 167:333–360.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-019-04164-1>

Fadhil, S. A. L. (2021). Evaluate the application of the Occupational Health and Safety Management System based on International Standard (ISO 45001: 2018): A Case Study in the Iraqi Ministry of Education. *Journal of Techniques*, 3(3)

Flammer, C., Bansal, P. (2016), "Does a long-term orientation create value? Evidence from a regression discontinuity". *Strategic Management Journal*. Vol 38, issue 9. Pages 1827-1847 <https://doi.org/10.1002/smj.2629>

Fox- C.A., LaPerla B.R., Wang, H., Serafeim G. (2021), "Corporate resilience and response to COVID-19". *Journal of Applied Corporate Finance*, Vol 33(2):24-40.
<https://doi.org/10.1111/jacf.12457>

Galbreath, J. (2013), "ESG in Focus: The Australian Evidence". *Journal of Business Ethics*. 118, 529–541. <https://doi.org/10.1007/s10551-012-1607-9>

Harmes, Adam. (2011), "The Limits of Carbon Disclosure: Theorizing the Business Case for Investor Environmentalism". *Global Environmental Politics*. Volume 11, Issue 2 : 98–119. https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00057

HBR. (2022), "It's Time to Focus on the "G" in ESG". <https://hbr.org/2022/11/its-time-to-focus-on-the-g-in-esg>. *Πρόσβαση Οκτώβριος 2023*.

Hemphill, T. A., & Kelley, K. J. (2016). Socially responsible global supply chains: The human rights promise of shared responsibility and ISO 45001. *Journal of Global Responsibility*.

Heras-saizarbitoria, I., Boiral, O., & Ibarloza, A. (2020). ISO 45001 and controversial transnational private regulation for occupational health and safety. *International Labour Review*, 159(3), 397-421.

Keeley AR., AJ Chapman, K Yoshida, J Xie, J Imbulana, S Takeda, S Managi. (2022), "ESG metrics and social equity: Investigating commensurability". *Front. Sustain*. Vol 3.
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/frsus.2022.920955/full>

KH BAE, Sadok El Ghoul, Zhaoran (Jason) Gong, Omrane Ghedhami. (2021), "Does CSR matter in times of crisis? Evidence from the COVID-19 pandemic". *Journal of Corporate Governance*. Vol 65. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2020.101876>

Kolk, Ans; Levy, David; Pinkse, Jonatan. (2008), "Corporate Responses in an Emerging Climate Regime: The Institutionalization and Commensuration of Carbon Disclosure". *European Accounting Review*. Volume 17, Issue 4, Pages 719-745.
<https://doi.org/10.1080%2F09638180802489121>

Le Luo, Yi- Chen Lan, Qingliang Tang. (2012), "Corporate Incentives to Disclose Carbon Information: Evidence from the CDP Global 500 Report". *Journal of International Financial Management & Accounting*. Volume23, Issue 2, Pages 93-120.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-646X.2012.01055.x>

LoPucki, Lynn M., (2022), "Corporate Greenhouse Gas Disclosures". 56 UC Davis Law Review, No. 1, UCLA School of Law, *Public Law Research Paper No. 22-11*, <https://ssrn.com/abstract=4051948>

Mohammad, Wan Masliza Wan; Wasiuzzaman, Shaista. (2012), "Environmental, Social and Governance (ESG) disclosure, competitive advantage and performance of firms in Malaysia". *Cleaner Environmental Systems*. <https://doi.org/10.1016/j.cesys.2021.100015>

Merli, R., Lucchetti, M. C., Preziosi, M., & Arcese, G. (2018), "Causes of Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) stagnation and enabling measures to stimulate new registrations: Characterization of public administrations and private-owned organizations". *Journal of Cleaner Production*, 190, 137–148. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.03.303>

Narula, R., Rao, P. & Rao, A.A. (2023), "Impact of ESG on firm value: a conceptual review of the literature". *Journal of Social and Economic Development*. <https://doi.org/10.1007/s40847-023-00267-8>

Nikolaou, I. E., & Tsalis, T. (2018), "A framework to evaluate eco-and social-labels for designing a sustainability consumption label to measure strong sustainability impact of firms/products". *Journal of Cleaner Production*, 182, 105–113. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.042>

Orzes, G., Jia, F., Sartor, M. and Nassimbeni, G. (2017), "Performance implications of SA8000 certification", *International Journal of Operations & Production Management*, Vol. 37 No. 11, pp. 1625-1653. <https://doi.org/10.1108/IJOPM-12-2015-0730>

Papagiannakis Giorgos, Voudouris Irini, Lioukas Stryros, Kassinis George (2019) "Environmental management systems and environmental product innovation: The role of stakeholder engagement". *Business Strategy and the environment* Vol 28. (6) 939-950 <https://doi.org/10.1002/bse.2293>

Popa, D.I., Dabija, DC. (2019). ISO 26000: A Brief Literature Review. In: Idowu, S.O., Sitnikov, C., Moratis, L. (eds) ISO 26000 - A Standardized View on Corporate Social Responsibility. CSR, Sustainability, Ethics & Governance. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92651-3_6

Sinden, G. (2009), "The contribution of PAS 2050 to the evolution of international greenhouse gas emission standards". *The International Journal of Life Cycle Assessment*. volume 14, pages195–203. <https://doi.org/10.1007/s11367-009-0079-3>

Sroufe R. (2003), "Effects of environmental management systems on environmental management practices and operations". *Production and operations management*, Vol. 12(3), 416-431 <https://doi.org/10.1111/j.1937-5956.2003.tb00212.x>

Tao Gao, Qing Liu, Jianping Wang, (2013), "A comparative study of carbon footprint and assessment standards". *International Journal of Law-Garbon Technologies*. Vol 9(3):237-243. <https://doi.org/10.1093/ijlct/ctt041>

Waas, B. (2021), "The "S" in ESG and international labour standards". *International Journal of Disclosure and Governance*. 18, pages403–410. <https://link.springer.com/article/10.1057/s41310-021-00121-5>

Widyawati, L. (2020), “A systematic literature review of socially responsible investment and environmental social governance metrics”. *Business Strategy and the Environment*. Vol 29, issue 2, pages 619-637. <https://doi.org/10.1002/bse.2393>

Ziolo, M.; Filipiak, B.Z.; Bak, I.; Cheba. (2019), “How to Design More Sustainable Financial Systems: The Roles of Environmental, Social, and Governance Factors in the Decision-Making Process”. *Sustainability*. 11(20), 5604. <https://doi.org/10.3390/su11205604>

Διαδικτυακοί Τόποι

<https://www.accountability.org/>

<https://www.esed.org.gr/>

<https://sa-intl.org/programs/sa8000/>

<https://www.ilo.org/global/>

<https://www.un.org/en/>

<https://www.ohchr.org/en/>

<https://www.csreurope.org/>

<https://www.iso.org/home.html>

<https://www.integratedreporting.org/>

<https://www.cdp.net/en>

<https://www.ncei.noaa.gov/>

<https://climatetrace.org/>

<https://www.fsb-tcfd.org/>

<https://www.globalreporting.org/about-gri/>

Deloitte article, “What is the TCFD and why does it matter?” <https://www2.deloitte.com/ch/en/pages/risk/articles/tcfd-and-why-does-it-matter.html>.

Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

EC-EMAS. (2023), “Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)”. https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas_en

Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Europarliament. (2001), ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ- Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com%282001%29366_el.pdf

Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ICF. (2021), “IFC ESG Guidebook”. <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2021/ifc-esg-guidebook>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023

Investopedia. (2023), What Is Environmental, Social, and Governance (ESG) Investing? <https://www.investopedia.com/terms/e/environmental-social-and-governance-esg-criteria.asp> Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

KPMG (2022), “Global Survey of Sustainability Reporting 2022”. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/se/pdf/komm/2022/Global-Survey-of-Sustainability-Reporting-2022.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

KPMG. (2022), Defining the “S” in ESG Challenges for the EU Social Taxonomy”. <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2022/04/defining-the-s-in-esg.html>

Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

McKinsey. (2019), “How the E in ESG creates business value”
<https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/sustainability-blog/how-the-e-in-esg-creates-business-value>

Nexio Projects. (2022), A Guide To The GRI Reporting Standards.
<https://blog.nexioprojects.com/a-guide-to-the-gri-reporting-standards>
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

NPR.org (2022), “Al Gore helped launch a global emissions tracker that keeps big polluters honest”.
<https://www.npr.org/2022/11/13/1136376981/al-gore-climate-change>
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

UN Climate Change. The Paris Agreement What is the Paris Agreement?.
<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

SASB. (2022), “Answering your top five questions about the ISSB and SASB Standards”.
<https://sasb.org/blog/answering-your-top-five-questions-about-the-issb-and-sasb-standards/>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

S&P GLOBAL. (2020), “What is the “G” in ESG?”.
<https://www.spglobal.com/en/research-insights/articles/what-is-the-g-in-esg>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

TUV Austria. Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία ISO 45001.
<https://tuvaustriahellas.gr/ypiresies/ygia-ke-asfalia-stin-ergasia-ohsas-18001-iso-45001/> Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

WBCSD. (2013), “Green Gas Protocol- Technical Guidance for Calculating Scope 3 Emissions”.
https://ghgprotocol.org/sites/default/files/standards_supporting/Intro_GHGP_Tech.pdf
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ΥΠΕΠ. Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών
<https://ypen.gov.gr/perivallon/klimatiki-allagi/systima-eborias-dikaiomaton-ekpobon/>
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ATHEX. (2022), «Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG».
<https://www.athexgroup.gr/documents/10180/6599246/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%8E%CE%BD%20ESG+2022-2202.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

CSR HELLAS. «Τι είναι ΕΚΕ». <https://cshellas.org/ti-ine-eke/#1585323149339-0b0425-5761>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Εργαλεία διαχείρισης για την εφαρμογή στρατηγικών ESG

Στο παρόν κεφάλαιο θα προχωρήσουμε σε πρακτική εφαρμογή του πλαισίου βιώσιμης ανάπτυξης που αναλύθηκε παραπάνω. Επιλέχθηκαν τέσσερις βασικοί τομείς μιας επιχείρησης, το marketing, η διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, η εφοδιαστική αλυσίδα και η λογιστική. Μ' αυτήν την διαδικασία αποδεικνύεται στην πράξη πως η υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών δημιουργεί πυλώνες σταθερότητας και ενισχύει την αξία της επιχείρησης. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλουν και οι αγορές των πράσινων, των κοινωνικών ομολόγων και των ομολόγων αειφορίας που συμβάλλουν στην χρηματοδότηση των επιχειρήσεων με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

3.1 Βιώσιμο Marketing

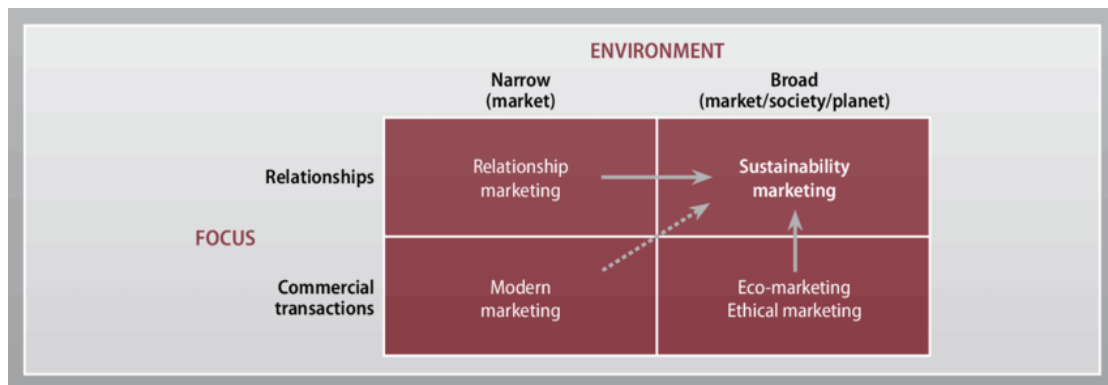
3.1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του βιώσιμου μάρκετινγκ

Η εξέλιξη της έννοιας του μάρκετινγκ από τότε που εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1940 έως και σήμερα είναι αναμφίβολα ραγδαία. Η έννοια του Βιώσιμου Μάρκετινγκ έχει επίσης εξελιχθεί μέσα από διάφορες συναφείς έννοιες κατά τη διάρκεια μιας μακράς χρονικής περιόδου. Αρχικά εμφανίστηκε με τον όρο **κοινωνικό μάρκετινγκ** το 1971, σε άρθρο των ειδημόνων του μάρκετινγκ Philip Kotler και Gerald Zaltman (1971), με σκοπό να ενσωματώσει τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα στο πεδίο του μάρκετινγκ και στη γενικότερη στρατηγική μιας επιχείρησης. Φτάνοντας στη δεκαετία του 2000 το κοινωνικό μαζί με το **πράσινο μάρκετινγκ** μετεξελίχθηκαν σε βιώσιμο μάρκετινγκ το οποίο διαδραματίζει πλέον κομβικό ρόλο στην ανάπτυξη τόσο των στρατηγικών μάρκετινγκ όσο και του μείγματος μάρκετινγκ (marketing mix) μιας επιχείρησης. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι το βιώσιμο μάρκετινγκ αποτελείται από το σύγχρονο μάρκετινγκ σε συνδυασμό με το ηθικό, φιλικό προς το περιβάλλον μάρκετινγκ και το κοινωνικό μάρκετινγκ (Trivedi et al. 2018).

Με τον όρο **βιώσιμο μάρκετινγκ** αναφερόμαστε στην προώθηση περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνων προϊόντων, υπηρεσιών, πρακτικών και αξιών. Το βιώσιμο μάρκετινγκ είναι μια διαδικασία σχεδιασμού, εκτέλεσης, ελέγχου και ανάπτυξης μιας στρατηγικής τιμολόγησης, προώθησης και διανομής προϊόντων και υπηρεσιών με φιλικά προς το περιβάλλον χαρακτηριστικά και με σκοπό την προσέγγιση των καταναλωτών, τόσο για την ικανοποίηση των αναγκών τους όσο και για την επίτευξη των οργανωσιακών στόχων της επιχείρησης. Υιοθετώντας βιώσιμες πρακτικές μια επιχείρηση μπορεί να αντιμετωπίζει όλες τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις του

επιχειρηματικού περιβάλλοντος και να προσαρμόζεται ανάλογα αποκτώντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της (Peattie και Belz 2010). Παράλληλα, μέσω του βιώσιμου μάρκετινγκ επιδιώκεται να οικοδομηθούν σχέσεις πιστότητας με τους καταναλωτές βασιζόμενες στις κοινές τους αξίες με τις επιχειρήσεις για ένα υγιές περιβάλλον και μία ευημερούσα οικονομία (Story 2019).

Πίνακας 3.1 Προς μία νέα έννοια του βιώσιμου μάρκετινγκ

Πηγή: Peattie & Belz (2010)

Το βιώσιμο μάρκετινγκ δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένη γκάμα προϊόντων ή υπηρεσιών αλλά επικεντρώνεται στην υιοθέτηση μακροπρόθεσμων στρατηγικών που αντιπροσωπεύουν την επιχείρηση στην ολότητά της. Επίσης, το βιώσιμο μάρκετινγκ απαιτεί νέες και καινοτόμες ιδέες σε τέσσερις βασικούς τομείς: 1) κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα ως αφητηρία του μάρκετινγκ και όχι ως εξωτερική απειλή, 2) ολιστική ανάλυση της συμπεριφοράς των καταναλωτών, 3) επανασχεδιασμός του μείγματος μάρκετινγκ, και 4) τη δημιουργία διαφορετικών δραστηριοτήτων μάρκετινγκ με στόχο την διαχείριση των επιχειρησιακών σχέσεων. (Peattie και Belz 2010).

Οι βιώσιμες επιχειρήσεις δεν λαμβάνουν υπόψη μόνο τα κέρδη κατά την αξιολόγηση της επιτυχίας τους, αλλά και τη συμβολή τους στο περιβάλλον και στην κοινωνία. Αν και οι επιχειρήσεις πρέπει να συνεχίσουν να παράγουν αρκετά κέρδη για να παραμένουν οικονομικά βιώσιμες, η προσπάθεια για βιωσιμότητα σημαίνει ότι πρέπει επίσης να στηρίζουν, να διατηρούν και να προωθούν την ευημερία όλων ενδιαφερομένων μερών, ακόμη και της ίδιας της γης (Whelan και Fink 2016).

3.1.2 Σημασία του βιώσιμου μάρκετινγκ και καταναλωτικές προσδοκίες

Είναι σαφές πως οι ενέργειες κάθε επιχείρησης, όσο μικρού ή μεγάλου μεγέθους είναι, έχουν οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Υπό αυτό το πρίσμα, είναι σημαντικό οι επιχειρήσεις να εστιάζουν σε βιώσιμες πρακτικές που βοηθούν το περιβάλλον και να διασφαλίζουν ότι ένα ποσοστό των πόρων επιστρέφει σε αυτό. Με τη

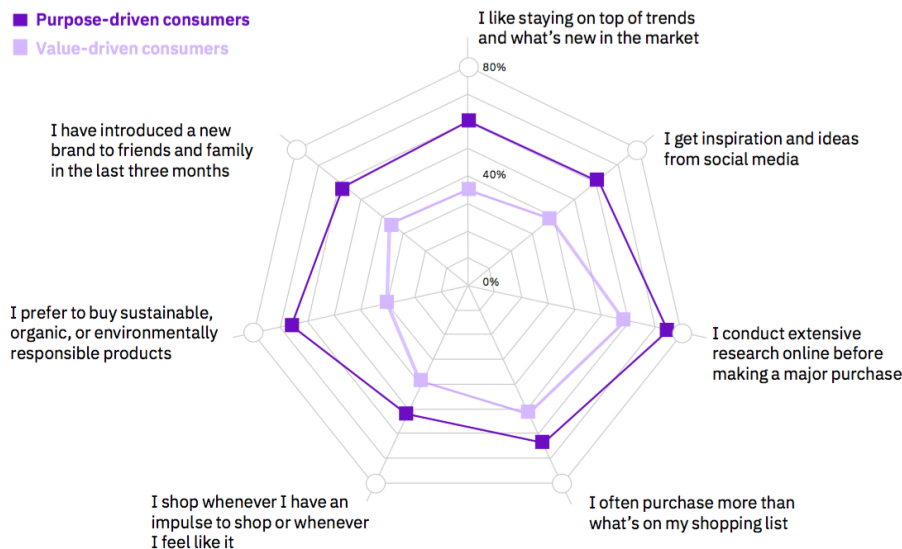
βοήθεια του βιώσιμου μάρκετινγκ, η επιχείρηση μπορεί να επιβιώσει, να ανταποκριθεί σε όλες αυτές τις προκλήσεις και παράλληλα να επιστρέψει αξία στην κοινωνία.

Οι καταναλωτές και οι επενδυτές από την πλευρά τους είναι πλέον περισσότερο **ευαίσθητοποιημένοι** όσον αφορά τις βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές οι οποίες με τη σειρά τους επηρεάζουν τις αγοραστικές τους αποφάσεις (Bhasin 2019). Παράλληλα, οι καταναλωτές σκέφτονται πολύ πριν αγοράσουν και **εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα προϊόντα θα βελτιώσουν το επίπεδο της ζωής τους**. Ο COVID-19 έχει οδηγήσει σε αλλαγές στην αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών αλλάζοντας τις καταναλωτικές τους προτεραιότητες. Σύμφωνα με τον Close (2021) η νέα γενιά καταναλωτών είναι περισσότερο **ενήμεροι** για τα θέματα βιωσιμότητας και δύσκολα μπορεί να τους εξαπατήσει κάποιος. Ειδικότερα, οι καταναλωτές που ανήκουν στην γενιά Y (Millenians) λόγω της εκτεταμένη χρήσης των νέων τεχνολογιών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, έχουν **αυξημένες προσδοκίες** αναφορικά με τη χρησιμότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών και πιστεύουν πως οι επιχειρήσεις έχουν την ευθύνη να προάγουν βιώσιμες πρακτικές με χαρακτηριστικά φιλικά προς το περιβάλλον και την υγεία. Σύμφωνα με έρευνα της εταιρείας IBM που πραγματοποιήθηκε το 2022 και αφορούσε τις καταναλωτικές τάσεις, τέσσερις στους πέντε καταναλωτές αναφέρουν ότι η βιωσιμότητα και τα οφέλη στην υγεία και στην ευεξία είναι σημαντικά κριτήρια όταν επιλέγουν μία μάρκα με το 50% των καταναλωτών να είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν παραπάνω για μάρκες που είναι πραγματικά βιώσιμες. Μάλιστα, το 62% των καταναλωτών αναφέρει ότι διατίθεται να αλλάξει τις αγοραστικές του συνήθειες ώστε να μειωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Πίνακας 3.2 Η Αγοραστική Δύναμη των Καταναλωτών

Purchasing power

Purpose-driven consumers have the potential to be valuable long-term customers and brand ambassadors.

Πηγή: IBM (2022), <https://cdn.nrf.com/sites/default/files/2022-01/Consumers%20want%20it%20all.pdf>

Για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των καταναλωτών, πολλές εταιρείες έχουν αρχίσει να επενδύουν τεράστια ποσά σε πράσινα προϊόντα, σε πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας και σε προγράμματα διατήρησης των εργαζομένων. Η επιχείρηση, μέσω του βιώσιμου μάρκετινγκ μπορεί να προωθήσει τη σημαντικότητα μίας βιώσιμης οικονομίας και να βοηθήσει τους καταναλωτές να αναγνωρίσουν την αξία των προϊόντων τα οποία παράγονται με τρόπους που προστατεύουν το περιβάλλον και την κοινωνία. Αυτό θα βοηθήσει αφενός το περιβάλλον και αφετέρου τις ίδιες τις επιχειρήσεις να ενισχύσουν την αξιοπιστία τους, να αποκτήσουν πιστούς πελάτες και να αυξήσουν τα μακροπρόθεσμα κέρδη τους.

3.1.3 Αρχές του βιώσιμου μάρκετινγκ

Η υιοθέτηση των πέντε αρχών του βιώσιμου μάρκετινγκ και ενσωμάτωσής τους στη στρατηγική μάρκετινγκ της εταιρείας είναι απαραίτητη αφενός για τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και βελτίωση της φήμης και αφετέρου για τη δημιουργία μακροχρόνιων σχέσεων με τους πελάτες και αξία για την κοινωνία και το περιβάλλον (Bhasin 2019).

Μάρκετινγκ προσανατολισμένο στον καταναλωτή: οι ανάγκες και οι επιθυμίες του καταναλωτή αλλά και ο τρόπος ικανοποίησής τους με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον πρέπει να είναι το κύριο μέλημα της εταιρείας όταν αυτή διαμορφώνει τη στρατηγική μάρκετινγκ της. Η αρχή του μάρκετινγκ με γνώμονα τον πελάτη λαμβάνει επίσης υπόψη

το γεγονός ότι η συμπεριφορά των καταναλωτών εξελίσσεται συνεχώς και ότι οι επιχειρήσεις πρέπει να προσαρμόζονται για να παραμένουν ανταγωνιστικές.

Μάρκετινγκ με βάση την αξία του πελάτη: είναι κρίσιμο να λαμβάνονται υπόψη τόσο ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος του προϊόντος ή της υπηρεσίας όσο και ο τρόπος προσθήκης αξίας για τον πελάτη. Καθώς η εταιρεία δημιουργεί αξία για τον πελάτη, ο πελάτης με τη σειρά του δημιουργεί αξία για την εταιρεία. Η προσφορά αγαθών ή υπηρεσιών που είναι φιλικά προς το περιβάλλον ή έχουν μικρό αποτύπωμα άνθρακα είναι ένας τρόπος εφαρμογής του μάρκετινγκ με αξία για τον πελάτη.

Καινοτόμο μάρκετινγκ: η μακροπρόθεσμη επιτυχία μιας επιχείρησης εξαρτάται από την καινοτομία και τη συνεχή αναζήτηση τρόπων βελτίωσης. Ένα βασικό συστατικό του καινοτόμου μάρκετινγκ είναι οι εταιρείες να είναι δεκτικές στις νέες τεχνολογίες και να τις χρησιμοποιούν με βιώσιμο τρόπο.

Μάρκετινγκ με νόημα αποστολής: περιλαμβάνει μια δήλωση αποστολής που εκφράζει την αφοσίωση της εταιρείας στην περιβαλλοντική ευθύνη. Η υιοθέτηση μιας ευρείας αποστολής δίνει σε μια εταιρεία μια σαφή, μακροπρόθεσμη κατεύθυνση που να αφορά την κοινωνία και το γενικότερο καλό και εξυπηρετεί τα καλύτερα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των καταναλωτών και της μάρκας.

Κοινωνικό μάρκετινγκ: η εταιρεία εξισορροπεί τις αποφάσεις με βάση τις προσδοκίες του πελάτη, τις απαιτήσεις της εταιρείας και τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του πελάτη και της κοινωνίας. Κάθε προϊόν ή υπηρεσία θα πρέπει να αξιολογείται λαμβάνοντας υπόψη τις πιθανές κοινωνικές επιπτώσεις του πριν κυκλοφορήσει στην αγορά. Αυτό περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων στη δημόσια υγεία, την ασφάλεια και το περιβάλλον. Πριν προχωρήσουν οι πρωτοβουλίες μάρκετινγκ, είναι ζωτικής σημασίας να βρεθεί τρόπος να μειωθούν οι κίνδυνοι εάν ένα προϊόν ή μια υπηρεσία έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει βλάβη.

3.2 Βιώσιμη Διοίκηση Ανθρωπίνων Πόρων

3.2.1 Εννοιολογική προσέγγιση της βιώσιμης Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και τη δεκαετία του 1980 αναπτύχθηκε η έννοια της στρατηγικής διαχείρισης του Ανθρώπινου Δυναμικού με σκοπό να συνδέσει τις πρακτικές Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΔΑΔ) με τα οργανωσιακά αποτελέσματα της επιχείρησης, την απόδοση των εργαζομένων και κυρίως τα οικονομικά αποτελέσματα. Τα τελευταία 15 χρόνια όμως ο ρόλος της ΔΑΔ, ανταποκρινόμενος στις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις, βρίσκεται σε φάση μετασχηματισμού έχοντας ως

επίκεντρο τον άνθρωπο και το περιβάλλον για τη δημιουργία μιας μακροχρόνιας εταιρικής κουλτούρας. Οι επιχειρήσεις καλούνται πλέον να ενσωματώσουν τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τους στόχους στους οικονομικούς τους στόχους, να είναι φορείς αλλαγής (Aguilera et al. 2007) και να συμμετέχουν σε μια βιώσιμη ανάπτυξη που εξισορροπεί τις τρέχουσες και τις μελλοντικές τους ανάγκες.

Η όρος της βιώσιμης διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού είναι μια νέα προσέγγιση στη διαχείριση ανθρώπων η οποία ενσωματώνει στις λειτουργίες της την εταιρική βιωσιμότητα ώστε να επιτύχει τους οργανωσιακούς της στόχους μαζί με τους περιβαλλοντικούς και τους κοινωνικούς στόχους (Ehnert 2009; Kramar 2014). Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε από τους Ehnert et al. 2016 η «βιώσιμη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού υιοθετεί στρατηγικές και πρακτικές διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού που επιτρέπουν την επίτευξη οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων, με αντίκτυπο τόσο εντός όσο και εκτός του οργανισμού και σε μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, ενώ παράλληλα ελέγχονται οι ακούσιες παρενέργειες και η αρνητική ανατροφοδότηση». Όπως επίσης αναφέρει η Wikhamn (2019) «Η βιώσιμη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού εξελίσσεται γύρω από ήπια ζητήματα, όπως η επίδειξη ειλικρίνειας προς τους εργαζόμενους, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ενός αξιοπρεπούς εργασιακού περιβάλλοντος, της παροχής ευκαιριών ανάπτυξης και την έμφαση σε θέματα σωματικής και ψυχοκοινωνικής ευημερίας των εργαζομένων».

3.2.2 Τύποι της βιώσιμης Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού

Πράσινη Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού (Green HRM): αναφέρεται σε πρακτικές και διαδικασίες που χρησιμοποιούν τα τμήματα ΔΑΔ και οι οποίες ενθαρρύνουν τη χρήση περιβαλλοντικά φιλικών μεθόδων προς όφελος του ανθρώπου, της επιχείρησης και του περιβάλλοντος. Στις πρακτικές αυτές περιλαμβάνονται η πράσινη επιλογή, προσέλκυση και εκπαίδευση των εργαζομένων, η αξιολόγηση της απόδοσης σε σχέση με τα πράσινα πρότυπα της επιχείρησης και οι πράσινες ανταμοιβές για την επίτευξη των πράσινων στόχων (Faisal 2023). Επιπλέον, στις πρακτικές που ακολουθεί η πράσινη διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού εντάσσεται η χρήση των πόρων (χαρτί, νερό κ.λπ.) που χρησιμοποιούνται στην χώρο εργασίας, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παράγονται από την επιχείρηση και η χρήση των πόρων που σχετίζονται με την εργασία, όπως για παράδειγμα, η μετακίνηση προς την εργασία και η χρήση του χώρου του γραφείου (Kramar 2022).

Κοινωνικά Υπεύθυνη Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού (Socially Responsible HRM): περιλαμβάνει πρακτικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού οι οποίες σχετίζονται με δραστηριότητες εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) του προσωπικού. Συνδέεται με την

επιλογή και διακράτηση κοινωνικά υπεύθυνων υπαλλήλων, αλλά και με διάφορα οφέλη, συμπεριλαμβανομένης της εκπλήρωσης των κοινωνικών προσδοκιών των υπαλλήλων όσον αφορά τις δίκαιες ευκαιρίες εξέλιξης και την εκπαίδευση σε θέματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης αλλά και σε προγράμματα υγιεινής και ασφάλειας (Shen & Zhu, 2011).

Τριπλή Βασική Αρχή στη Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού (Trip Bottom Line HRM): περιλαμβάνει πρακτικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού οι οποίες δίνουν έμφαση στα οικονομικά αποτελέσματα παράλληλα με τη δημιουργία περιβαλλοντικής και κοινωνικής αξίας λαμβάνοντας υπόψη όλα τα εμπλεκόμενα μέρη εντός και εκτός επιχείρησης (Kramar 2014).

Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού για το Κοινό Καλό (Common Good HRM): πρόκειται για πρακτικές διοίκησης προσωπικού που έχουν ως σκοπό να χρησιμοποιούν τους πόρους (υλικούς και άυλους) προκειμένου να αντιμετωπίσουν μερικές από τις μεγαλύτερες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία για το κοινό καλό. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η κλιματική αλλαγή, η φτώχεια, οι πανδημίες, η μετανάστευση, η ανεργία στους νέους κτλ. Οι επιχειρήσεις καλούνται αφενός να επανεξετάσουν τις επιχειρησιακές τους διαδικασίες με βάση την κανονιστική συμμόρφωση και αφετέρου να αναπροσαρμόσουν τη στρατηγική τους από τη δημιουργία κέρδους σε δράσεις με περιβαλλοντικό και κοινωνικό αντίκτυπο (Aust et al. 2020).

3.2.3 Χαρακτηριστικά της βιώσιμης Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού

Μακροπρόθεσμος προσανατολισμός: οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σήμερα οι επιχειρήσεις, από τις δημογραφικές αλλαγές, τις συχνές αλλαγές θέσεων και εργασιών από την πλευρά των εργαζομένων αλλά και την αναντιστοιχία μεταξύ των σημερινών δεξιοτήτων των εργαζομένων και εκείνων που απαιτούνται για το μέλλον, καθιστούν τον μακροπρόθεσμο προσανατολισμό απαραίτητο ώστε η διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού να θεωρείται βιώσιμη. Οι επιχειρήσεις, προκειμένου να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα στη ΔΑΔ, μπορούν να προβούν σε προβλέψεις για τις ανάγκες του σε εργατικό δυναμικό αλλά και να προχωρήσουν σε έρευνα στην αγορά εργασίας καθώς όσες περισσότερες πληροφορίες έχουν τόσο ευκολότερη είναι και η πρόσληψη των "καλύτερων" (Zaugg et al. 2001). Συνήθως, η αξιολόγηση του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος επιτρέπει στις επιχειρήσεις να προσδιορίσουν τη διαθεσιμότητα των ανθρώπινων πόρων στο μέλλον και εφόσον οι επιχειρήσεις επιθυμούν να προσελκύουν εργαζομένους με τους οποίους μοιράζονται τις ίδιες αξίες

βιωσιμότητας τότε είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρχει μακροπρόθεσμος προσανατολισμός και οργάνωση.

Μέριμνα για τους εργαζομένους: οι επιχειρήσεις καλούνται να μεριμνούν για το ανθρώπινο δυναμικό τους καθότι οι εργαζόμενοι είναι αυτοί που δίνουν αξία στην επιχείρηση και την καθιστούν βιώσιμη. Η μέριμνα έχει να κάνει με πολιτικές υγιεινής και ασφάλειας τις οποίες υιοθετούν οι επιχειρήσεις, με πρακτικές που ενισχύουν την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, με δίκαιες αμοιβές αλλά και με λελογισμένο φόρτο εργασίας. Σύμφωνα με τους Ehnert (2009) και Kramar (2014), οι πρακτικές που χρησιμοποιεί η βιώσιμη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, με δεδομένο ότι λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ανθρώπων, μπορούν να βοηθήσουν στην επίλυση προβλημάτων όπως η επαγγελματική εξουθένωση, το άγχος και η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες των εργαζομένων στα διαφορετικά στάδια της επαγγελματικής τους ζωής.

Μέριμνα για το περιβάλλον: η νέα γενιά εργαζομένων είναι περισσότερο ενήμεροι σε θέματα βιωσιμότητας και επιλέγουν επιχειρήσεις με τις αντίστοιχες αξίες. Οι επιχειρήσεις από την πλευρά τους υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές στην προσέλκυση και επιλογή νέων ταλέντων ενσωματώνοντας περιβαλλοντικά κριτήρια στις αγγελίες τους και χρησιμοποιώντας την τεχνολογία για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων επιλογής. Παράλληλα, διαμορφώνουν προγράμματα εκπαίδευσης λαμβάνοντας υπόψη την περιβαλλοντική πολιτική τους και αξιολογούν και ανταμείβουν το προσωπικό τους με βάση τα περιβαλλοντικά κριτήρια που έχουν θέσει. Με αυτό τον τρόπο αυξάνεται η εργασιακή δέσμευση ενώ ταυτόχρονα μειώνεται ανθρακικό αποτύπωμα της επιχείρησης (Aust et al. 2020).

Κερδοφορία: καθώς οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν βιώσιμες πρακτικές στις δραστηριότητές τους, ο στόχος για κέρδη και αύξηση του μεριδίου αγοράς παύει να αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για την μέτρηση της επιτυχίας τους. Στο πλαίσιο της βιώσιμης διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού, οι επιχειρήσεις θεσμοθετούν τα προγράμματα διάθεσης μετοχών στους εργαζομένους τους και ενισχύουν τόσο την δέσμευση τους όσο και την ταύτιση των στόχων τους με τους στόχους των εργαζομένων.

Συμμετοχή των εργαζομένων και κοινωνικός διάλογος: το ανθρώπινο δυναμικό μίας επιχείρησης καλείται να συμμετάσχει στη λήψη αποφάσεων που αφορούν είτε τις άμεσες συνθήκες εργασίας του είτε την ευρύτερη στρατηγική της εταιρείας. Η πρακτική αυτή ενισχύει την πίστη των εργαζομένων στον οργανισμό και την προθυμία τους να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για τον οργανισμό τους. Παράλληλα, η συμμετοχή των εργαζομένων δημιουργεί τις προϋποθέσεις για έναν γόνιμο κοινωνικό διάλογο μεταξύ

των εργοδοτών, των εργαζομένων, καθώς και των άλλων συλλογικών οργάνων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Ανάπτυξη των εργαζομένων: η ανάπτυξη των εργαζομένων υπό το πρίσμα της βιώσιμης ΔΑΔ δίνει έμφαση όχι μόνο στην ανάπτυξη υφιστάμενων δεξιοτήτων, αλλά στις δεξιότητες και ικανότητες που θα χρειαστούν οι εργαζόμενοι στο μέλλον. Επιπλέον, με δεδομένο ότι το επιχειρηματικό περιβάλλον μεταβάλλεται συνεχώς και απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια προσαρμογής όσον αφορά τις δεξιότητες των εργαζομένων, οι επενδύσεις σε μελλοντικές δεξιότητες αποτελούν πρόκληση στη συνολική εταιρική συζήτηση για τη βιωσιμότητα. Οι επιχειρήσεις έχουν αναπτύξει διαφορετικές μεθόδους και τρόπους εκπαίδευσης των υπαλλήλων τους όπως για παράδειγμα η εναλλαγή θέσεων εργασίας που επιτρέπει στους εργαζόμενους να διερευνήσουν διαφορετικά καθήκοντα, η δημιουργία προγραμμάτων καθοδήγησης (mentoring) και η εκπαίδευση εν ώρα εργασίας (Stankeviciute et al. 2019).

Εξωτερική συνεργασία: Από την άποψη της βιωσιμότητας, μία επιχείρηση δεν πρέπει μόνο να διασφαλίσει ότι προσελκύει και διατηρεί το εργατικό δυναμικό της, αλλά και ότι διατηρεί την πρόσβαση στις επιθυμητές ομάδες ανθρώπων όπως είναι οι σχέσεις με την αγορά εργασίας, με εκπαιδευτικούς φορείς αλλά και με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Η συνεργασία με εξωτερικούς φορείς καθιστά την επιχείρηση εργοδότη επιλογής γεγονός που βοηθάει στην προσέλκυση εργαζομένων που θεωρούνται «ταλέντα».

Ευελιξία: η ευελιξία, ως χαρακτηριστικό της βιώσιμης διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, αφορά τις ανάγκες των εργαζομένων σε θέματα όπως οι ώρες εργασίας, οι άδειες, η απομακρυσμένη εργασία, οι διακοπές, οι ανταμοιβές αλλά και η εναλλαγή θέσεων εργασίας. Η ευελιξία βοηθάει αφενός τους εργαζομένους να διατηρούν την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής και αφετέρου τις επιχειρήσεις να διατηρούν την ανταγωνιστικότητά τους.

Συνεργασία των εργαζομένων: η συνεργασία μεταξύ των εργαζομένων, υπό το πρίσμα της βιώσιμης ΔΑΔ, ευνοεί τη βελτίωση της παραγωγικότητας των εργαζομένων, μειώνει τις απουσίες, μειώνει τον κίνδυνο διαφωνιών και αυξάνει τη συνολική ικανοποίηση. Η ανταλλαγή πληροφοριών, η εμπιστοσύνη, ο σεβασμός και η ανοικτή επικοινωνία εντός μίας επιχείρησης επικουρούν στη δημιουργία και την ενίσχυση της συνεργασίας των εργαζομένων μεταξύ τους και των εργαζομένων με την διοίκηση.

Δικαιοσύνη και Ισότητα: Οι επιχειρήσεις, προκειμένου να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα στη ΔΑΔ, προωθούν πρακτικές ενίσχυσης της ποικιλομορφίας σε κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά του προσωπικού τους όπως το φύλο, η ηλικία, η εθνικότητα κ.α. Επίσης

ενισχύουν το σεβασμό σε όλους τους εργαζομένους και προάγουν τη δικαιοσύνη σε θέματα αμοιβών και επαγγελματικής ανέλιξης.

3.3 Βιώσιμη Διαχείριση Εφοδιαστικής Αλυσίδας

3.3.1 Εννοιολογική προσέγγιση της βιώσιμης διαχείρισης Εφοδιαστικής Αλυσίδας

Σύμφωνα με τον Quinn (1997) ως εφοδιαστική αλυσίδα ορίζεται «το σύνολο των διαδικασιών και δραστηριοτήτων για τον σχεδιασμό και την παραγωγή αγαθών, προϊόντων και υπηρεσιών και τη διανομή τους στους τελικούς καταναλωτές- χρήστες, με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση του πελάτη- καταναλωτή». Οι Mentzer et al. (2002) ορίζουν ως εφοδιαστική αλυσίδα τον «συστηματικό και στρατηγικό συντονισμό των παραδοσιακών επιχειρηματικών λειτουργιών και των τακτικών τόσο μέσα στην επιχείρηση όσο και μεταξύ των επιχειρήσεων εντός της αλυσίδας εφοδιασμού, με σκοπό τη βελτίωση της μακροπρόθεσμης απόδοσης των μεμονωμένων επιχειρήσεων και της εφοδιαστικής αλυσίδας στο σύνολό της».

Το σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, οι προκλήσεις της αγοράς, η αβεβαιότητα στη ζήτηση αλλά και η οικονομική αστάθεια είναι βασικοί κίνδυνοι τους οποίους καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτό και για να αποκτήσει μία επιχείρηση ανταγωνιστικό πλεονέκτημα χρειάζεται να εντάξει την έννοια της βιωσιμότητας στις διαδικασίες της εφοδιαστικής αλυσίδας. Στη βιβλιογραφία υπάρχει εκτενής αναφορά στον όρο βιώσιμη διαχείριση εφοδιαστικής αλυσίδας. Συγκεκριμένα οι Seuring και Muller (2008) ορίζουν τη βιώσιμη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας ως «τη διαχείριση των υλικών, των πληροφοριών και των κεφαλαιακών ροών, καθώς και τη συνεργασία μεταξύ των εταιρειών κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή την οικονομική, την περιβαλλοντική και την κοινωνική, όπως αυτές απορρέουν από τις απαιτήσεις των πελατών και των ενδιαφερομένων μερών». Οι Carter και Rogers (2008) προσδιόρισαν τη βιώσιμη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας ως «τη στρατηγική, διαφανής ενσωμάτωση και επίτευξη των κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών στόχων ενός οργανισμού στο συστηματικό συντονισμό των βασικών δια-οργανωσιακών επιχειρηματικών διαδικασιών με σκοπό τη βελτίωση των μακροπρόθεσμων οικονομικών επιδόσεων μίας επιχείρησης και των εφοδιαστικών αλυσίδων της». Πιο πρόσφατα, οι Ahi και Searcy (2013) όρισαν τη βιώσιμη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας ως «τη δημιουργία συντονισμένων εφοδιαστικών αλυσίδων μέσω της εθελοντικής ενσωμάτωσης των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών εκτιμήσεων με βασικά δια-οργανωσιακά επιχειρηματικά συστήματα που έχουν σχεδιαστεί για την

αποτελεσματική και αποδοτική διαχείριση των υλικών, πληροφοριών και κεφαλαιακών ροών που σχετίζονται με τις προμήθειες, την παραγωγή και τη διανομή προϊόντων ή υπηρεσιών προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις των ενδιαφερομένων μερών και να βελτιωθεί η κερδοφορία, η ανταγωνιστικότητα και η ανθεκτικότητα της επιχείρησης τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα».

Παράλληλα, το Παγκόσμιο Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών (2010) έχει προσδιορίσει δέκα αρχές της βιωσιμότητας της εφοδιαστικής αλυσίδας. Η περιβαλλοντική ευθύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι εργασιακές πρακτικές και θέματα διαφθοράς καλύπτονται από αυτές τις αρχές. Σύμφωνα με αυτές οι κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές και προϊόντα δεν είναι μόνο καλές για τους ανθρώπους και τον πλανήτη, αλλά είναι επίσης καλές για την οικοδόμηση της θετικής αναγνωσιμότητας εμπορικών σημάτων, της ανταγωνιστικότητας, και της μακροπρόθεσμης κερδοφορίας.

3.3.2 Πρακτικές της βιώσιμης διαχείρισης Εφοδιαστικής Αλυσίδας

Όπως αναφέρουν οι Gamboa Bernal et al. (2020) οι πρακτικές βιώσιμης διαχείρισης εφοδιαστικής αλυσίδας για την κοινωνία και το περιβάλλον είναι:

Πράσινες αγορές: αφορά στη συνειδητή αγορά υλικών και προμηθειών η οποία εξασφαλίζει την επίτευξη των καθορισμένων περιβαλλοντικών στόχων της επιχείρησης. Οι επιχειρήσεις προβαίνουν στην επιλογή προμηθευτών οι οποίοι έχουν συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, συνεργάζονται με τους προμηθευτές σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον και υιοθετούν το τρίπτυχο μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση κάθε φορά που αγοράζουν πρώτες ύλες (Kafa et al., 2013).

Πράσινος/οικολογικός σχεδιασμός: αφορά στο σχεδιασμό προϊόντων ή υπηρεσιών με βάση συγκεκριμένα περιβαλλοντικά κριτήρια και στην εφαρμογή στρατηγικών πρόληψης όσον αφορά τους διαθέσιμους πόρους κατά την παραγωγή του προϊόντος ή της υπηρεσίας. Περιλαμβάνει τον περιορισμό της χρήσης υλικών, μεγαλύτερη ανθεκτικότητα, συνδυασμούς μεταξύ υπηρεσιών παραγωγής, ενημερώσεις λογισμικού και κατασκευαστικές ικανότητες (Tseng et al., 2013), καθώς και την ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των προϊόντων κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους (Eltayeb et al., 2011).

Πράσινη παραγωγή: αφορά στις παραγωγικές διαδικασίες που δεν θεωρούνται επιβλαβείς για το περιβάλλον και την κοινωνία σε κανένα από τα στάδια τους (Srivastava, 2007), στην εφαρμογή «πράσινου» ή οικολογικού σχεδιασμού, στη μείωση της χρήσης πρώτων υλών και στη διανομή και επαναχρησιμοποίηση του προϊόντος στο τέλος του κύκλου ζωής του. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό στη μείωση του κόστους των

φυσικών πόρων, στη μείωση των αποβλήτων και στην αύξηση της αποδοτικότητας της παραγωγής (Rehman et al., 2016; Blome et al., 2014).

Πράσινη διανομή: αφορά πρακτικές όπως η χρήση, φιλικών προς το περιβάλλον, υλικών και ανακυκλωμένων συσκευασιών οι οποίες βοηθούν τις επιχειρήσεις να μειώσουν τα απόβλητα και κόστη αλλά και η ενοποίηση των παραγγελιών και η βελτιστοποίηση των διαδρομών για να εξοικονομηθεί ενέργεια και για να μειωθούν των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (Kafa et al., 2013).

Αντίστροφη εφοδιαστική αλυσίδα: αφορά στη διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης, αποτελεσματικού ελέγχου της ροής, χρήσης προσιτών πρώτων υλών, αποθεμάτων, τελικών προϊόντων και πληροφοριών από το σημείο κατανάλωσης έως το σημείο προέλευσης, με στόχο την ανάκτηση της αξίας του προϊόντος στο τέλος του κύκλου ζωής του (Kafa et al., 2013; Azevedo et al., 2012) για την ορθή διάθεση ή επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και ανακατασκευή του.

Πρότυπο ISO 14000: υποδηλώνει ότι η επιχείρηση έχει εφαρμόσει ένα σύστημα διαχείρισης με το οποίο καταγράφει τα αποτελέσματα της μόλυνσης ως αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων της ενώ παράλληλα προσδιορίζει τη διαδικασία για να προλαμβάνει τη μόλυνση και την βελτιώνει με την πάροδο του χρόνου (Darnall et al., 2008).

Συνεργασία με πελάτες και προμηθευτές: η περιβαλλοντική απόδοση μίας επιχείρησης διευκολύνεται όταν η επιχείρηση βρίσκεται σε στενή συνεργασία τόσο με τους πελάτες όσο και με τους προμηθευτές και προς τις δύο κατευθύνσεις της εφοδιαστικής αλυσίδας. Η συνεργασία μπορεί να περιλαμβάνει ενημερώσεις και εκπαιδεύσεις από την πλευρά της επιχείρησης προς τους πελάτες της και τους προμηθευτές της σε περιβαλλοντικά θέματα αλλά και συνεργίες όπως η ανάπτυξη πράσινων καινοτομιών και λύσεων, όπως «καθαρές» τεχνολογίες και η δημιουργία πράσινων προϊόντων (Eltayeb et al., 2011).

Όσον αφορά την κοινωνική διάσταση της βιώσιμης διαχείρισης της εφοδιαστικής αλυσίδας, αναγνωρίζονται οι δυσκολίες στην αξιολόγηση και τον ορισμό της στη βιβλιογραφία με δεδομένο ότι εξαρτάται από το πλαίσιο το οποίο μεταβάλλεται διαρκώς σε συνάρτηση με την πολυπλοκότητα της μέτρησης και της ποσοτικοποίησής της (Seuring, 2013).

Εργασιακές πρακτικές: περιλαμβάνει την ισότητα, τη φιλανθρωπία, την υγεία, την ασφάλεια, την ευημερία, την ηθική και τα ανθρώπινα δικαιώματα (Mani et al., 2016).

Ευθύνη για το προϊόν: το 2000, το Global Reporting Initiative (GRI) όρισε πρακτικές όπως

όπως η υγεία και η ασφάλεια των πελατών, η επισήμανση των προϊόντων και των υπηρεσιών, οι πρακτικές μάρκετινγκ, η προστασία της ιδιωτικής ζωής των πελατών και η κανονιστική συμμόρφωση (Chacon et al., 2018).

Σχέσεις με την κοινότητα: περιλαμβάνει τοπικές δράσεις, όπως η αγορά από και η υποστήριξη τοπικών προμηθευτών, η βοήθεια στην κατασκευή σχολείων και εκπαιδευτικών κέντρων για τους νέους, προκειμένου να ενισχυθεί η απασχόληση, κοινοτικών κέντρων κ.α (Mani et al., 2018).

Κοινωνικά υπεύθυνες αγορές: είναι οι αγορές που αποφέρουν θετικό κοινωνικό αντίκτυπο και δημιουργούν θετική κοινωνική αλλαγή. Πρόκειται για αγορές που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπό στην κοινωνία όπως για παράδειγμα η επιλογή προμηθευτών από την τοπική κοινωνία. Οι επιχειρήσεις στο πλαίσιο αυτό αναπτύσσουν εσωτερικές διαδικασίες, θέτουν συγκεκριμένα κοινωνικά κριτήρια, εφαρμόζουν πρακτικές διασφάλισης αυτών των κριτηρίων και διαχειρίζονται ανάλογα τις σχέσεις τους με τους προμηθευτές (Leire and Mont, 2010).

3.4 Βιώσιμη Λογιστική

3.4.1 Εννοιολογική προσέγγιση της βιώσιμης Λογιστικής

Σε μια εποχή όπου οι επιχειρήσεις λογοδοτούν όλο και περισσότερο για τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις τους, οι πρακτικές βιώσιμης λογιστικής έχουν αναδειχθεί σε ζωτικό εργαλείο για τους οργανισμούς και τις διοικήσεις τους. Η βιώσιμη λογιστική θεωρείται υποκατηγορία της χρηματοοικονομικής λογιστικής και περιλαμβάνει τη συλλογή, την αξιολόγηση και τη δημοσιοποίηση οικονομικών και μη οικονομικών δεδομένων σχετικά με τις επιπτώσεις μιας επιχείρησης στο περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία σε εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη, όπως οι μέτοχοι, οι πιστωτές και άλλοι φορείς. Αναγνωρίζει ότι οι επιχειρήσεις έχουν υποχρεώσεις όχι μόνο απέναντι στους μετόχους τους, αλλά και απέναντι στην ευρύτερη κοινότητα και το περιβάλλον (Cho et al., 2015).

Η έννοια της περιβαλλοντικής λογιστικής εμφανίστηκε στις αρχές του 1990 με τον Gray (1993) ο οποίος αναγνωρίζει τρεις διαφορετικές τρόπους με τους οποίους μπορεί να οριστεί:

το βιώσιμο κόστος: το κόστος της αποκατάστασης του περιβάλλοντος και επαναφοράς στην κατάσταση στην οποία βρισκόταν πριν από τη λειτουργία της επιχείρησης.

τη λογιστική απογραφή του φυσικού κεφαλαίου: περιλαμβάνει την καταγραφή των αποθεμάτων του φυσικού κεφαλαίου διαχρονικά και την κατασκευή λογαριασμών

αποτύπωσής του ώστε να διαπιστώνεται η διαθεσιμότητά του και η μείωση των διάφορων φυσικών πόρων.

την ανάλυση εισροών-εκροών: υπολογίζει τη φυσική ροή των εισροών των υλικών και ενέργειας και των εκροών των προϊόντων και αποβλήτων στις μονάδες παραγωγής. Αποσκοπεί στη μέτρηση όλων των εισροών όπως τα υλικά στην παραγωγική διαδικασία και των εκροών όπως τα τελικά προϊόντα, τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και τα προς διάθεση ανακυκλώσιμα υλικά και απόβλητα. Μια τέτοια διαχείριση των υλικών που εισρέουν και εκρέουν δύναται να συμβάλλει και στην εξοικονόμηση χρημάτων για την εκάστοτε επιχείρηση.

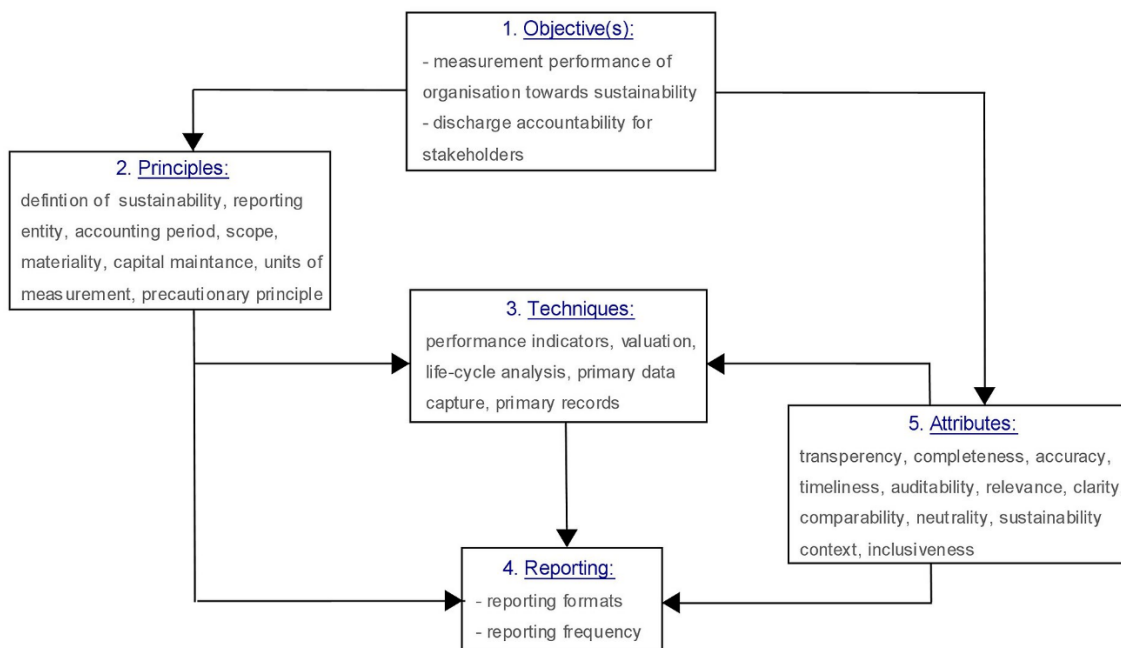
Επίσης, ο Elkington (1999) περιγράφει τη λογιστική βιωσιμότητας με βάση την τριπλή βασική αρχή (άνθρωπος, πλανήτης, κέρδος) η οποία καλύπτει και τις τρεις διαστάσεις της έννοιας της αειφορίας, δηλαδή την κοινωνική, την περιβαλλοντική και την οικονομική. Ορισμένες εκδοχές της τριπλής βασικής αρχής χρησιμοποιούν νομισματικές μονάδες για τη μέτρηση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιδόσεων, ενώ άλλες εκδοχές, όπως αυτή που χρησιμοποιείται στις κατευθυντήριες οδηγίες του GRI για την βιώσιμη λογιστική, χρησιμοποιούν ένα ευρύτερο φάσμα δεικτών.

Ο Lamberton (2005) από την πλευρά του σημειώνει πέντε ζητήματα που ορίζουν το κύριο πλαίσιο του πεδίου της λογιστικής. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις οφείλουν να καθορίσουν την έννοια της βιωσιμότητας, να επιλέξουν τόσο τους κατάλληλους δείκτες μέτρησής όσο και τις μονάδες μέτρησης της ώστε να μπορέσουν να αξιολογήσουν αξιόπιστα τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις αλλά και να χρησιμοποιήσουν τις βασικές αρχές της παραδοσιακής λογιστικής. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις οφείλουν να συνειδητοποιήσουν τη διεπιστημονική φύση της βιώσιμης λογιστικής η οποία απαιτεί τη συνεργασία της λογιστικής με τους περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς τομείς.

3.4.2 Πλαίσιο και οφέλη της βιώσιμης Λογιστικής

Σύμφωνα με τους Lamberton (2005) και Giang et al. (2022) η βιώσιμη λογιστική βασίζεται στην χρηματοοικονομική λογιστική στα εξής πέντε χαρακτηριστικά:

Πίνακας 3.3 Τα πέντε κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ βιώσιμης λογιστικής και χρηματοοικονομικής λογιστικής

Πηγή: Lamberton, G. (2005)

Στόχοι του λογιστικού μοντέλου: ο βασικός στόχος του λογιστικού πλαισίου βιωσιμότητας είναι η μέτρηση των επιδόσεων της επιχείρησης σε σχέση με τους στόχους βιωσιμότητας που έχει θέσει. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετές αναφορές για τον ρόλο της αειφορίας σε μακρο- επίπεδο, στο πλαίσιο όμως μίας επιχείρησης ή ενός οργανισμού και σε οργανωσιακό επίπεδο, υπάρχουν πολύ λίγες μελέτες αναφορικά με το εάν η βιωσιμότητα αποτελεί κατάλληλο και μετρήσιμο στόχο. Όπως και με τις συμβατικές λογιστικές πληροφορίες, οι δυνητικοί εσωτερικοί χρήστες των λογιστικών πληροφοριών βιωσιμότητας πρέπει να διακριθούν από τους εξωτερικούς χρήστες. Οι επιχειρήσεις πρέπει να καθορίσουν πότε η παροχή πληροφοριών βιωσιμότητας σε εξωτερικούς φορείς σημαίνει την ανάληψη ευθύνης για τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις τους. Παράλληλα, οι πληροφορίες που εξάγονται από τη βιώσιμη λογιστική θα πρέπει να διαπνέονται από διαφάνεια ώστε οι μέτοχοι να είναι σε θέση να αξιολογούν αντικειμενικά και αξιόπιστα τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις της επιχείρησης. Από την άλλη πλευρά, η παροχή λογιστικών πληροφοριών βιωσιμότητας στους εσωτερικούς χρήστες συνδέεται με λήξη αποφάσεων από τη διοίκηση της επιχείρησης. Για παράδειγμα, μια σειρά από μετρήσεις επιδόσεων και δεδομένα του κύκλου ζωής της επιχείρησης σε σχέση με τους σχετικούς στόχους βιωσιμότητας θα βοηθήσουν τον έλεγχο του οργανισμού προς την κατεύθυνση της πολυδιάστατης βιωσιμότητας. Οι επιχειρήσεις καλούνται να προσδιορίσουν τα επιλεγμένα κριτήρια βιωσιμότητας σε οικονομικό επίπεδο (π.χ. ετήσια αύξηση εσόδων τουλάχιστον 10%), σε κοινωνικό επίπεδο (π.χ. δημιουργία θέσεων εργασίας για τουλάχιστον 2.000 εργαζόμενους), και σε

περιβαλλοντικό επίπεδο (π.χ. ετήσιο κόστος για τη διατήρηση του περιβάλλοντος τουλάχιστον 30.000€, ετήσιο κόστος για την επεξεργασία των αποβλήτων τουλάχιστον 50.000€).

Λογιστικές Αρχές: οι αρχές που διέπουν την βιώσιμη λογιστική είναι παρόμοιες με τις αρχές της χρηματοοικονομικής λογιστικής όπως το κόστος, η συνεχιζόμενη δραστηριότητα, οι κανονισμοί εποπτείας και ελέγχου, καθώς και εκείνες που αφορούν τη λογιστική περίοδο και τις μονάδες αναφοράς. Επίσης, η αρχή της ουσιαστικότητας διέπει και το λογιστικό πλαίσιο της βιωσιμότητας. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη λειτουργία μίας επιχείρησης θα πρέπει να ιεραρχούνται ανάλογα με τη σημασία τους ως δυνητική απειλή για το ανθρώπινο είδος ή το φυσικό περιβάλλον και τη σημασία τους για τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι λιγότερο σημαντικές απειλές μπορούν να εξαιρεθούν από τις εκθέσεις βιωσιμότητας με βάση την αρχή της ουσιαστικότητας. Για να επιτευχθεί πλήρης ενσωμάτωση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων στην έννοια της βιωσιμότητας απαιτείται η χρήση διαφορετικών μονάδων μέτρησης. Μια νομισματική μονάδα είναι κατάλληλη για τη μέτρηση των οικονομικών επιδόσεων, αλλά όχι για τη μέτρηση των κοινωνικών ή περιβαλλοντικών επιδόσεων. Μάλιστα η προσπάθεια μέτρησης των κοινωνικών και οικολογικών επιπτώσεων με οικονομικούς όρους ενέχει τον κίνδυνο να στρεβλώσει και να υποτιμήσει τη σημασία αυτών των θεμάτων σε σχέση με τα οικονομικά ζητήματα.

Τεχνικές μέτρησης και συλλογής δεδομένων: α εργαλεία διαχείρισης δεδομένων που χρησιμοποιούνται για να καταγραφούν τα δεδομένα της βιώσιμης λογιστικής είναι ανάλογα με τα λογιστικά ημερολόγια, τα λογιστικά βιβλία και τους ισολογισμούς. Οι τεχνικές μέτρησης περιλαμβάνουν τη χρήση δεικτών απόδοσης και μεθόδων αποτίμησης που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση, για παράδειγμα, των περιβαλλοντικών περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων.

Λογιστικές Αναφορές: αφού προσδιοριστούν και μετρηθούν οι δείκτες βιωσιμότητας χρειάζεται να δημιουργηθούν οι σχετικές αναφορές και να προσδιοριστεί η περίοδος που οι αναφορές αυτές θα δημοσιοποιούνται.

Ποιοτικά Χαρακτηριστικά: τα χαρακτηριστικά που διέπουν το λογιστικό πλαίσιο βιωσιμότητας προέρχονται κυρίως από τη χρηματοοικονομική λογιστική και ακολουθούν τις κατευθυντήριες οδηγίες του GRI. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι η διαφάνεια, η οποία εξασφαλίζεται με την γνωστοποίηση όλων των διεργασιών και διαδικασιών, η πληρότητα η οποία απαιτεί από τις επιχειρήσεις που υποβάλλουν εκθέσεις να παρέχουν πληροφορίες στους ενδιαφερόμενους συστηματικά και την δυνατότητα ελέγχου η οποία απαιτεί τα δεδομένα και οι πληροφορίες που παρέχονται να καταγράφονται, να

συγκεντρώνονται, να αναλύονται και να δημοσιοποιούνται με τρόπο που να επιτρέπει στους εσωτερικούς ή ανεξάρτητους ελεγκτές να πιστοποιούν την αξιοπιστία του ελέγχου. Τα υπόλοιπα ποιοτικά χαρακτηριστικά έχουν σχεδιαστεί για να διασφαλίζουν την ποιότητα, την αξιοπιστία, την αντικειμενικότητα και την προσβασιμότητα των αναφερόμενων πληροφοριών που σχετίζονται με τους στόχους βιωσιμότητας του οργανισμού.

Εξετάζοντας τα οφέλη που αποκομίζουν οι επιχειρήσεις και τα ενδιαφερόμενα μέρη από την εφαρμογή βιώσιμων λογιστικών πρακτικών θα λέγαμε ότι είναι πολυάριθμα. Ειδικότερα η εφαρμογή της βιώσιμης λογιστικής επιτρέπει στις εταιρείες να εντοπίζουν και να διαχειρίζονται τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που σχετίζονται με θέματα βιωσιμότητας, όπως η κλιματική αλλαγή, η έλλειψη πόρων και οι κοινωνικές ανισότητες. Οι επιχειρήσεις μπορούν να αναπτύξουν στρατηγικές για τη διαχείριση των κινδύνων και την αξιοποίηση των αναδυόμενων ευκαιριών, αποκτώντας βαθύτερη κατανόηση αυτών των προκλήσεων. Επιπρόσθετα, με τη βιώσιμη λογιστική ενισχύεται η διαφάνεια και η εμπιστοσύνη με δεδομένο ότι παρέχει σαφείς και αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις μιας εταιρείας σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και εταιρικής διακυβέρνησης ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει στα ενδιαφερόμενα μέρη να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις ενισχύοντας τις σχέσεις με τους επενδυτές, τους πελάτες, τους εργαζόμενους και την ευρύτερη κοινότητα. Παράλληλα, οι πρακτικές βιώσιμης λογιστικής ενθαρρύνουν τους οργανισμούς να δημιουργήσουν ολοκληρωμένες εκθέσεις βιωσιμότητας ακολουθώντας τις κατευθυντήριες οδηγίες του GRI. Αυτή η ολιστική προσέγγιση επιτρέπει στα ενδιαφερόμενα μέρη να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη κατανόηση των επιδόσεων μίας επιχείρησης, να ενισχύσουν την ελκυστικότητα της, να προσελκύσουν επενδύσεις, να εξασφαλίσουν συνεργασίες και να οικοδομήσουν ισχυρές σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η ολοκληρωμένη υποβολή εκθέσεων παρέχει μία ολοκληρωμένη παρουσίαση των προσπαθειών της εκάστοτε επιχείρησης προς τη βιωσιμότητα και βοηθάει τις επιχειρήσεις να δημιουργήσουν αξία και να συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός βιώσιμου μέλλοντος.

3.5 Πράσινα Ομόλογα και άλλα Χρεόγραφα στην Χρηματοδότηση

3.5.1 Πράσινα Ομόλογα

Τα πράσινα ομόλογα (Green Bonds) είναι χρεόγραφα που έχουν σχεδιαστεί για να υποστηρίζουν έργα, επενδύσεις, δαπάνες ή περιουσιακά στοιχεία που ωφελούν το περιβάλλον και χρησιμοποιούνται από κυβερνήσεις και ιδιωτικές εταιρείες για να στηρίξουν τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Οι δραστηριότητες αυτές βοηθούν, άμεσα ή έμμεσα, στη στήριξη της ενεργειακής

μετάβασης από τις ορυκτές πηγές ενέργειας στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας προκειμένου να περιοριστεί η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας στον 1,5 βαθμό Κελσίου πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα. (ICMA, 2021; Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023; Deloitte, 2023).

Το 2008 η Παγκόσμια Τράπεζα προέβη στην έκδοση του πρώτου πράσινου ομολόγου αξίας ενώ λίγο αργότερα ακολούθησε η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων αξιοποιώντας το για τη χρηματοδότηση έργων σχετιζόμενων με το κλίμα. Παράλληλα, το 2016 το χρηματιστήριο του Λουξεμβούργου έγινε το πρώτο χρηματιστήριο στον κόσμο που διαχειρίζεται πλατφόρμα αποκλειστικά αφιερωμένη σε βιώσιμους τίτλους. Έκτοτε η αγορά πράσινων ομολόγων έχει αναπτυχθεί σημαντικά και αντανακλά τόσο το αυξανόμενο ενδιαφέρον του χρηματοπιστωτικού τομέα για την προσφορά προϊόντων που υποστηρίζουν τη βιωσιμότητα όσο και την αυξανόμενη ζήτηση μεταξύ των επενδυτών για χρηματοδότηση περιβαλλοντικά βιώσιμων έργων. Χαρακτηριστικά, η παγκόσμια και η Ευρωπαϊκή αγορά πράσινων ομολόγων αυξήθηκε κατά μέσο όρο 50% ετησίως μεταξύ 2015-2020, αλλά αντιπροσωπεύει μόνο το 3 έως 3,5% της συνολικής έκδοσης ομολόγων το 2020 (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023).

Στον απεικόνιση που ακολουθεί αναφέρονται κάποια από τα ορόσημα της πορείας των πράσινων ομολόγων από το 2007 έως και σήμερα.

Πίνακας 3.4 Ορόσημα της πορείας των πράσινων ομολόγων από το 2007 έως το 2020

Πηγή: <https://www.climatebonds.net/market/explaining-green-bonds>

Σύμφωνα με την αναφορά της Διεθνούς Ένωσης Κεφαλαιαγοράς (ICMA, 2021) τα είδη πράσινων ομολόγων είναι τα εξής:

Πράσινο Ομόλογο Έργου (Green Project Bond): πρόκειται για ένα εναλλακτικό τόπο χρηματοδότησης έργων όπου οι επενδυτές αγοράζουν ομόλογα η απόδοση των οποίων συνδέεται με το περιουσιακό στοιχείο που χρηματοδοτούν.

Πράσινο Ομόλογο Εσόδων (Green Revenue Bond): αφορά χρεόγραφο όπου τα έσοδα συνδέονται με τα έσοδα που παράγονται από ένα συγκεκριμένο πράσινο έργο ή μια ομάδα έργων. Οι επενδυτές λαμβάνουν αποδόσεις με βάση την απόδοση του έργου και την παραγωγή εσόδων.

Τυπικό Πράσινο Ομόλογο Χρήσης των Εσόδων (Standard Green Use of Proceeds Bond): αφορά έκδοση χρεογράφου με σκοπό τη χρηματοδότηση πράσινων έργων, σε περίπτωση όμως ρευστοποίησής του, οι δανειστές μπορούν να προσφύγουν στα περιουσιακά στοιχεία του εκδότη.

Εξασφαλισμένο Πράσινο Ομόλογο (Secured Green Bond): πρόκειται για εξασφαλισμένο χρεόγραφο όπου τα καθαρά έσοδα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση ή την αναχρηματοδότηση πράσινων έργων. Η κατηγορία αυτή ομολόγων περιλαμβάνει ενδεικτικά:

- I. Καλυμμένο Ομόλογο (Covered Bond): πρόκειται για ένα πακέτο δανείων που εκδίδεται από τράπεζες και στη συνέχεια μεταπωλείται σε διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Τα μεμονωμένα δάνεια που αποτελούν το πακέτο παραμένουν στα βιβλία των τραπεζών που τα εξέδωσαν, χρησιμεύοντας ως δεξαμενή εξασφαλίσεων και παρέχοντας ένα πρόσθετο επίπεδο ασφάλειας για τους κατόχους των καλυμμένων ομολόγων (Investopedia, 2023).
- II. Τίτλος Προερχόμενος από Τιλοποίηση (Asset-backed security- ABS): αφορά χρεόγραφο που καλύπτεται από τα περιουσιακά στοιχεία από αυτά που συνήθως δημιουργούν ταμειακές ροές από χρέη, όπως δάνεια, χρηματοδοτικές μισθώσεις, υπόλοιπα πιστωτικών καρτών ή απαιτήσεις (Investopedia, 2023).

3.5.2 Κοινωνικά Ομόλογα

Τα ομόλογα με κοινωνικό αντίκτυπο (Social Bonds) χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση νέων ή ήδη υπάρχοντων έργων με θετικό κοινωνικό χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα τα πρόγραμμα στήριξης της αγοράς εργασίας, η προώθηση της προσιτής στέγασης αλλά και η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη. Γίνεται βέβαια κατανοητό ότι έργα με κοινωνικό αντίκτυπο έχουν και περιβαλλοντικά οφέλη αλλά και το αντίστροφο. Κατά συνέπεια ο ορισμός ενός ομολόγου ως κοινωνικό ή όχι ορίζεται κάθε φορά από τον εκδότη του λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους του εκάστοτε έργου (ICMA, 2023).

Στη αγορά υπάρχουν διαφορετικά είδη κοινωνικών ομολόγων. Αυτά είναι τα:

Κοινωνικό Ομόλογο Έργου (Social Project Bond)

Κοινωνικό Ομόλογο Εσόδων (Social Revenue Bond)

Τυπικό Κοινωνικό Ομόλογο Χρήσης των Εσόδων (Standard Social Use of Proceeds Bond)

Εξασφαλισμένο Κοινωνικό Ομόλογο (Secured Green Bond)

- I. Καλυμμένο Ομόλογο (Covered Bond)
- II. Τίτλος Προερχόμενος από Τιτλοποίηση (Asset-backed security- ABS)

Η ανάλυση των ομολόγων αυτών έχει γίνει στην υποενότητα 3.5.1. Η διαφοροποίηση έγκειται στο ότι από τα χρεόγραφα αυτά καλύπτεται η κοινωνική διάσταση και όχι η περιβαλλοντική.

3.5.3 Ομόλογα Αειφορίας

Τα ομόλογα αειφορίας (Sustainability Bonds) χρηματοδοτούν η αναχρηματοδοτούν έργα που έχουν συνδυαστικά τόσο περιβαλλοντικό όσο και κοινωνικό χαρακτήρα όπως για παράδειγμα έργα που αφορούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, χαμηλές εκπομπές άνθρακα, έργα τα οποία συνδέονται με τις μεταφορές και δραστηριότητες σχετικά με τη δημιουργία απασχόλησης και την ισότητα των φύλων (ICMA, 2021; Climate Bonds Initiative, 2022).

3.5.4 Συνδεδεμένα με Ρήτρα Αειφορίας Ομόλογα

Τα Συνδεδεμένα με Ρήτρα Αειφορίας Ομόλογα (Sustainability- Linked Bonds) αποσκοπούν στην περαιτέρω ενίσχυση του καίριου ρόλου που διαδραματίζουν οι αγορές ομολόγων στη χρηματοδότηση και στην εν γένει υποστήριξη επιχειρήσεων που συνεισφέρουν στην αειφορία. Πρόκειται για κάθε τύπου ομόλογα, των οποίων τα οικονομικά ή/και διαρθρωτικά χαρακτηριστικά μπορεί να μεταβληθούν ανάλογα με το εάν ο εκδότης επιτυγχάνει προκαθορισμένους στόχους αειφορίας. Υπό αυτή την έννοια, οι εκδότες δεσμεύονται ρητά τα βελτιώσουν τις επιδόσεις αειφορίας τους εντός προκαθορισμένου χρονοδιαγράμματος (ICMA, 2023).

Μια πρόσφατη ανάλυση της Πρωτοβουλίας Κλιματικών Ομολόγων (Climate Bond Initiative, 2022) διαπίστωσε ότι το μεγαλύτερο μερίδιο στην αγορά ομολόγων κατέχουν τα πράσινα ομόλογα σε σχέση με τα κοινωνικά ομόλογα και τα ομόλογα βιωσιμότητας

αν και τα δύο τελευταία έχουν επίσης σημειώσει αξιοσημείωτη αύξηση τα τελευταία χρόνια.

Διάγραμμα 3.1 Απεικόνιση της αξίας των GSS+ Ομολόγων σε USD από το 2015 έως το 2022

Πηγή: Climate Bonds Initiative (2022),

https://www.climatebonds.net/files/reports/cbi_sotm_2022_03e.pdf

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Διεθνής Ένωση Κεφαλαιαγοράς (ICMA) και η Πρωτοβουλία Κλιματικών Ομολόγων (Climate Bonds Initiative, CBI) έχουν καθορίσει συγκεκριμένες αρχές και σχετικές πιστοποιήσεις.

3.5.5 Αρχές έκδοσης GSSS Ομολόγων

Η Διεθνή Ένωση Κεφαλαιαγοράς (ICMA) έχει προβεί στην έκδοση των αρχών για τα Πράσινα, Κοινωνικά, Αειφόρα Ομόλογα και για τα Συνδεδεμένα με Ρήτρα Αειφορίας Ομόλογα. Οι Αρχές αυτές αποτελούν εθελοντικές κατευθυντήριες γραμμές, αποσκοπούν στον καθορισμό βέλτιστων πρακτικών κατά την έκδοση ομολόγων, την υποβολή εκθέσεων και την παρακολούθηση της χρήσης των εσόδων και εξυπηρετούν κοινωνικούς ή/ και περιβαλλοντικούς σκοπούς και προάγουν τη διαφάνεια και τη δημοσιοποίηση, υποστηρίζοντας έτσι την ακεραιότητα της αγοράς (ICMA, 2021).

Οι Αρχές έκδοσης GSSS Ομολόγων προορίζονται για ευρεία χρήση από τις αγορές καθότι παρέχουν καθοδήγηση στους εκδότες σχετικά με τα βασικά στοιχεία που απαιτούνται για την έκδοση ενός αξιόπιστου και φιλόδοξου GSSS Ομολόγου και βοηθούν τους επενδυτές, προάγοντας αφενός την πρόσβαση σε πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την αξιολόγηση των επενδύσεών τους και αφετέρου τη λογοδοσία των

εκδοτών, ως προς τη στρατηγική αιεφορίας τους. Βοηθούν επίσης τους αναδόχους (underwriters), κατευθύνοντας την αγορά προς τις αναμενόμενες προσεγγίσεις σχετικά με τη δομή των ομολόγων, και προς ένα καθεστώς γνωστοποίησης πληροφοριών που διευκολύνει τις αξιόπιστες συναλλαγές. Οι Αρχές έκδοσης GSSS Ομολόγων περιλαμβάνουν προτάσεις για μια σαφή διαδικασία και για διαφανείς δεσμεύσεις εκ μέρους των εκδοτών, προκειμένου οι επενδυτές, τα πιστωτικά ιδρύματα, οι ανάδοχοι (underwriters), οι εκπρόσωποι τοποθέτησης (placement agents) και άλλοι να μπορούν να κατανοούν καλύτερα τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε ομολόγου. Οι Αρχές έκδοσης δίνουν έμφαση στην προτεινόμενη/απαραίτητη διαφάνεια, ακρίβεια και αξιοπιστία που θα πρέπει να έχουν οι πληροφορίες που πρόκειται να γνωστοποιηθούν και να δημοσιοποιηθούν από τους εκδότες προς τους ενδιαφερόμενους. (ICMA, 2021 & 2023). Τα βασικά στοιχεία των Αρχών έκδοσης των Πράσινων, Κοινωνικών και Αειφόρων Ομολόγων είναι τα ακόλουθα:

Διαχείριση Εσόδων: αναμφίβολα η αξιοποίηση των εσόδων του ομολόγου για επιλέξιμα πράσινα, κοινωνικά ή εν γένει αειφόρα έργα αποτελεί το σημαντικότερο χαρακτηριστικό των ομολόγων αυτών και θα πρέπει να περιγράφεται επαρκώς για τα σαφή οφέλη που παρέχει. Παράλληλα τα έσοδα θα πρέπει να αξιολογούνται και, όπου εφικτό, να ποσοτικοποιούνται από τον εκδότη. Σε περίπτωση που το σύνολο ή μέρος των εσόδων είναι ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αναχρηματοδότηση, συνιστάται στους εκδότες να παρέχουν εκτίμηση του μεριδίου της χρηματοδότησης έναντι της αναχρηματοδότησης, και κατά περίπτωση, να διευκρινίζουν επίσης ποιες επενδύσεις ή χαρτοφυλάκια έργων μπορούν να αναχρηματοδοτηθούν.

Αξιολόγηση και την Επιλογή των έργων: ο εκδότης ενός Πράσινου ή/ και Κοινωνικού Ομολόγου θα πρέπει να γνωστοποιεί σαφώς επενδυτές τους στόχους περιβαλλοντικής βιωσιμότητας του επιλέξιμου πράσινου έργου ή τους κοινωνικούς στόχους, τη διαδικασία με την οποία ο εκδότης καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα έργα εντάσσονται στις επιλέξιμες κατηγορίες πράσινων ή/και κοινωνικών έργων καθώς και τυχών συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες με τις οποίες ο εκδότης εντοπίζει και διαχειρίζεται τους κοινωνικούς ή/ και περιβαλλοντικούς κινδύνους που συνδέονται με το εκάστοτε έργο.

Διαχείριση Εσόδων: Τα καθαρά έσοδα από τα πράσινα ή/και κοινωνικά ομόλογα διατηρούνται ξεχωριστά από τα υπόλοιπα κεφάλαια που έχει ο εκδότης στη διάθεσή του, ώστε να επιτρέπεται η παρακολούθηση των εσόδων. Οι εκδότες θα πρέπει επίσης να δηλώσουν πώς θα διαχειρίζονται τα έσοδα που δεν έχουν ακόμη κατανεμηθεί σε πράσινα ή/και κοινωνικά έργα. Οι αρχές ενθαρρύνουν ένα η διαχείριση των εσόδων

από τον εκδότη να είναι να συμπληρώνεται από τη χρήση εξωτερικού ελεγκτή ή άλλου τρίτου μέρους υψηλό επίπεδο διαφάνειας έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η απαραίτητη διαφάνεια.

Υποβολή εκθέσεων: Σε ετήσια βάση, οι εκδότες θα πρέπει να παρέχουν έναν κατάλογο έργων, τα οποία χρηματοδοτούνται από το πράσινο, κοινωνικό ή αειφόρο ομόλογο, σύντομη περιγραφή για κάθε έργο, το ποσό που επενδύεται σε κάθε έργο και οι αναμενόμενες περιβαλλοντικές ή/ και κοινωνικές επιπτώσεις κάθε έργου.

Τα βασικά στοιχεία των Αρχών έκδοσης των Συνδεδεμένων με Ρήτρα Αειφορίας Ομολόγων διακρίνονται στα εξής:

Επιλογή Βασικών Δεικτών Επίδοσης: η αξιοπιστία της αγοράς των GSSS ομολόγων βασίζεται στην επιλογή των κατάλληλων δεικτών επίδοσης. Για το λόγο αυτό οι δείκτες επίδοσης θα πρέπει να είναι ουσιαστικοί στο πλαίσιο της στρατηγικής βιωσιμότητας και της επιχειρηματικής στρατηγικής του εκδότη, να αντιμετωπίζουν τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές ή/και σχετικές με τη διακυβέρνηση προκλήσεις που αφορούν τον κλάδο δραστηριοποίησής του.

Διαβάθμιση Στόχων Αειφορικής Επίδοσης: οι στόχοι πρέπει να καθορίζονται με βάση την αρχή της καλής πίστης και οι εκδότες οφείλουν να γνωστοποιούν πληροφορίες στρατηγικής σημασίας που μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά την επίτευξή τους.

Χαρακτηριστικά ομολόγων: εφόσον οι στόχοι αειφορίας δεν έχουν επιτευχθεί με βάση τους επιλεγμένους δείκτες επίδοσης υπάρχει το ενδεχόμενο μεταβολής των οικονομικών ή/και διαρθρωτικών χαρακτηριστικών των ομολόγων. Θα πρέπει για το λόγο αυτό να αναφέρονται στα έγγραφα που σχετίζονται με την έκδοση των ομολόγων.

Δημοσιοποίηση πληροφοριών: οι εκδότες πρέπει να δημοσιοποιούν και να διατηρούν εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με την απόδοση των επιλεγμένων δεικτών αλλά και της έκθεσης διασφάλισης της αξιοπιστίας των στόχων επίδοσης.

Επαλήθευση: θα πρέπει να διενεργείται επαλήθευση από ανεξάρτητους φορείς των επιδόσεων των εκδοτών για κάθε δείκτη επίδοσης σε αντιπαράβολή με τον εκάστοτε στόχο καθώς και μια γενικότερη δήλωση ότι συμμορφώνονται με τις Αρχές Έκδοσης.

3.5.6 Τα Πράσινα Ομόλογα στην Ελληνική Πραγματικότητα

Δεν θα μπορούσε να μην γίνει μνεία για τα πράσινα ομόλογα και την αντιστοίχισή τους με την ελληνική πραγματικότητα καθώς αποτελούν το μέλλον στις επενδύσεις. Οι κλιματικοί κίνδυνοι είναι επενδυτικοί κίνδυνοι, και προσδιορίζουν αντίστοιχα ποιοι εκδότες αλλά και ποιοι επενδυτές θα είναι λιγότερο εκτεθειμένοι σε αυτούς τους κινδύνους και

πώς θα επιβιώσουν αντίστοιχα οι εταιρείες τους. Ένα Πράσινο Ομόλογο επενδύει σε περιουσιακά στοιχεία φιλικά προς το κλίμα, όπως είναι οι ΑΠΕ, τα «καθαρά» μεταφορικά μέσα (Ηλεκτρικά, Υβριδικά), η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κτηρίων, η διαχείριση αποβλήτων και άλλα. Ως εκ τούτου, επενδυτές με αυτά τα ομόλογα γνωρίζουν ότι χρηματοδοτούν άμεσα έργα που αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικές προκλήσεις. Επιπρόσθετα, τα Πράσινα Ομόλογα παρέχουν στους επενδυτές την ευκαιρία να χαρακτηριστούν ως οραματιστές, καινοτόμοι και υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης. Η διαδικασία έκδοσης Πράσινου Ομολόγου είναι απλή, αλλά ταυτόχρονα παρέχει απόλυτη διαφάνεια, αφού ο εκδότης των Πράσινων Ομολόγων θα πρέπει να προσδιορίζει σαφώς τα περιουσιακά στοιχεία και τα επιλεγμένα έργα που εντάσσονται στις κατηγορίες Πράσινων έργων. Επιπλέον, είναι ένα εξαιρετικό μέσο εξασφάλισης μεγάλων ποσών κεφαλαίου για την υποστήριξη περιβαλλοντικών επενδύσεων, που διαφορετικά μπορεί να μην ήταν εφικτές ή που μπορεί να είναι αντιοικονομικές.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται και οι Τράπεζες μέσω της βιώσιμης χρηματοδότησης και της διαμόρφωσης πλαισίου πράσινων ομολόγων συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UN SDGs). Για παραδειγμα η Eurobank έχει δεσμευτεί να στηρίξει την ESG στρατηγική, χρηματοδοτώντας έργα με περιβαλλοντικά οφέλη μέσα από τα πράσινα ομόλογα. Οι χρηματοδοτήσεις της τράπεζας σε δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται ως βιώσιμες από το 2017 έως το 2022 έφτασαν σχεδόν στα 3 δις. Ευρώ.

Από την πλευρά των μεγάλων εταιρειών αξίζει να αναφερθεί η έκδοση ομολόγου με ρήτρα αειφορίας από την Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), ύψους 500 εκατομμυρίων ευρώ και λήξη το 2028. Ωστόσο λόγω της ενεργειακής κρίσης και της αύξησης την παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη για την εξασφάλιση της επαρκούς τροφοδοσίας του ηλεκτρικού συστήματος της Ελλάδος, δεν πέτυχε το στόχο που είχε θέσει στα πράσινα ομόλογα με οικονομική επίπτωση περίπου €4 εκατ. το χρόνο μέχρι την λήξη των Ομολογιών. Ειδικότερα, η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (Scope 1) για την χρήση του 2022 σε σχέση με το 2019 διαμορφώθηκε σε 36% έναντι του στόχου για μείωση κατά 40% που είχε τεθεί στις ομολογίες, επίδοση που σε κάθε περίπτωση είναι εξαιρετική, ειδικά εν μέσω ενεργειακής κρίσης. Ωστόσο, παρά την προσωρινή αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη, η ΔΕΗ παραμένει προσηλωμένη στον στρατηγικό της στόχο για αποανθρακοποίηση και μετάβαση σε καθαρότερες μορφές ενέργειας, διαμορφώνοντας έναν «οδικό χάρτη» μετασχηματισμού σε ένα μοντέλο «Δημιουργίας Διαμοιραζόμενης Αξίας» (Creating Shared Value, CSV), το οποίο θέτει στο επίκεντρο των προσπαθειών της, την

αναγνώριση των αναγκών των ενδιαφερόμενων μερών της, και της κοινωνίας ευρύτερα, δημιουργώντας διαμοιραζόμενη αξία μεταξύ Εταιρείας, Κοινωνίας και Περιβάλλοντος

3.5.7 Πρότυπο Κλιματικών Ομολόγων και Ευρωπαϊκό Πρότυπο για τα Πράσινα Ομόλογα

Το Πρότυπο Κλιματικών Ομολόγων⁴¹ αρχικά επικεντρώθηκε στην πιστοποίηση πράσινων ομολόγων ώστε να ενισχύσει την εμπιστοσύνη και να υποστηρίξει πράσινες επενδυτικές αποφάσεις. Με την έκδοση 4.0, το Πρότυπο επέκτεινε την κάλυψή του ώστε να συμπεριλάβει μέσα γενικού σκοπού, περιουσιακά στοιχεία και οντότητες. Η πιστοποίηση βάσει αυτού του διευρυμένου Προτύπου επιβεβαιώνει ότι τα χρεωστικά μέσα, τα περιουσιακά στοιχεία ή οι οντότητες πληρούν τα δημοσιευμένα κριτήρια που καθορίζονται από το Πρότυπο Ομολόγων για το κλίμα και περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη στον 1,5 βαθμό Κελσίου (Climate Bonds Standard, 2023).

Στις αρχές του 2023 το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε έναν νέο κανονισμό για την βιώσιμη χρηματοδότηση επιτρέποντας στα πράσινα ομόλογα που θα διατεθούν στην παγκόσμια αγορά να ευθυγραμμιστούν με την Ταξινόμια της ΕΕ για βιώσιμες δραστηριότητες. Το πρότυπο αυτό ονομάστηκε «Ευρωπαϊκό Πρότυπο για τα Πράσινα Ομόλογα» (EuGB)⁴² και θεσπίζει αφενός ενιαίες απαιτήσεις για τους εκδότες ομολόγων και αφετέρου ένα σύστημα καταχώρισης και εποπτικό πλαίσιο για τους εξωτερικούς αξιολογητές των ευρωπαϊκών πράσινων ομολόγων και όχι μόνο.

Τα οφέλη από τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού προτύπου με το οποίο θα μπορούν να συγκρίνονται και άλλα πρότυπα της αγοράς είναι πολλαπλά καθώς από την μία πλευρά οι εκδότες πράσινων ομολόγων θα έχουν στη διάθεσή τους ένα ισχυρό εργαλείο ώστε να αποδεικνύουν ότι χρηματοδοτούν πράσινα έργα που ευθυγραμμίζονται με την ταξινόμια της ΕΕ και αφετέρου ότι οι επενδυτές θα διαπιστώνουν ευκολότερα ότι οι επενδύσεις τους είναι βιώσιμες, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο προβολής ψευδοοικολογικής ταυτότητας (greenwashing).

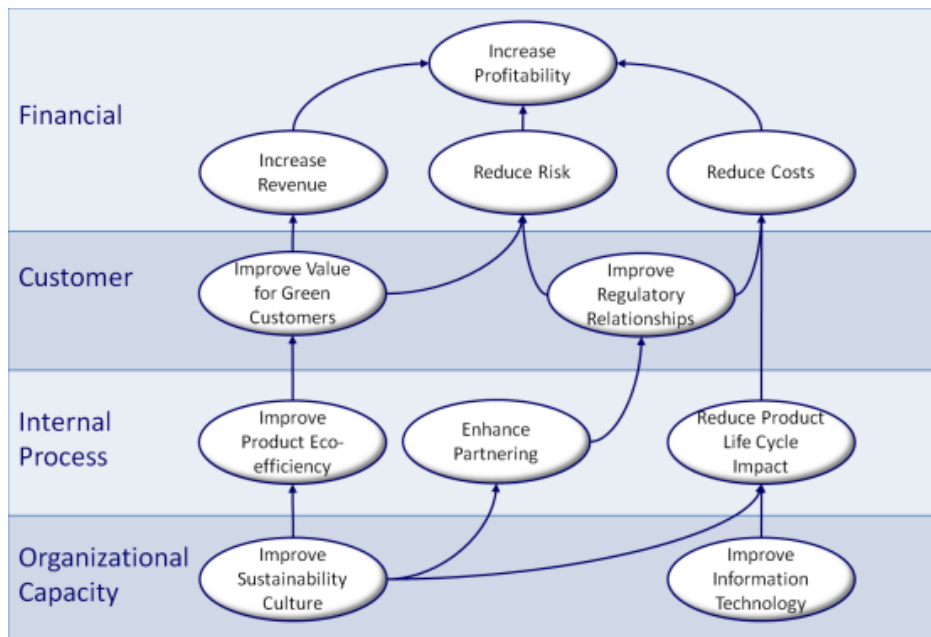
Είναι γεγονός ότι το κόστος οργάνωσης μιας επιχείρησης ώστε να επιτύχει μία βιώσιμη διαχείριση σύμφωνα με την στρατηγική το ESG κριτηρίων, θα μπορούσε να θεωρηθεί αρκετά υψηλό. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις δεν θα πρέπει να αντιλαμβάνονται την υιοθέτηση ενός βιώσιμου μοντέλου διαχείρισης ως ένα περιττό έξοδο που τους επιβάλλει το νέο παγκόσμιο κανονιστικό πλαίσιο και η νομοθεσία, αλλά θα πρέπει να το αντιμετωπίζουν

⁴¹ <https://www.climatebonds.net/standard/the-standard> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0391> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

ως μία μακροπρόθεσμη επένδυση που τελικά οδηγεί στην δημιουργία ενός πολύ σημαντικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Στο παρακάτω σχήμα συνοψίζεται η διαδρομή της επίτευξης ενός καλύτερου οικονομικού αποτελέσματος για τις επιχειρήσεις που ενσωματώνουν την βιωσιμότητα στην επιχειρηματική τους λειτουργία και στρατηγική.

Πίνακας 3.5 Σύνδεση στρατηγικής βιωσιμότητας και καλύτερου οικονομικού αποτελέσματος

Πηγή: Balanced Scorecard Institute (2011), <https://strategymanage.com/wp-content/uploads/pdfs/LinkingSustainabilitytoCorporateStrategyusingtheBalancedScorecard.pdf>

Αποτυπώνεται, λοιπόν, με ενάργεια ότι βιώσιμη επιχειρηματικότητα, τεχνολογία και κερδοφορία είναι έννοιες συμπληρωματικές και όχι αντικρουόμενες που οδηγούν σε βελτιωμένη λειτουργική απόδοση και χαμηλότερο κόστος.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Επιστημονικά Άρθρα

Aguilera, Ruth V., Deborah E. Rupp, Cynthia A. Williams, and Jyoti Ganapathi. (2007), "Putting the S back in corporate social responsibility: A multilevel theory of social change in organizations". *Academy of Management Review*. 32: 836–86. <https://doi.org/10.5465/amr.2007.25275678>

Ahi, P. and Searcy, C. (2013), "A Comparative Literature Analysis of Definitions for Green and Sustainable Supply Chain Management". *Journal of Cleaner Production*. 52, 329-341. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.02.018>

Aust, Ina, Brian Matthews, and Michael Muller-Camen. (2020), "Common Good HRM: A paradigm shift in Sustainable HRM?" *Human Resource Management Review*. 30: 100705. <https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2019.100705>

Azevedo, S., Carvalho, H., Duarte, S. and Cruz-Machado, V. (2012), "Influence of Green and Lean Upstream Supply Chain Management Practices on Business Sustainability". *IEEE Transactions on Engineering Management*. vol. 59, no. 4, pp. 753–765. <http://ieeexplore.ieee.org/document/6179327/>

Bhasin, Hitesh. (2019), *Sustainable Marketing Strategy, Importance and Principles*. Old Forge, NY: Marketing91. <https://www.marketing91.com/sustainable-marketing/>
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Blome, C., Paulraj, A. and Schuetz, K. (2014), "Supply chain collaboration and sustainability: A profile deviation analysis". *International Journal of Operations and Production Management*. vol. 34, no. 5, pp. 639–663. <https://doi.org/10.1108/IJOPM-11-2012-0515>

Carter, C.R., Rogers, D.S. (2008), "A framework of sustainable supply chain management: moving toward new theory". *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*. 38, 360-387. <https://doi.org/10.1108/09600030810882816>

Chacón, J., Moreno, C. and de Sousa, A. (2018). "Enablers of sustainable supply chain management and its effect on competitive advantage in the Colombian context". *Resources, Conservation and Recycling*. vol. 139, pp. 237–250. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2018.08.018>

Cheong, C. and Choi, J. (2020), "Green bonds: a survey", *Journal of Derivatives and Quantitative Studies*: 선물연구, Vol. 28 No. 4, pp. 175-189. <https://doi.org/10.1108/JDQS-09-2020-0024>

Cho, C. H., Laine, M., Roberts, R. W., & Rodrigue, M. (2015), "Organized hypocrisy, organizational façades, and sustainability reporting". *Accounting, Organizations & Society*. 40, 78–94. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2014.12.003>

Close, Cristianne. (2021), *The Global Eco-Wakening: How Consumers Are Driving Sustainability*. Davos, Switzerland: World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2021/05/eco-wakening-consumers-driving-sustainability/>
Πρόσβαση: Οκτώβριος 2023.

- Darnall, N., Jolley, G. and Handfield, R. (2008), "Environmental management systems and green supply chain management: Complements for sustainability?" *Business Strategy and the Environment*. vol. 17, no. 1, pp. 30–45. <https://doi.org/10.1002/bse.557>
- Ehnert, Ina. (2009), "Sustainability and human resource management: Reasoning and applications on corporate websites". *European Journal of International Management*. 3: 419–38. <https://doi.org/10.1504/EJIM.2009.028848>
- Ehnert, I.; Parsa, S.; Roper, I.; Wagner, M.; Muller-Camen, M. (2016), "Reporting on sustainability and HRM: A comparative study of sustainability reporting practices by the world's largest companies". *The International Journal of Human Resources Management*. 27, 88–108. <https://doi.org/10.1080/09585192.2015.1024157>
- Elkington, J. (1999), "Triple bottom-line reporting: Looking for balance". *Australian CPA (Certified Practising Accountant Australia)*. Vol. 69(2), 19–21.
- Eltayeb, T., Zailani, S. and Ramayah, T. (2011), "Green supply chain initiatives among certified companies in Malaysia and environmental sustainability: Investigating the outcomes". *Resources, Conservation and Recycling*. vol. 55, no. 5, pp. 495–506. <http://dx.doi.org/10.1016/j.resconrec.2010.09.003>
- Faisal, Shaha. (2023), "Green Human Resource Management—A Synthesis". *Sustainability*. 15: 2259. <https://doi.org/10.3390/su15032259>
- Gamboa Bernal, J., Orjuela Castro, J. and Moreno Mantilla, C. (2020). "The sustainable supply chain: concepts, optimization and simulation models and trends". *Ingenieria*. 25(3), pp.355-377 <https://dialnet.unirioja.es/servlet/catart?codigo=808553>
- Gray, R. (1993), *Accounting for the environment*. London: Paul Chapman.
- Kafa, N., Hani, Y. and El Mhamedi, A. (2013), "Sustainability performance measurement for green supply chain management". *IFAC Proceedings Volumes*. vol. 6. <https://doi.org/10.3182/20130911-3-BR-3021.00050>
- Kotler, Philip; Zaltman, Gerald. (1971), "Social Marketing: An Approach to Planned Social Change." *Journal of Marketing*. Vol. 35 Issue 3, p3-12 DOI:10.2307/1249783
- Kramar, Robin. (2014), "Beyond strategic human resource management: Is sustainable human resource management the next approach?" *The International Journal of Human Resource Management* 25: 1069–89. <https://doi.org/10.1080/09585192.2013.816863>
- Kramar, Robin. (2022), "Sustainable human resource management: six defining characteristics". *Asia Pasific Journal of Human Resources*. 60: 146–170 <https://doi.org/10.1111/1744-7941.12321>
- Lamberton, G. (2005), "Sustainability accounting—a brief history and conceptual framework", *Accounting Forum*. Vol. 29, No 1, March, pp. 7-26 <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2004.11.001>
- Leire, C. and Mont, O. (2010), "The implementation of socially responsible purchasing". *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. vol. 17, no. 1, pp. 27–39. <https://doi.org/10.1002/csr.198>
- Mani, V., Agarwal, R., Gunasekaran, A., Papadopoulos, T., Dubey, R. and Childe, S. (2016), "Social sustainability in the supply chain: Construct development and

- measurement validation". *Ecological Indicators*. vol. 71, pp.270–279. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolind.2016.07.007>
- Mani, V., Gunasekaran, A. and Delgado, C. (2018), "Enhancing supply chain performance through supplier social sustainability: An emerging economy perspective". *International Journal of Production Economics*. vol. 195, pp. 259–272. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2017.10.025>
- Mentzer, J.T., DeWitt, W., Keebler, J.S., Min, S., Nix, N.W., Smith, C.D. and Zacharia, Z.G. (2002), "Defining supply chain management". *Journal of Business Logistics*. Vol. 22 No. 2, pp. 1-25. <https://doi.org/10.1002/j.2158-1592.2001.tb00001.x>
- Nguyen Phu Giang, Tran Nguyen Bich Hien, Nguyen Thi Ha. (2022), "Factors Affecting The Application Of Sustainable Accounting And Sustainable Development In Enterprises". *Multicultural education*. 8(2), 222. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6296441>
- Peattie, Ken; Belz, Frank-Martin. (2010), "Sustainability Marketing- An Innovative Conception of Marketing." *Marketing Review St. Gallen*. 27(5): 8-15 <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11621-010-0085-7.pdf>
- Park, Jin Yong; Perumal, Sriram Veeraiya; Sanyal, Shouvik; Ah Nguyen, Binh; Ray, Samrat; Krishnan, Ravishankar; Narasimhaiah, Ramakrishna; Thangam, Dhanabalan. (2022), "Sustainable Marketing Strategies as an Essential Tool of Business." *American Journal of Economics & Sociology*. Vol. 81 Issue 2, p359-379. [DOI: 10.1111/ajes.12459](https://doi.org/10.1111/ajes.12459)
- Quinn, F.J. (1997), "What's the buzz?" *Logistics Management and Distribution Report*. 36 (2), 43-7.
- Rehman, M., Seth, D. and Shrivastava, R. (2016), "Impact of green manufacturing practices on organisational performance in Indian context: An empirical study". *Journal of Cleaner Production*. vol. 137, pp. 427–448. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.07.106>
- Seuring, S. (2013), "A review of modeling approaches for sustainable supply chain management". *Computers and Industrial Engineering*. vol. 66, no. 3, pp. 533–540. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2012.05.053>
- Seuring, S. and Müller, M. (2008), "From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management ". *Journal of Cleaner Production*. 16, 1699-1710. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2008.04.020>
- Sharma, R.R., Kaur, T. and Syan, A.S. (2021), *Foundation of Strategic Sustainability Marketing*. In *Sustainability Marketing*: 177-191. Bingley. Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-80071-244-720211014>
- Shen, J., & Zhu, J. H. (2011), "Effects of socially responsible HRM on employee organizational commitment". *International Journal of Human Resource Management*, 22: 3020-3035. <https://doi.org/10.1080/09585192.2011.599951>
- Srivastava, S. (2007), "Green supply-chain management: A state-of-the-art literature review". *International Journal of Management Reviews*. vol. 9, no. 1, pp. 53–80. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2007.00202.x>

Stankeviciute Z and A Savaneviciene. (2018), "Designing sustainable HRM: the core characteristics of emerging field". *Sustainability* 10(12), 4798. <https://doi.org/10.3390/su10124798>.

Story, James. (2019), *What Is Sustainable Marketing and How Should You Use It?* Smart Insights. <https://www.smartinsights.com/online-brand-strategy/brand-positioning/sustainable-marketing-how-should-you-use-it/>
Πρόσβαση: Οκτώβριος 2023.

Trivedi, Krunal, Pooja Trivedi, and Vandana Goswami. (2018), "Sustainable Marketing Strategies: Creating Business Value by Meeting Consumer Expectation." *International Journal of Management, Economics and Social Sciences* 7: 186-205. <http://hdl.handle.net/10419/180785>

Tseng, M., Chiu, A., Tan, R. and Siriban-Manalang, A. (2013), "Sustainable consumption and production for Asia: Sustainability through green design and practice". *Journal of Cleaner Production*. 40, pp.1-5. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.07.015>

Whelan, Tensie, and Carly Fink. (2016), "The Comprehensive Business Case for Sustainability." *Harvard Business Review* 21: 1-12. <https://everestenergy.nl/new/wp-content/uploads/HBR-Article-The-comprehensive-business-case-for-sustainability.pdf>

Wikhamn, Wajda. (2019), "Innovation, sustainable HRM and customer satisfaction". *International Journal of Hospitality Management*. 76: 102-110. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.04.009>

Zaugg, R.J.; Blum, A.; Thom, N. (2001), *Sustainability in Human Resource Management*. Evaluation Report. Survey in European Companies and Institutions. Arbeitsbericht des Instituts für Organisation und Personal der Universität Bern und des eidgenössischen Personalamtes; IOP Press: Berne, Switzerland, ISBN 3-906471-48-9.

Διαδικτυακοί Τόποι

Climate Bonds Initiative. (2022), SUSTAINABLE DEBT GLOBAL STATE OF THE MARKET 2022. https://www.climatebonds.net/files/reports/cbi_sotm_2022_03e.pdf.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Climate Bonds Initiative Standard. (2023), The Climate Bonds Standard. <https://www.climatebonds.net/standard/the-standard>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Deloitte. (2023), Green bonds: Financial instruments for accessing capital and financing the energy transition. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/audit/us-green-bonds-pov.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

<https://eur-lex.europa.eu/>

ICMA. (2021), Green Bond Principles- Voluntary Process Guidelines for Issuing Green Bonds. https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/2022-updates/Green-Bond-Principles_June-2022-280622.pdf. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ICMA. (2021), Sustainability Bonds Guidelines. <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/2021-updates/Sustainability-Bond-Guidelines-June-2021-140621.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ICMA. (2023), Social Bond Principles- Voluntary Process Guidelines for Issuing Social Bond. <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/2023-updates/Social-Bond-Principles-SBP-June-2023-220623.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ICMA. (2023), Sustainability-Linked Bond Principles Voluntary Process Guidelines. <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/2023-updates/Sustainability-Linked-Bond-Principles-June-2023-220623.pdf>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Investopedia. (2022), Covered Bond: Definition, Benefits, Example. <https://www.investopedia.com/terms/c/coveredbond.asp>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Investopedia. (2023), Asset-Backed Security (ABS): What It Is, How Different Types Work. <https://www.investopedia.com/terms/a/asset-backedsecurity.asp>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

IBM. (2022), *Consumers want it all: Hybrid shopping, sustainability, and purpose-driven brands*. IBM. <https://cdn.nrf.com/sites/default/files/2022-01/Consumers%20want%20it%20all.pdf>

UN Global Compact (2010), Supply Chain Sustainability A Practical Guide for Continuous Improvement. Second Edition. https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/issues_doc%2Fsupply_chain%2FSupplyChainRep_spread.pdf

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2023), Πράσινα ομόλογα: περισσότερη διαφάνεια, όχι ψευδοοικολογική ταυτότητα. <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20230928STO06003/prasina-omologa-perissoteri-diafaneia-ochi-pseudooikologiki-tautotita>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Μελέτη περίπτωσης, οι νέες τεχνολογίες στην υποστήριξη των ESG κριτηρίων

4.1 Εισαγωγή

Έχοντας αναλύσει, στα κεφάλαια που προηγήθηκαν, όλο το θεωρητικό υπόβαθρο, από την παράθεση ιστορικών στοιχείων για την έννοια της βιωσιμότητας, τις πιο σημαντικές παγκόσμιες συμφωνίες για την βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και της συμβολής της στην υπεύθυνη επιχειρηματικότητα, έως την ανάλυση των ESG κριτηρίων, των προτύπων που τα πλαισιώνουν και κάποιων τομέων εφαρμογής τους, θα γίνει αναφορά και ανάλυση των νέων τεχνολογιών που προκύπτουν από την 4^η βιομηχανική επανάσταση (Industry 4.0) και ο τρόπος που συμβάλλουν στην εξαγωγή αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων για τις ESG αναφορές. Η καταγραφή στην πράξη όλων όσων έχουν περιγραφεί παραπάνω θα γίνει μέσα από μία μελέτη περίπτωσης, καθώς καθ' αυτόν τον τρόπο θα γίνει κατανοητή η φύση του των νέων τεχνολογιών, θα εντοπιστούν τυχόν θολά σημεία, θα εφαρμοστούν τα θεωρητικά δεδομένα και θα βγουν κάποια χρήσιμα συμπεράσματα. Η επιλογή της μελέτης περίπτωσης δεν ήταν τυχαία, καθώς παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, αφενός διότι είναι η μεγαλύτερη εταιρία τεχνολογίας στην Ελλάδα και αφετέρου διότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι στο επίκεντρο την λειτουργίας και της δράσης της. Ως εκ τούτου, θα ακολουθήσει μία σύντομη παρουσίαση της εταιρίας, του επιχειρηματικού της μοντέλου, της στρατηγικής της και των δεσμεύσεών της για το μέλλον. Στην συνέχεια θα περιγραφούν ο σχεδιασμός και η μεθοδολογία εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στις ESG αναφορές. Ολοκληρώνοντας, θα παρατεθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις τα οποία μπορούν να αποτελέσουν ένα εφαλτήριο για αντίστοιχες προσπάθειες στο μέλλον.

4.2 Όμιλος εταιριών ΟΤΕ

4.2.1 Παρουσίαση Ομίλου

Ο Όμιλος ΟΤΕ στην Ελλάδα, έχοντας ολοκληρώσει τον μετασχηματισμό του σε Ψηφιακό Πάροχο Τηλεπικοινωνιών (Digital Telco), παρέχει υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, Internet, συνδρομητικής τηλεόρασης, καθώς και ολοκληρωμένες λύσεις ΤΠΕ και τηλεόρασης. Στο εξωτερικό, ο Όμιλος δραστηριοποιείται στην αγορά τηλεπικοινωνιών της Ρουμανίας. Είναι το 10% της κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών, συνεισφέρει το 2.7 % του ΑΕΠ, δημιουργεί 75.000 άμεσες και έμμεσες θέσεις εργασίας, ενώ είναι παρών με τις υπηρεσίες του στα περισσότερα ελληνικά σπίτια.

Επενδύει εντατικά σε Δίκτυα Νέας Γενιάς, αναπτύσσοντας υποδομές που δίνουν ώθηση στην ελληνική οικονομία και δημιουργούν προοπτικές ανάπτυξης. Αποτελεί τον μεγαλύτερο επενδυτή σε νέες τεχνολογίες και υποδομές στην Ελλάδα, έχοντας επενδύσει περίπου 5 δισ. ευρώ την τελευταία δεκαετία, υλοποιώντας πάνω από το 60% των επενδύσεων του κλάδου. Επιπλέον, ο Όμιλος υλοποιεί επενδύσεις που θα ξεπεράσουν τα €3 δισ. έως το 2027, ώστε να προσφέρει ακόμα υψηλότερες ταχύτητες και μεγαλύτερη κάλυψη στην σταθερή και την κινητή. Αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία για να συμβάλλει σε ένα κόσμο καλύτερο για όλους. Ενισχύει την βιώσιμη επιχειρηματικότητα του ομίλου, οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της στρατηγικής και καθορίζουν την λειτουργία του.

4.2.2 Επιχειρηματικό μοντέλο

Το επιχειρηματικό μοντέλο του ομίλου ΟΤΕ έχει ως στόχο την δημιουργία αξίας για τους μετόχους, τους πελάτες, την κοινωνία, τους εργαζόμενους και το περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, ο Όμιλος βελτιώνει συνεχώς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του, προσφέρει νέες θέσεις εργασίας, συνεργάζεται με μεγάλο αριθμό προμηθευτών, καταβάλλει φόρους προς το κράτος, και συνεισφέρει (οικονομικά και σε είδος) στην κοινωνία. Επιπλέον, παρέχει ίσες ευκαιρίες, διευκολύνει την πρόσβαση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων στον ψηφιακό κόσμο και λαμβάνει μέτρα προκειμένου να μειώσει το περιβαλλοντικό του αποτύπωμα. Ταυτόχρονα, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρει βοηθούν και τους πελάτες να μειώσουν τον περιβαλλοντικό τους αντίκτυπο. Η αποτελεσματική λειτουργία και το υψηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας του Ομίλου οδηγούν σε θετικά οικονομικά αποτελέσματα γεγονός που του επιτρέπει να επανεπενδύει στις δραστηριότητές του για να παράγει επιπλέον αξία για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Παρακάτω αποτυπώνεται η ανάλυση ουσιαστικών θεμάτων λαμβάνοντας υπόψη την προσέγγιση της διπλής ουσιαστικότητας.

Πίνακας 4.1 Ανάλυση Διπλής Ουσιαστικότητας

Πηγή: Απολογισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης ΟΤΕ (2022), https://www.cosmote.gr/otegroup_company/sustainability/reports/ote/gr/2022.pdf

4.2.3 Απολογισμοί βιώσιμης ανάπτυξης, αναγνώριση και επίδοση

Εδώ και 18 χρόνια στον ετήσιο απολογισμό βιώσιμης ανάπτυξης παρουσιάζονται δράσεις και προγράμματα που υλοποιεί ο Όμιλος ΟΤΕ, για την συνεισφορά του στην οικονομία, την κοινωνία, το περιβάλλον αλλά και τη συμβολή του στον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας. Ο ενιαίος απολογισμός βιώσιμης ανάπτυξης Ομίλου ΟΤΕ 2022, περιλαμβάνει σημαντικά χρηματοοικονομικά και μη χρηματοοικονομικά στοιχεία για θέματα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και εταιρικής διακυβέρνησης (ESG). Η βιωσιμότητα είναι στο επίκεντρο κάθε εταιρικής λειτουργίας και στο πλαίσιο αυτό η εταιρεία μετρά σημαντικές επιτυχίες:

Από το 2017 έως το 2022, μείωσε τις εκπομπές από την κατανάλωση ενέργειας στις εγκαταστάσεις του κατά 89%, κυρίως μέσω χρήσης εγγυήσεων προέλευσης.

- Το 100% της κατανάλωσης ηλεκτρισμού του Ομίλου προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ήδη από το 2020.
- Ενώ η χρήση δεδομένων αυξάνεται εκθετικά τα τελευταία χρόνια έχοντας τριπλασιαστεί σε σχέση με το 2017, η εταιρεία μείωσε την κατανάλωση ενέργειας κατά 3% το 2022.
- Το 2022 διαχειρίστηκε υπεύθυνα (ανακύκλωσε και επαναχρησιμοποίησε) το 100% των αποβλήτων του δηλαδή τα απόβλητα που παράγονται από το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο, το δίκτυο καταστημάτων, τα κτίρια και data centers, από όλες τις δραστηριότητές του, συγκριτικά με 88% το 2021.
- Έχει συλλέξει προς ανακύκλωση ή ανακατασκευή περισσότερα από 730.000 τεμάχια τερματικού εξοπλισμού και κινητών συσκευών, αύξηση κατά 100% σε σχέση με το 2014.
- Μείωσε τη κατανάλωση χαρτιού κατά 4,4 εκατομμύρια φύλλα χαρτί (22t) ενώ όσοι πελάτες συνεχίζουν να λαμβάνουν σε έντυπη μορφή τον λογαριασμό τους, εκτυπώνεται σε μορφή FSC (Forest Stewardship Council).
- Περισσότερα από 1,1 εκατομμύρια τεμάχια πλαστικών μίας χρήσης αποφεύχθηκαν σε κτίρια γραφείων του Ομίλου στο πλαίσιο του προγράμματος «Zeroplastic» που εφάρμοσε η εταιρεία.
- Το 41 % των εργαζομένων είναι γυναίκες και το 32% των θέσεων ευθύνης καλύπτονται από αυτές.

- Το 97% των εργαζομένων καλύπτονται από επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις εργασίας.
- Έχει αναβαθμίσει την χώρα φτιάχνοντας υπερσύγχρονα δίκτυα σταθερής και κινητής. Έχει περάσει πάνω από 46.000 χιλιόμετρα οπτικών ινών και έχει δώσει πρόσβαση υποδομής οπτικής ίνας μέχρι το σπίτι σε 910.000 νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Στην κινητή η πληθυσμιακή κάλυψη είναι 99% σε 4G και πάνω από 80% σε 5G.
- Πάνω από 200.000 μαθητές και εκπαιδευτικοί έχουν αναπτύξει ψηφιακές δεξιότητες μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα ρομποτικής- STEM από το 2014.
- Πάνω από 59.000 επαγγελματίες έχουν αναπτύξει νέες ψηφιακές δεξιότητες μέσω του «Grow Your Business» από το 2017.

Ιδιαίτερως σημαντική είναι και η κοινωνική προσφορά του Ομίλου ΟΤΕ την τελευταία 10ετία. Ξεχωρίζουν το πρόγραμμα υποτροφιών που μετρά πάνω από 750 υποτρόφους, η στήριξη 60 οργανισμών που στηρίζουν παιδιά καθώς και η παροχή εξοπλισμού και κατασκευή τμημάτων επειγόντων περιστατικών σε νοσοκομεία για παιδιά.

Η συνεισφορά του Ομίλου ΟΤΕ στην κοινωνία και την προστασία του περιβάλλοντος αναγνωρίζεται από το ευρύ κοινό, αλλά και από εξειδικευμένους φορείς βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό αποδεικνύεται τόσο από τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών, όσο και από την ένταξη του Ομίλου σε σημαντικούς διεθνείς και ευρωπαϊκούς δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης που συμβάλλουν στις υπεύθυνες επενδύσεις (SRI).

- FTSE4Good Index Series: από το 2008 ο ΟΤΕ πληροί όλες τις απαιτήσεις και συμμετέχει στην εν λόγω σειρά χρηματιστηριακών δεικτών, είναι μία από τις 7 εταιρίες στην Ελλάδα που συγκαταλέγονται σ' αυτό τον δείκτη.
- ISS ESG: Ο ΟΤΕ από το 2018 διαθέτει τον τίτλο «prime» στο πλαίσιο του «Corporate ESG Performance». Ο συγκεκριμένος τίτλος απονέμεται σε εταιρίες ηγέτες κάθε κλάδου, αναγνωρίζοντας ότι τα διαπραγματεύσιμα ομόλογα και οι μετοχές τους πληρούν τις προϋποθέσεις για υπεύθυνες επενδύσεις.
- MSCI ESG RATINGS: Σε «A» από «BBB» αναβάθμισε την αξιολόγηση του ΟΤΕ η MSCI ESG Ratings, τον Νοέμβριο του 2022, βάσει των επιδόσεων του σε θέματα ESG. Η MSCI ESG Research παρέχει εμπειρισταωμένη έρευνα, αξιολογήσεις και ανάλυση των επιχειρηματικών πρακτικών χιλιάδων εταιρειών παγκοσμίως σχετικά με το περιβάλλον, την κοινωνία και την εταιρική διακυβέρνηση.

- CDP: Από το 2010, ο ΟΤΕ συμμετέχει στην αξιολόγηση του διεθνούς δείκτη CDP για θέματα Κλιματικής Αλλαγής, αναρτώντας τις απαραίτητες πληροφορίες στην πλατφόρμα του. Κατά την αξιολόγησή του το 2022, ο ΟΤΕ έλαβε τη βαθμολογία «B» (Management).
- BLOOMBERG GEI (Gender- Equality Index): Από τον Ιανουάριο του 2023, ο Όμιλος ΟΤΕ εντάσσεται για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά στον διεθνή δείκτη για την ισότητα των φύλων, Bloomberg Gender Equality Index (GEI). Ο δείκτης GEI έχει ως στόχο την καταγραφή των επιδόσεων των εταιρειών που έχουν δεσμευθεί στη διαφάνεια και στη δημοσιοποίηση πληροφοριών για την ενίσχυση της ισότητας των φύλων, μέσω πολιτικών και δράσεων.
- ATHEX ESG: Από τον Ιούλιο 2021, ο ΟΤΕ συμπεριλαμβάνεται στον Δείκτη ATHEX ESG (ATHEX ESG Index) του Χρηματιστηρίου Αθηνών, μαζί με άλλες 35 εισηγμένες εταιρείες. Ο Δείκτης παρακολουθεί την χρηματιστηριακή απόδοση των εισηγμένων εταιρειών του Χ.Α. που υιοθετούν και προβάλλουν τις πρακτικές τους σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και εταιρικής διακυβέρνησης (ESG).

4.2.4 Στρατηγική και δεσμεύσεις για το μέλλον

Κλιματική Ουδετερότητα: Το κλίμα αλλάζει, η μέση θερμοκρασία του πλανήτη αυξάνεται και απαιτείται άμεσα δράση σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο Όμιλος ΟΤΕ δεσμεύεται να ελαχιστοποιήσει τις αρνητικές επιπτώσεις των επιχειρηματικών του δραστηριοτήτων στο κλίμα, αλλά και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που προσφέρει η ψηφιοποίηση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Στο πλαίσιο αυτό, ο Όμιλος έχει θεσπίσει στρατηγική για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, σε όλη την αλυσίδα αξίας του. Οι βασικοί πυλώνες της στρατηγικής είναι η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από την λειτουργία του Ομίλου και σε ολόκληρη την αλυσίδα, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η αύξηση ενεργειακής αποδοτικότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες ΤΠΕ (ICT) με θετικές επιπτώσεις στην προστασία του κλίματος για τους πελάτες.

Κυκλική Οικονομία: Εξοικονόμηση φυσικών πόρων και προώθηση των αρχών κυκλικής οικονομίας σε όλη την αλυσίδα αξίας. Για τον Όμιλο ΟΤΕ, η διατήρηση και η αποδοτικότερη χρήση των φυσικών πόρων αποτελεί βασική προτεραιότητα. Ο Όμιλος εφαρμόζει μία ολιστική προσέγγιση, η οποία ενσωματώνει τις έξι θεμελιώδεις αρχές κυκλικής οικονομίας: σχεδιασμός, παραγωγή, χρήση, επισκευή, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση. Η προσέγγιση αυτή, καλύπτει τόσο τη λειτουργία του Ομίλου (δίκτυο τηλεπικοινωνιών, κέντρα δεδομένων, στόλος, γραφεία και καταστήματα), όσο και την

αλυσίδα αξίας του. Οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις που υλοποιούνται αφορούν σε θέματα από τον σχεδιασμό των προϊόντων, των βιώσιμων προϊόντων και συσκευασιών, μέχρι τη βιώσιμη διαχείριση των αποβλήτων ΤΠΕ (ICT) και των λοιπών αποβλήτων.

Συμπερίληψη & Ίσες Ευκαιρίες στην Εργασία: Εταιρική κουλτούρα και καθημερινή πρακτική του Ομίλου ΟΤΕ που προάγει τις αξίες της διαφορετικότητας, της ισότητας και της συμπερίληψης. Ο Όμιλος ΟΤΕ παρέχει ένα βιώσιμο, αποδοτικό και τεχνολογικά προηγμένο εργασιακό περιβάλλον για τους ανθρώπους του. Σε αυτό το πλαίσιο, έχει διαμορφώσει μία εταιρική κουλτούρα που αγκαλιάζει και προωθεί τις αξίες της διαφορετικότητας, της ισότητας και της συμπερίληψης, διασφαλίζοντας παράλληλα μηδενική ανοχή στις διακρίσεις. Η ολιστική προσέγγιση του Ομίλου ΟΤΕ περιλαμβάνει τη δίκαιη απασχόληση, το πλαίσιο αμοιβών και παροχών, τη συνεργατική σχέση με τους εργαζομένους του, τα συνδικάτα και τους εκπροσώπους των εργαζομένων, καθώς και στοχευμένες πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης. Για το σκοπό αυτό, οι πολιτικές και οι δράσεις αγγίζουν όλες τις πτυχές της καθημερινότητας των εργαζομένων, ενσωματώνοντας τη διαφορετικότητα, την ισότητα και τη συμπερίληψη σε όλες τις εργασιακές πρακτικές

Ψηφιακή Κοινωνία για Όλους: Καθοριστική συμβολή του Ομίλου ΟΤΕ στον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας και ταυτόχρονη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής όλων στον ψηφιακό κόσμο με σύμμαχο την τεχνολογία, ο Όμιλος ΟΤΕ βελτιώνει συνεχώς το αποτύπωμά του στην κοινωνία και δημιουργεί τις βάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη. Με όραμά του μία ψηφιακή κοινωνία για όλους, επενδύει σε υπερσύγχρονα δίκτυα και υλοποιεί μικρά και μεγάλα ICT έργα, συμβάλλοντας καθοριστικά στον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας. Επιπλέον, υλοποιώντας στοχευμένες δράσεις και παρέχοντας τα κατάλληλα εργαλεία, παίζει καθοριστικό ρόλο στη ψηφιακή συμπερίληψη όλων των πολιτών. Με τον τρόπο αυτό, ο Όμιλος παρέχει τα κατάλληλα μέσα, συμβάλει στην ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων, ενώ, ταυτόχρονα, προωθεί την υπεύθυνη χρήση της τεχνολογίας.

Με βάση τις στρατηγικές προτεραιότητες που έχει θέσει η εταιρία, ανακοίνωσε και τις παρακάτω δεσμεύσεις για το μέλλον:

- Μηδενισμός (net-zero) των άμεσων εκπομπών από την κατανάλωση ενέργειας (scope 1 & scope 2), συμπεριλαμβανομένης της μείωσης των εκπομπών έως 95% μέχρι το 2025.
- 100% χρήση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) για την κατανάλωση ηλεκτρισμού (από το 2021 και έπειτα).

- 25% μείωση λοιπών έμμεσων εκπομπών (scope 3) ανά πελάτη (2017-2030).
- Μηδενισμός (net-zero) ανθρακικού αποτυπώματος σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας (scope 1, 2 & 3) έως το 2040.
- Μηδενικά απόβλητα (απόβλητα που παράγονται από το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο, το δίκτυο καταστημάτων, τα κτίρια και data centers) σε χώρους υγειονομικής ταφής.
- Συλλογή ~400.000 κινητών συσκευών μέσω Προγραμμάτων «Take Back» με στόχο την ανακύκλωση ή ανακατασκευή τους (2022-2024).
- 100% βιώσιμες συσκευασίες για: α) τις νέες συσκευές που φέρουν το εμπορικό σήμα COSMOTE από τα μέσα του 2022, β) τα smartphones τρίτων που θα πωλούνται από την εταιρεία έως το 2025.
- 25% μείωση της χρήσης χαρτιού (2020-2023).
- Τουλάχιστον 30% των ανώτερων και ανώτατων διευθυντικών θέσεων του Ομίλου να καλυφθούν από γυναίκες μέχρι το 2024.
- Περαιτέρω προώθηση των αξιών της διαφορετικότητας, της ισότητας και της συμπερίληψης στον Όμιλο, μέσω στοχευμένων δράσεων για όλους τους εργαζομένους και τους επικεφαλής επιχειρησιακών μονάδων (Πρόγραμμα Mentoring για γυναίκες, ειδικά e-learning για όλους τους εργαζομένους).
- 90% πανελλαδική πληθυσμιακή κάλυψη του δικτύου 5G μέχρι το τέλος του 2023.
- 1,4 εκατομμύρια νοικοκυριά και επιχειρήσεις με πρόσβαση σε υποδομή οπτικής ίνας μέχρι το σπίτι (FTTH) έως το τέλος του 2023.
- 3 εκατομμύρια νοικοκυριά και επιχειρήσεις με πρόσβαση σε υποδομή οπτικής ίνας μέχρι το σπίτι (FTTH) έως το τέλος του 2027.
- Θετική επίδραση στη ζωή περίπου 10 εκατομμύρια ανθρώπων μέσω πρωτοβουλιών ψηφιακής ένταξης.

4.3 Οι νέες τεχνολογίες στην υποστήριξη των ESG κριτηρίων

4.3.1 Σύνομη παρουσίαση νέων τεχνολογιών

Στην εποχή της 4^{ης} βιομηχανικής επανάστασης (αρχές του 21^{ου} αιώνα) και του ψηφιακού μετασχηματισμού, η τεχνολογία έχει την δυνατότητα να αποτελεί ισχυρό εργαλείο στις διαδικασίες υποβολής εκθέσεων ESG. Αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία και λύσεις λογισμικού, οι εταιρείες εξοικονομούν χρόνο, μειώνουν τα λάθη και επικοινωνούν

αποτελεσματικότερα τις επιδόσεις ESG στα ενδιαφερόμενα μέρη. Επιπλέον, η τεχνολογία βοηθά τις εταιρείες να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα εντοπίζοντας τομείς προς βελτίωση. Καθώς οι εκτιμήσεις σχετικά με τα ESG διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις επιχειρηματικές αποφάσεις, η αξιοποίηση της τεχνολογίας θα είναι ζωτικής σημασίας για τις εταιρείες προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικές και να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών. Πριν όμως, προχωρήσουμε στην ανάλυση του τρόπου με το οποίο οι νέες τεχνολογίες δίνουν αξιόπιστα, σαφή και συγκρίσιμα ESG μετρικά σε πραγματικό χρόνο, ας προχωρήσουμε σε ένα σύντομο ορισμό για κάθε μία απ' αυτές.

*Blockchain (Αλυσίδα Συστοιχιών/ Κατανεμημένης Εγγραφής)*⁴³: Η τεχνολογία blockchain είναι ένας προηγμένος μηχανισμός βάσεων δεδομένων που επιτρέπει τη διαφανή ανταλλαγή πληροφοριών σε ένα επιχειρηματικό δίκτυο. Είναι ένα κοινόχρηστο, κατανεμημένο και αμετάβλητο βιβλίο που καταγράφει το ιστορικό των συναλλαγών ξεκινώντας από την πρώτη συναλλαγή. Δημιουργεί εμπιστοσύνη, λογοδοσία και διαφάνεια. Η αλυσίδα μπλοκ αποθηκεύει τις πληροφορίες σε παρτίδες που ονομάζονται μπλοκ. Αυτά τα μπλοκ συνδέονται μεταξύ τους με διαδοχικό τρόπο για να σχηματίσουν μια συνεχή γραμμή.

*Artificial intelligence/ AI (Τεχνητή Νοημοσύνη)*⁴⁴: Ο όρος Τεχνητή Νοημοσύνη αναφέρεται στον κλάδο της Πληροφορικής ο οποίος ασχολείται με τη σχεδίαση και την υλοποίηση υπολογιστικών συστημάτων που μιμούνται στοιχεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς τα οποία υπονοούν έστω και στοιχειώδη ευφυΐα: μάθηση, προσαρμοστικότητα, εξαγωγή συμπερασμάτων, κατανόηση από συμφραζόμενα, επίλυση προβλημάτων κλπ. Η μηχανική μάθηση (machine learning) είναι μια μέθοδος ανάλυσης δεδομένων που αυτοματοποιεί την ανάπτυξη αναλυτικών μοντέλων. Είναι ένας κλάδος της τεχνητής νοημοσύνης που βασίζεται στην ιδέα ότι τα συστήματα μπορούν να μάθουν από τα δεδομένα, να εντοπίσουν μοτίβα και να λάβουν αποφάσεις με ελάχιστη ανθρώπινη παρέμβαση. Η βαθιά μάθηση (deep learning) είναι το υποσύνολο των μεθόδων μηχανικής μάθησης που βασίζονται σε τεχνητά νευρωνικά δίκτυα με εκμάθηση αναπαράστασης. Το επίθετο "deep" στη βαθιά εκμάθηση αναφέρεται στη χρήση πολλαπλών επιπέδων στο δίκτυο.

*IOT/ Internet Of Things (Διαδίκτυο των Πραγμάτων)*⁴⁵: Το διαδίκτυο των πραγμάτων ή ιντερνετ των πραγμάτων αποτελεί το δίκτυο επικοινωνίας πληθώρας συσκευών, οικιακών συσκευών, αυτοκινήτων καθώς και κάθε αντικείμενου που ενσωματώνει

⁴³ <https://el.wikipedia.org/wiki/Blockchain> (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Internet_of_things (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

ηλεκτρονικά μέσα, λογισμικό, αισθητήρες και συνδεσιμότητα σε δίκτυο ώστε να επιτρέπεται η σύνδεση και η ανταλλαγή δεδομένων.

NLP/ Natural language processing (Επεξεργασία φυσικής γλώσσας)⁴⁶: είναι ένα διεπιστημονικός κλάδος της επιστήμης της πληροφορικής και της υπολογιστικής γλωσσολογίας. Ασχολείται κυρίως με τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των υπολογιστών και των ανθρώπινων (φυσικών) γλωσσών. Περιλαμβάνει την επεξεργασία συνόλων δεδομένων φυσικής γλώσσας, όπως σωμάτων κειμένων ή ομιλίας, χρησιμοποιώντας είτε προσεγγίσεις μηχανικής μάθησης βασισμένες σε κανόνες είτε πιθανολογικές (δηλαδή στατιστικές και, πιο πρόσφατα, βασισμένες σε νευρωνικά δίκτυα).

Big Data (Μεγάλα Δεδομένα)⁴⁷: Ο όρος Μεγάλα Δεδομένα ή Μέγα-δεδομένα χρησιμοποιείται για να περιγράψει σύνολα δεδομένων τόσο μεγάλα ή σύνθετα που ξεφεύγουν από τις δυνατότητες καταγραφής, αποθήκευσης και ανάλυσης των παραδοσιακών τεχνικών επεξεργασίας δεδομένων.

Cloud Computing (Υπολογιστικό Νέφος)⁴⁸ : Το υπολογιστικό νέφος είναι η διάθεση υπολογιστικών πόρων μέσω διαδικτύου, από κεντρικά συστήματα που βρίσκονται απομακρυσμένα από τον τελικό χρήστη, τα οποία τον εξυπηρετούν αυτοματοποιώντας διαδικασίες, παρέχοντας ευκολίες και ευελιξία σύνδεσης.

4.3.2 Σχεδιασμός εφαρμογής στις ESG αναφορές του Ομίλου ΟΤΕ

Καθώς το ενδιαφέρον των επενδυτών και των ενδιαφερομένων μερών για θέματα ESG συνεχίζει να αυξάνεται, αυξάνεται και η ανάγκη για ακριβή και συναφή δεδομένα ESG. Ωστόσο, η συλλογή και η υποβολή στοιχείων ESG είναι συχνά μια επίπονη διαδικασία για την εταιρεία, η οποία απαιτεί σημαντικούς πόρους, χρόνο και τεχνογνωσία. Ευτυχώς, η τεχνολογία έχει αναδειχθεί ως πολύτιμη λύση σε αυτές τις προκλήσεις, προσφέροντας νέους και καινοτόμους τρόπους συλλογής, ανάλυσης και αναφοράς δεδομένων ESG.

Ειδικότερα, η τεχνολογία βοηθά στην υποβολή εκθέσεων ESG με τους ακόλουθους τρόπους:

- συλλογή δεδομένων,
- αυτοματοποίηση της ανάλυσης δεδομένων,
- υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών,
- αποτελεσματική επικοινωνία/γνωστοποίηση.

⁴⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Natural_language_processing (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Big_data (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

⁴⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Cloud_computing (τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2023)

Συλλογή δεδομένων: Ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια της υποβολής εκθέσεων ESG είναι η συλλογή αξιόπιστων και σχετικών δεδομένων από διάφορες πηγές, όπως συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, οι προμηθευτές, οι πελάτες και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η χειροκίνητη συλλογή δεδομένων μπορεί να είναι χρονοβόρα, επιρρεπής σε σφάλματα και αναποτελεσματική. Η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει σε αυτή τη διαδικασία, ενσωματώνοντας διαφορετικές πηγές δεδομένων, χρησιμοποιώντας πλατφόρμες που βασίζονται στο cloud και εφαρμόζοντας ελέγχους ποιότητας δεδομένων. Για παράδειγμα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εργαλεία λογισμικού που συνδέονται με τα υπάρχοντα συστήματα, όπως το ERP, το CRM, και να εξαχθούν αυτόματα δεδομένα ESG. Επιπλέον, μέσα από πλατφόρμες που βασίζονται στο cloud υπάρχει η δυνατότητα αποθήκευσης, πρόσβασης και διαμοιρασμού δεδομένων ESG με ασφάλεια και από απόσταση. Με την συνδρομή του blockchain γίνεται έλεγχος ποιότητας δεδομένων επαληθεύοντας την ακρίβεια, την πληρότητα και τη συνέπεια των δεδομένων ESG (Harvard business review, 2017; Accounting and Business, 2022).

Αυτοματοποίηση της ανάλυσης δεδομένων: Μια άλλη πρόκληση της υποβολής εκθέσεων ESG είναι η ανάλυση των δεδομένων και η εξαγωγή ουσιαστικών συμπερασμάτων που θα ενημερώσουν τη στρατηγική και τη λήψη αποφάσεων. Η χειροκίνητη ανάλυση δεδομένων μπορεί να είναι πολύπλοκη, κουραστική και υποκειμενική. Η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει να αυτοματοποιηθεί αυτή η διαδικασία με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης, μηχανικής μάθησης και επεξεργασίας φυσικής γλώσσας. Για παράδειγμα, χρησιμοποιώντας εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης που εφαρμόζουν προηγμένους αλγόριθμους και μοντέλα στα δεδομένα ESG μπορούν να παράγουν πληροφορίες, όπως τάσεις, μοτίβα, κινδύνους και ευκαιρίες. Επίσης, τα εργαλεία μηχανικής μάθησης που μαθαίνουν από τα δεδομένα ESG μπορούν να παρέχουν συστάσεις, όπως σημεία αναφοράς, στόχους και δράσεις. Τέλος, τα εργαλεία επεξεργασίας φυσικής γλώσσας που μεταφράζουν τα δεδομένα ESG σε σαφείς και συνοπτικές αφηγήσεις είναι σε θέση να εξηγούν τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις. Τα εργαλεία ανάλυσης δεδομένων και οπτικοποίησης βοηθούν την εταιρεία να αξιολογεί την ουσιαστικότητα, να εντοπίζει τάσεις και να παρακολουθεί την πρόοδο με την πάροδο του χρόνου. Τα εργαλεία αυτά επιτρέπουν την κοινοποίηση των δεδομένων ESG με πιο προσιτό και κατανοητό τρόπο, βοηθώντας τελικά τα ενδιαφερόμενα μέρη να κατανοήσουν τις επιδόσεις και τη λήψη αποφάσεων της εταιρείας (Macpherson et al., 2021).

Υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών: Μια τρίτη πρόκληση για την υποβολή εκθέσεων ESG είναι η τήρηση των βέλτιστων πρακτικών και προτύπων που αφορούν τον κλάδο, την περιοχή και τα ενδιαφερόμενα μέρη σας. Η χειροκίνητη συμμόρφωση μπορεί να είναι

δαπανηρή, δυσκίνητη και συγκεχυμένη. Η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει να υιοθετηθούν βέλτιστες πρακτικές, χρησιμοποιώντας εργαλεία λογισμικού που ευθυγραμμίζουν την αναφορά ESG με τα πιο ευρέως αποδεκτά πλαίσια και κατευθυντήριες γραμμές, όπως τα GRI, SASB, TCFD ή SDGs κτλ. Για παράδειγμα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εργαλεία λογισμικού που αντιστοιχούν τα δεδομένα για τα ESG στους δείκτες και τα κριτήρια αυτών των πλαισίων και κατευθυντήριων γραμμών και να δημιουργηθούν εκθέσεις που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις και τις προσδοκίες τους. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν εργαλεία λογισμικού που επικαιροποιούν τις αναφορές για τα ESG σύμφωνα με τις τελευταίες αλλαγές και εξελίξεις σε αυτά τα πλαίσια και τις κατευθυντήριες γραμμές και διασφαλίζουν ότι οι αναφορές είναι πάντα ενημερωμένες και σχετικές.

Αποτελεσματική επικοινωνία/ γνωστοποίηση: Μια τέταρτη πρόκληση της υποβολής εκθέσεων ESG είναι η επικοινωνία των επιδόσεων και του αντίκτυπου των ESG στα εσωτερικά και εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη, όπως οι επενδυτές, οι πελάτες, οι εργαζόμενοι, οι ρυθμιστικές αρχές και η κοινωνία. Η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει να επικοινωνηθούν αποτελεσματικά με τη χρήση εργαλείων λογισμικού που δημιουργούν διαδραστικές και οπτικές εκθέσεις ESG που αναδεικνύουν τα επιτεύγματα για του στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Για παράδειγμα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εργαλεία λογισμικού που προσθέτουν διαδραστικά και οπτικά στοιχεία στις εκθέσεις ESG, όπως διαγράμματα, γραφήματα, χάρτες, βίντεο, και να τις καταστήσουν πιο σαφείς και συγκρίσιμες. Παρόλο που η διαδικασία υποβολής εκθέσεων ESG εμποπτεύεται συνήθως από την διεύθυνση εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, η εταιρεία συνειδητοποιεί τη σημασία της διαλειτουργικής συγκρότησης και της συμμετοχής μελών από διάφορες επιχειρηματικές λειτουργίες. Ένας τρόπος με τον οποίο μπορεί να ενσωματώσει την στρατηγική ESG σε όλες τις επιχειρηματικές της λειτουργίες είναι η δημιουργία ενός κεντρικού συστήματος διακυβέρνησης δεδομένων, που επιτρέπει την αποτελεσματική συλλογή και διαχείριση των δεδομένων ESG από διαφορετικά τμήματα.

4.3.3 Μεθοδολογία εφαρμογής στις ESG αναφορές του Ομίλου ΟΤΕ

Η τεχνολογία θα εφαρμοστεί για να βοηθήσει την εταιρεία στην σαφή, αξιόπιστη και συγκρίσιμη μετρήση των αναφορών για το περιβάλλον, την κοινωνία και την διακυβέρνηση. Με την συνδυαστική χρήση των νέων τεχνολογιών θα είναι σε θέση να προβαίνει σε βελτιώσεις διαδικασιών και σε υπεύθυνες μελλοντικές αποφάσεις στοχεύοντας στην παροχή αξίας στα ενδιαφερόμενα μέρη (Moodaley, 2023). Τα στοιχεία που θα συλλέγονται θα μεταφέρονται σε ένα διαδικτυακό εργαλείο «esg tracker» όπου

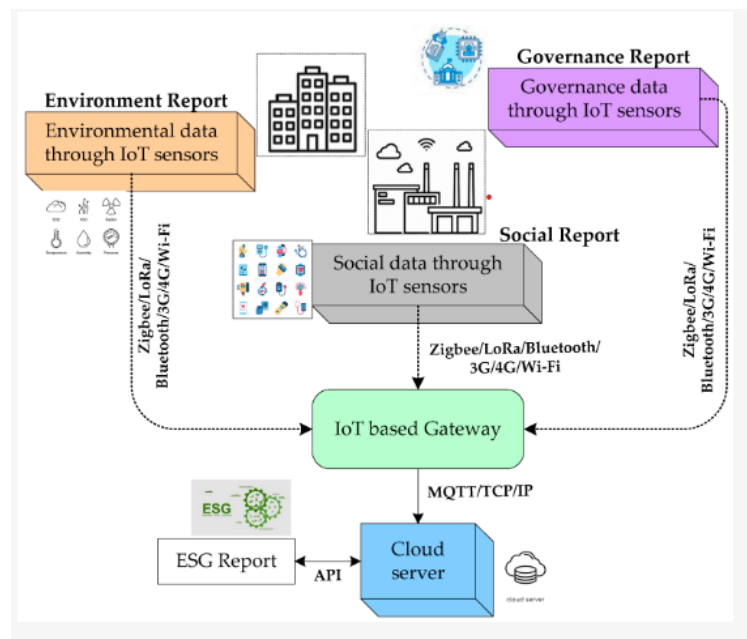
σε πραγματικό χρόνο θα μπορούν να εξαχθούν στοιχεία (reporting) από τα στελέχη και τα ενδιαφερόμενα μέρη.

IoT για ESG

Διάφορες μελέτες (Saxena et al., 2023; Wu et al., 2022) προτείνουν την αρχιτεκτονική μιας έξυπνης πλατφόρμας υποβολής εκθέσεων ESG που αξιοποιεί την τεχνολογία blockchain και το IoT για να επιτρέψει την εταιρική μαζική ανίχνευση περιβαλλοντικών δεδομένων και να βελτιώσει τη διαφάνεια, την ασφάλεια και την αξιοπιστία της διαδικασίας υποβολής εκθέσεων ESG. Τα πολυδιάστατα περιβαλλοντικά δεδομένα παράγονται σε ολοένα αυξανόμενες ποσότητες και η συλλογή και ανάλυση τόσο των άμεσων όσο και έμμεσων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα αποσκοπεί στον μηδενισμό τους αλλά και στην εμπορία αντισταθμιστικών δικαιωμάτων άνθρακα.

Ο πίνακας που ακολουθεί απεικονίζει την εν λόγω αρχιτεκτονική όπου το IoT βασίζεται στη δικτύωση των πραγμάτων, όπου οι έξυπνες συσκευές επικοινωνούν μεταξύ τους στέλνοντας και λαμβάνοντας δεδομένα. Βασικά, το IoT περιλαμβάνει 3 επίπεδα, όπως το επίπεδο αντίληψης, το επίπεδο δικτύου και το επίπεδο εφαρμογής. Η απόκτηση δεδομένων μέσω ασύρματων αισθητήρων με την υπολογιστική μονάδα είναι διαθέσιμη στο στρώμα αντίληψης. Αυτοί οι αισθητήρες βοηθούν στην απόκτηση των περιβαλλοντικών δεδομένων σε πραγματικό χρόνο τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία και κοινοποιούνται στο επίπεδο εφαρμογής μέσω του επιπέδου δικτύου. Το στρώμα δικτύου καθιερώνει τη δικτύωση μεταξύ του στρώματος αντίληψης και του στρώματος εφαρμογής μέσω διαφόρων πρωτοκόλλων επικοινωνίας.

Πίνακας 4.2 Εφαρμογή του IoT στο ESG Reporting

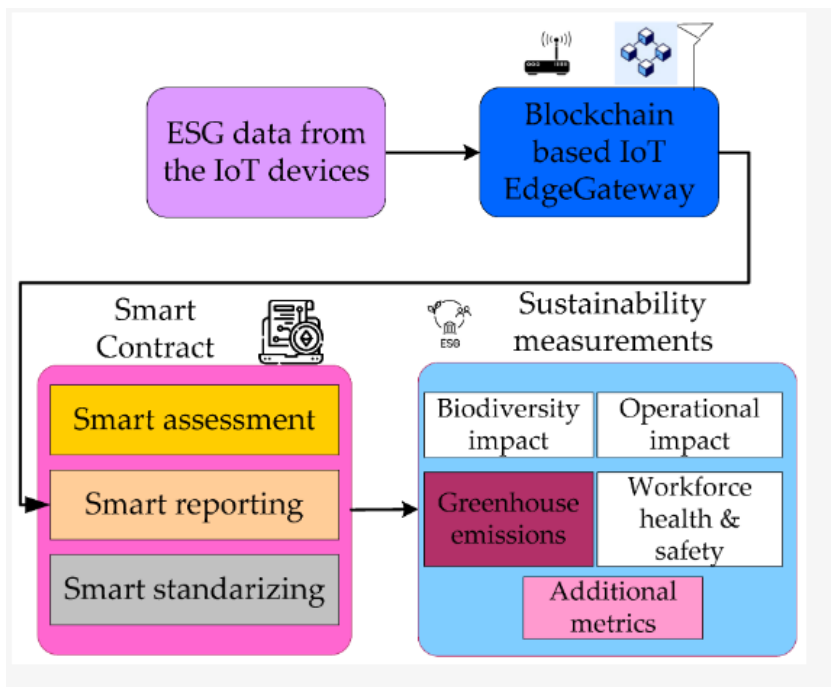
Πηγή: Saxena et al., (2023)

Blockchain για ESG

Λόγω της μεγάλης προσφοράς πλαισίων αξιολόγησης ESG, οι πρακτικές υποβολής εκθέσεων έχουν διαμορφώσει ένα περίπλοκο σύστημα υποβολής εκθέσεων ESG για τη σύγκριση των δεδομένων. Με την ανάπτυξη ευέλικτων, διαφανών και αυτοματοποιημένων διαδικασιών συλλογής δεδομένων, το blockchain μπορεί να βελτιώσει την επεξεργασία και την ανάλυση των δεδομένων ESG. (Arhana et al., 2023)

Ο παρακάτω πίνακας απεικονίζει μια αρχιτεκτονική που χρησιμοποιείται για την υλοποίηση της αλυσίδας μπλοκ για τις εκθέσεις ESG και την αξιολόγηση της βιωσιμότητας σε μια επιχείρηση. Τα δεδομένα ESG από τις διάφορες συσκευές IoT συλλέγονται και διαβιβάζονται στην πύλη blockchain μέσω ενός πρωτοκόλλου ασύρματης επικοινωνίας.

Πίνακας 4.3 Εφαρμογή του Blockchain στο ESG Reporting

Πηγή: Saxena et al., (2023)

Αυτή η πύλη λειτουργεί ως κόμβος για τη μετάδοση των δεδομένων των συσκευών IoT στο δίκτυο blockchain, το οποίο ικανοποιεί τόσο τη διαφάνεια όσο και την ιδιωτικότητα καθώς τα δεδομένα αποθηκεύονται με τρόπο που δεν επιδέχεται αλλοιώσεις. Η έννοια του έξυπνου συμβολαίου (τα ρομποτικά δηλαδή συστήματα που δεν μπορούν να επηρεαστούν, δωροδοκηθούν, απειληθούν. Τη θέση του διαμεσολαβητή παίρνει η ψηφιακή εμπιστοσύνη. Κάθε έξυπνο συμβόλαιο εκτελείται με ασφάλεια, ταχύτητα και

διαφάνεια) αυτοματοποιεί την διαδικασία ώστε να διασφαλίζεται ότι όλοι οι συμμετέχοντες μπορούν να είναι σίγουροι για τα αποτελέσματα άμεσα, χωρίς τη συμμετοχή ενός μεσάζοντα ή την αποτυχία του χρόνου, μειώνοντας τις χρονοβόρες ροές εργασίας.

Συνεπώς, ο συνδυασμός blockchain-IoT, διευκολύνει τον διαμοιρασμό δεδομένων για περαιτέρω ανάλυση και επιτρέπει να αυτοματοποιηθούν με κρυπτογραφικά επαληθεύσιμο τρόπο αρκετές υπάρχουσες, χρονοβόρες ροές εργασίας. Για την αυθεντικότητα των δεδομένων, η τεχνολογία blockchain αξιοποιεί μαζί με IoT και AI, όπου τα δεδομένα που λαμβάνονται επαληθεύονται και αναλύονται για περαιτέρω αξιολόγηση (ESG Investor, 2023).

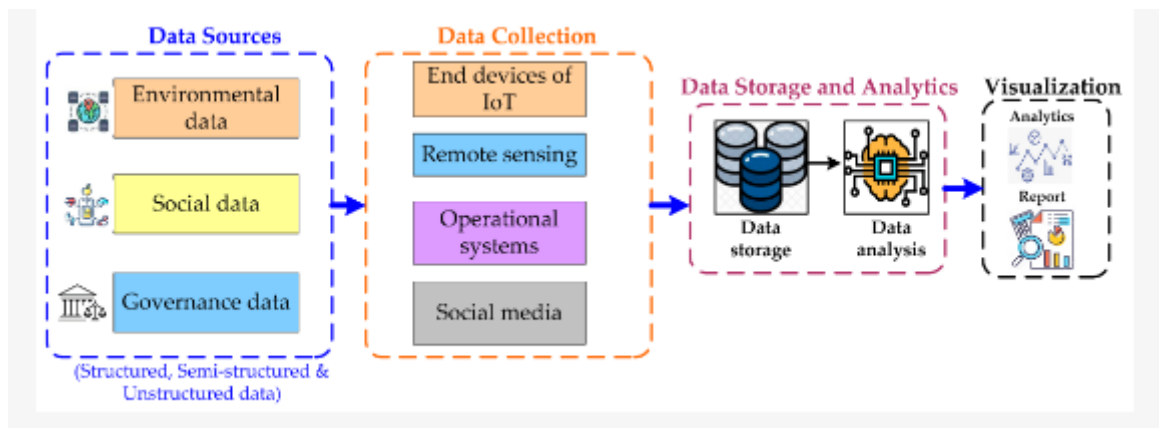
NLP για ESG

Η μελέτη επικεντρώνεται επίσης και στη χρήση αλγορίθμων NLP για την ανάλυση στοιχείων διακυβέρνησης και κοινωνικών θεμάτων, προσφέροντας έναν απλό τρόπο πρόβλεψης της κατάταξης μιας συγκεκριμένης εταιρείας βάσει των κριτηρίων ESG. Η NLP μπορεί να βοηθήσει στην επεξεργασία εκατομμυρίων μη δομημένων πηγών εγγράφων που αφορούν τα ESG κριτήρια αντιστοιχίζοντάς τα αυτόματα με τα κατάλληλα νομικά κριτήρια, πρότυπα και κανονιστικά πλαίσια, μια διαδικασία που κατά τα άλλα είναι ιδιαίτερα χειροκίνητη και χρονοβόρα . Συνεπώς, με την χρήση NLP μπορεί να σαρωθεί μεγάλος όγκος μη δομημένων εγγράφων για την αυτόματη εύρεση αποδεικτικών στοιχείων για δραστηριότητες βιώσιμης ανάπτυξης. Η γρήγορη ταξινόμηση στοιχείων γίνεται με βάση την ευρείες έννοιες και όχι με βάση συγκεκριμένες λέξεις- κλειδιά (Saxena et al., 2023).

Μεγάλα δεδομένα για ESG

Ο κάτωθι πίνακας αποτυπώνει τη βασική αρχιτεκτονική μεγάλων δεδομένων που μπορεί να εφαρμοστεί για την υποβολή εκθέσεων ESG. Η αρχιτεκτονική περιλαμβάνει αφενός τις πηγές δεδομένων αφετέρου την συλλογή ,αποθήκευση, ανάλυση και οπτικοποίησή τους. Γενικά, στην υποβολή εκθέσεων ESG, οι πηγές δεδομένων προέρχονται κυρίως από δεδομένα τηλεπισκόπησης (γεωχωρικά), τελικές συσκευές του IoT, επιχειρησιακά συστήματα και μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο όγκος των δεδομένων που παράγονται από αυτές τις πηγές είναι τεράστιος. Ο εντοπισμός κρυφών μοτίβων, μη αναγνωρισμένων συσχετίσεων, τάσεων και προτιμήσεων των ενδιαφερόμενων μερών.

Πίνακας 4.4 Εφαρμογή των Big Data στο ESG Reporting

Πηγή: Saxena et al., (2023)

Τα περιβαλλοντικά δεδομένα περιλαμβάνουν τις άμεσες και έμμεσες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, το ανθρακικό αποτύπωμα, τη διαχείριση αποβλήτων κ.λπ. Τα δεδομένα τηλεπισκόπησης αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των μεγάλων δεδομένων και ο όγκος τους αυξάνεται γρήγορα - τουλάχιστον κατά 20% ετησίως (Saxena et al., 2023). Τα κοινωνικά δεδομένα περιλαμβάνουν την υγεία, τη διαφορετικότητα, την ελευθερία της έκφρασης, τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.λπ. Τα δεδομένα διακυβέρνησης περιλαμβάνουν τη διαφάνεια των δεδομένων, τους φόρους, τις πολιτικές της διοίκησης κ.λπ. Το επίπεδο ανάλυσης δεδομένων είναι το κλειδί στα μεγάλα δεδομένα, όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά αναλυτικά μοντέλα όχι μόνο για τον εντοπισμό των τρεχόντων ευκαιριών αλλά και για την πρόβλεψη του μέλλοντος. Η βαθιά μάθηση χρησιμοποιεί την AI και τη μηχανική μάθηση για τη διαστρωμάτωση αλγορίθμων για τον εντοπισμό μοτίβων σε σύνθετα και αφηρημένα δεδομένα. Στην οπτικοποίηση, τα αποτελέσματα οπτικοποιούνται με τη μορφή αναλύσεων και αναφορών σύμφωνα με τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση, την εθνική νομοθεσία και τους διεθνώς αναγνωρισμένους οργανισμούς. Η χρήση λοιπόν των νέων τεχνολογιών με την συνδρομή του ενοποιημένου συστήματος διαχείρισης θα οδηγήσει την εταιρεία να υλοποιήσει τις στρατηγικές προτεραιότητες και τις δεσμεύσεις της στο περιβάλλον, την κοινωνία και την διακυβέρνηση για ένα βιώσιμο μέλλον στο οποίο ενισχύει την επιχειρηματικής της αξία.

4.3.4 Συμπεράσματα και Προτάσεις

Η σημαντικότητα της βιωσιμότητας και των ESG εργαλείων αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου. Η επόμενη προτεινόμενη οδηγία της Ε.Ε. για την υποβολή εκθέσεων εταιρικής βιωσιμότητας (CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive) αποσκοπεί στην αντικατάσταση και ενίσχυση της ήδη ισχύουσας οδηγίας NFRD, τυποποιώντας τις γνωστοποιήσεις που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και ευθυγραμμίζοντάς τες με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Αναγνωρίζοντας τα οφέλη της ψηφιοποίησης, η

CSRD ανοίγει το δρόμο για την ψηφιοποίηση των πληροφοριών βιωσιμότητας. Η κίνηση αυτή θα εξορθολογήσει τις διαδικασίες υποβολής εκθέσεων, θα διευκολύνει τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων και θα τις καταστήσει ελεύθερα και εύκολα προσβάσιμες σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η υιοθέτηση των ψηφιακών τεχνολογιών όχι μόνο θα βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και την ακρίβεια της υποβολής εκθέσεων, αλλά θα επιτρέψει επίσης στην εταιρεία να αξιοποιήσει τις πληροφορίες που βασίζονται σε δεδομένα για να προωθήσει τις επιδόσεις και την καινοτομία στον τομέα της βιωσιμότητας. Η CSRD φαίνεται ότι θα αναδιαμορφώσει δραστικά τις τάσεις και τις στρατηγικές ESG προωθώντας μια κουλτούρα διαφάνειας, λογοδοσίας και βιώσιμων πρακτικών. Θα ωθήσει την εταιρεία να αναβαθμίσει τις εκθέσεις ESG, να συνεργαστεί πολύπλευρα με τα ενδιαφερόμενα μέρη, να ευθυγραμμιστεί με ακόμη περισσότερα διεθνή πρότυπα και να ενσωματώσει τη βιωσιμότητα στις συνολικές επιχειρηματικές στρατηγικές της.

Η έλλειψη υψηλής ακρίβειας δεδομένων ESG έχει προκαλέσει προκλήσεις για την αξιολόγηση της έκθεσης ESG. Ωστόσο, οι τεχνολογίες της Βιομηχανίας 4.0 είναι ικανές να ξεπεράσουν τις προκλήσεις στα δεδομένα και να γεφυρώσουν τα χάσμα. Τα γεγονότα αυτά ενέπνευσαν την παρούσα μελέτη να παρουσιάσει τη σημασία εφαρμογής των τεχνολογιών της Industry 4.0 στο ESG reporting για την απόκτηση δεδομένων υψηλής ακρίβειας με την μέθοδο της αυτόματης συλλογής. Στόχος της μελέτης είναι να συζητηθεί η σημασία των δεδομένων και της έκθεσης ESG, η οποία χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας ενός οργανισμού. Τα ευρήματα της μεθοδολογίας εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στο esg reporting έδειξαν ότι η τεχνολογία μπορεί να βελτιώσει την υποβολή εκθέσεων ESG με πολλούς τρόπους:

- Να βοηθήσει στην πιο αποτελεσματική και με μεγαλύτερη ακρίβεια και αξιοπιστία συλλογή, ανάλυση και απεικόνιση δεδομένων που αφορούν:
 - την κλιματική ουδετερότητα για τον όμιλο ΟΤΕ και για όλη την αλυσίδα αξίας
 - τα απόβλητα από την παροχή υπηρεσιών τεχνολογίας
 - την κυκλική οικονομία σε όλη την αλυσίδα αξίας (ανακύκλωση, ανακατασκευή συσκευών κτλ.)
 - την ψηφιακή κοινωνία για όλους μέσα από αναβάθμιση του δικτύου σταθερής και κινητής και τις δράσεις ψηφιακής συμπερίληψης ατόμων και επιχειρήσεων.
- Να βοηθήσει στην αυτοματοποίηση και απλοποίηση των διαδικασιών και των συστημάτων υποβολής εκθέσεων μέσα από εξειδικευμένα ψηφιακά εργαλεία και λογισμικό.

- Να διαμορφώσει του όρους με τους οποίους τα αποτελέσματα του ESG reporting θα γίνονται γνωστά στα ενδιαφερόμενα μέρη σε πραγματικό χρόνο έτσι ώστε οι επενδυτές, η κεφαλαιαγορά, η κοινωνία και οι εργαζόμενοι να μπορούν να κατανοήσουν σε ποια εταιρεία έχουν αποφασίσει να επενδύσουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Επιστημονικά Άρθρα

Saxena, A.; Singh, R.; Gehlot, A.; Akram, S.V.; Twala, B.; Singh, A.; Montero, E.C.; Priyadarshi, N. (2023), "Technologies Empowered Environmental, Social, and Governance (ESG): An Industry 4.0 Landscape". *Sustainability*. 15, 309. <https://doi.org/10.3390/su15010309>

Harvard business review. (2017), "The Truth About Blockchain". <https://hbr.org/2017/01/the-truth-about-blockchain>.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

Macpherson, Martina and Gasperini, Andrea and Bosco, Matteo. 2021), "Implications for Artificial Intelligence and ESG Data". *SSRN*. <https://ssrn.com/abstract=3863599> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3863599>

Moodaley, W.; Telukdarie, A. (2023), "Greenwashing, Sustainability Reporting, and Artificial Intelligence: A Systematic Literature Review". *Sustainability*. 15, 1481. <https://doi.org/10.3390/su15021481>

Wu, W.; Fu, Y.; Wang, Z.; Liu, X.; Niu, Y.; Li, B.; Huang, G.Q. (2022), "Consortium Blockchain-Enabled Smart ESG Reporting Platform with Token-Based Incentives for Corporate Crowdsensing". *Computers & Industrial Engineering*. Volume 172, 108456. <https://doi.org/10.1016/j.cie.2022.108456>

Διαδικτυακοί Τόποι

Accounting and Business. (2022), "Blockchain can support ESG". <https://abmagazine.accaglobal.com/global/articles/2022/specials/cpd-special-edition-december-2022/blockchain-can-support-esg.html>. Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

ESG Investor. (2023), "How Artificial Intelligence is Enabling ESG Reporting". <https://www.esginvestor.net/how-artificial-intelligence-is-enabling-esg-reporting/>
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.

<https://el.wikipedia.org/>

ΟΤΕ Όμιλος Εταιρειών (2022), Ενιαίος Απολογισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης 2022. https://www.cosmote.gr/otegroup_company/sustainability/reports/ote/gr/2022.pdf.
Πρόσβαση Οκτώβριος 2023.